

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE AFETZEDELERİN AFET SONRASI SİVİL
TOPLUM ÖRGÜTLERİNE VE SOSYAL DEVLETE İLİŞKİN
ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: SOMA ÖRNEĞİ**

Tuğba KARABACAK

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI

Bandırma 2024

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE’DE AFETZEDELERİN AFET SONRASI SİVİL
TOPLUM ÖRGÜTLERİNE VE SOSYAL DEVLETE İLİŞKİN
ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: SOMA ÖRNEĞİ**

Tuğba KARABACAK
Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI

Bandırma 2024

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Bu çalışma 03.05.2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmemiş bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Tuğba KARABACAK
03/05/2024

ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmasını gerçekleştirmemde bana her zaman destek olan tez danışmanım Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI'na, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Recep YILDIZ'a, tez savunmamda yer alarak değerli görüşleri ile araştırmanın şekillenmesini sağlayan Doç. Dr. Fatih ALTUN ve Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN'a değerli katkıları için teşekkür ederim.

Bu yüksek lisans tez çalışmasını gerçekleştirmemde neşesiyle, enerjisiyle ve sabrı ile hayatıma her zaman pozitif etki eden, beni her kararında destekleyen, yanımda olan, bana olan güvenini dile getiren, sevgisini her daim hissettiğim değerli eşim Kemal KARABACAK'a teşekkürlerimi sunarım. Beni bugünlere kadar yetiştiren, destek, ilgi ve şefkatlerini asla esirgemeyen, eğitim hayatım boyunca her zaman arkamda olan ve bana her olanağı sunan sevgili aileme teşekkürü bir borç bilirim. İhtiyaç duyduğum zamanlarda yardımlarını hep gördüğüm eşimin ailesine de teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans sürecinde her fırsatta kapısını çalıp yardımını aldığım sevgili teyzem Kafiye BANCAR'a, halam Gülbahar ATASEVER'e ve sevgili arkadaşım Ceren DEVRİM ŞAHİN'e katkıları için özel olarak teşekkür ederim. Bana bu zorlu süreçte her daim psikolojik desteklerini esirgemeyen, yardımlarını daima hissettiğim ve varlıklarından destek aldığım Fatih Yiğit POLAT'a, Adnan ATASEVER'e, Türkan BOLAT'a, Ahmet ÇİÇEK'e, adını sayamadığım birçok dostuma, bu tezin ortaya çıkmasını sağlayan görüşmecilere ayrı ayrı içtenlikle teşekkür ederim.

Tuğba KARABACAK

Bandırma, 03/05/2024

ÖZET

TÜRKİYE’DE AFETZEDELERİN AFET SONRASI SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNE VE SOSYAL DEVLETE İLİŞKİN ALGILARININ DEĞERLENDİRİLMESİ: SOMA ÖRNEĞİ

Türkiye’de afetzedelerin afet sonrası sivil toplum örgütlerine ve sosyal devlete ilişkin algılarının değerlendirilmesini konu edinen bu çalışmada Soma maden kazasında birinci derece yakınını kaybeden 20 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Nitel bir araştırma olarak planlanan tezde afetzedelerin algılarını bütüncül ve gerçekçi bir biçimde ele alabilmek için durum çalışması kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemi ile kategorilere ayrılmış ve her bir kategori de kendi içerisinde temalara ayrılmıştır. Ülkemizdeki maden kazalarının önlenmesi adına afet öncesinde verilecek olan hizmetlere daha fazla yoğunlaşılması ve ilgili denetimlerin aksatılmadan yapılması büyük önem arz etmektedir. Yapılan çalışma sonucunda katılımcıların algılarının afet sürecindeki dönemlere göre değişiklik gösterdiği görülmüştür. Sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin Soma maden kazasında iş birliği içerisinde çalışmalar yürüttüğü tespit edilmiştir. Sosyal çevrenin yaklaşımı afetzedelerin günlük hayatına dönme sürecini önemli ölçüde etkilemektedir. Afetzedelere verilen psikososyal desteklerde süreklilik ilkesinin gözetilmemesinin olumsuz algılara yol açtığı görülmektedir. Sağlanacak olan ekonomik yardımların adaletli bir biçimde dağıtılmasının önemli olduğu afetin yol açmış olduğu kargaşadan dolayı yardım sağlayıcı kurumlar arasında iletişim problemlerinin oluşabileceği görülmüştür. Bu nedenle adaletli bir şekilde hizmetlerin ulaştırılabilmesi ve olumsuz etkilerin kontrol altına alınabilmesi konusunda sosyal hizmet uzmanlarına büyük rol ve sorumluluklar düşmektedir. Aynı zamanda afet sonrasında gerçekleştirilen sosyal etkinliklerin toparlanmayı ve gelişmeyi olumlu olarak desteklediği görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Afet, Afetzede, Sivil Toplum, Sosyal Devlet, Sosyal Refah

ABSTRACT

EVALUATION OF DISASTER VICTIMS' PERCEPTIONS OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AND THE SOCIAL STATE AFTER A DISASTER IN TURKEY: SOMA EXAMPLE

The This study focuses on the perceptions of disaster victims regarding non-governmental organizations and social state in post-disaster period in Turkey. In this study, interviews were conducted with 20 participants who lost their first-degree relatives in the Soma mine accident. In the thesis, which is planned as a qualitative research, a case study was used in order to address the perceptions of disaster victims in a holistic and realistic manner. The data obtained were categorized by content analysis method and each category was divided into themes. In order to prevent mining accidents in our country, it is of great importance to focus more on the services to be provided before the disaster and to carry out the relevant inspections without interruption. As a result of the study, it was observed that the perceptions of the participants varied according to the periods during the disaster process. It was determined that non-governmental organizations and the social state carried out activities in cooperation in the Soma mining accident. At the same time, the approach of the social environment significantly affects the process of disaster victims' return to their daily lives. It is seen that failure to observe the principle of continuity in psychosocial support provided to disaster victims leads to negative perceptions. It has been observed that it is important to distribute the economic aids to be provided in a fair manner and that communication problems may occur between the aid provider institutions due to the chaos caused by the disaster. For this reason, social workers have great roles and responsibilities in delivering services in a fair manner and controlling the negative effects. At the same time, it is seen that social activities carried out after the disaster support recovery and development positively.

Keywords: Disaster, Disaster Victim, Civil Society, Social State, Social Welfare

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	i
BEYAN	ii
ÖNSÖZ / TEŞEKKÜR	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	ix
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1.Temel Kavramlar	4
2.1.1 Afet	4
2.1.2Afetzedede	6
2.1.1.Sosyal Devlet	6
2.1.1.1 Sosyal Politika	8
2.1.1.2 Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardımlar	11
2.1.1.3 Sosyal Adalet	14
2.1.1.4 İş Sağlığı ve Güvenliği	15
2.1.2.Sivil Toplum	17
2.1.3.Sosyal Refah..	23
2.2.Türkiye Tarihi Boyunca Gerçekleşmiş Olan Maden Kazaları	25
2.2.1.Soma Maden Kazası	26
2.2.2.Soma Maden Kazası Sürecinde Sosyal Devletin Sağlamış Olduğu Hizmetler	28
2.2.3 Soma Maden Kazası Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Sağlamış Oldukları Hizmetler	34

2.3.Afet Bağlamında Sivil Toplum Örgütleri ve Sosyal Devlet	42
2.3.1 Sivil Toplum Örgütlerinin ve Sosyal Devletin Hedef ve Amaçları	43
2.3.2 Sivil Toplum Örgütlerinin ve Sosyal Devletin Hizmet Alanları	44
2.3.3 Sivil Toplum Örgütlerinin ve Sosyal Devletin Sosyal Refahı Sağlama Konusundaki Uygulamaları	46
2.3.4 Türkiye’de Afetlerde Yürütülen Sosyal Yardım ve Hizmet Müdahaleleri	51
2.3.4.1 Afet Öncesindeki Hizmet Müdahaleleri	52
2.3.4.2 Afet Sırasındaki Hizmet Müdahaleleri	53
2.3.4.3 Afet Sonrasındaki Hizmet Müdahaleleri	54
2.3.4.4 Afetlerde Yürütülen Sosyal Hizmet Uygulamaları	55
2.3.4.5 Soma Maden Kazası Sürecinde Yürütülen Hizmetlerin Değerlendirilmesi	57
2.3.5 Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyal Devlete Etkisi	61
3. GEREÇ VE YÖNTEM	65
3.1. Araştırmanın Amacı	65
3.2. Araştırmanın Önemi	65
3.3. Araştırmanın Yöntemi	67
3.4. Araştırmanın Örneklemi	68
3.5. Araştırma Grubu	68
3.6. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi ve Aracı	75
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	75
3.6. Araştırma Verilerinin Analizi	76
3.7. Araştırma Soruları	76
4. BULGULAR	77
4.1. Sosyo-demografik Bilgiler	77
4.3. Maden Kazası Sırasında ve Sonrasında Verilen Hizmetler	78
4.3.1. Maden Kazası Sırasında ve Sonrasında Vakıf ve Derneklerin Vermiş Olduğu Hizmetler	78
4.3.2. Çalışma Doğrultusunda Katılımcıların Vermiş Oldukları Cevaplarda Belirtilen Vakıf ve Dernekler	81
4.3.3. Maden Kazası Sırasında ve Sonrasında Devletin Vermiş Olduğu Hizmetler	82
4.3.4. Ruh Sağlığını İyileştirme Konusunda Vakıf ve Derneklerin Vermiş Olduğu Hizmetler	85
4.3.5. Ruh Sağlığını İyileştirme Konusunda Devletin Vermiş Olduğu Hizmetler	86

4.4. Maden Şehidi Ailelere Verilmiş Olan Hizmetlerin Yeterliliğinin Değerlendirilmesi	88
4.4.1. Genel Anlamda Türkiye’deki Afetler Sonrası Verilen Yardım ve Hizmetlerin Yeterliliğinin Katılımcıların Görüşleri Açısından İncelenmesi	88
4.4.2. Ailelerin Üzerindeki Olumsuz Etkiyi Kontrol Altına Alabilme ve Etkilerini En Aza İndirgemedede Verilen Hizmetlerin Yeterliliği	89
4.4.3. Afet Sonrasında Afetin Yol Açtığı Maddi Kayıpların Telafisi ve Temel İhtiyaçların Karşılanması Konusunda Verilen Hizmetlerin Değerlendirilmesi	93
4.5. Afetzedelere Verilen Hizmetlerde Devlet Kurumlarıyla Vakıf ve Derneklerin Katılımcıların Görüşleri Işığında Karşılaştırılması	94
4.5.1. Maden Kazası Sırasında Verilen Hizmetlerin Karşılaştırılması	94
4.5.2. Maden Kazası Sonrasında Verilen Hizmetlerin Karşılaştırılması	95
4.5.3. Sağlanan Yardım ve Hizmetlerde Devlet Kurumlarıyla Vakıf ve Dernekleri Birbirinden Ayıran Özellikler	96
4.5.4. Alınan Hizmetler Sonrası Afetzedelerin Düşüncelerindeki Değişimler	99
5. TARTIŞMA	103
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	109
7. KAYNAKLAR	115
8. EKLER	125
9. ÖZGEÇMİŞ	129

TABLÖLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.2.1. Ülkemizde Gerçekleşmiş Olan Maden Kazaları,1983-2022.....	25
Tablo 2.2.2. Afet Sürecinde Sosyal Hizmetin Mikro, Mezzo ve Makro Boyutlardaki Uygulamaları.....	56
Tablo 4.1. Katılımcıların Sosyo-demografik Bilgileri	77
Tablo 4.2. Katılımcıların Vermiş Oldukları Cevaplarda Belirtilen Vakıf ve Derneklerin Yüzdelik Oranlara Göre Dağılımı.....	81

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

AÇEV: Anne Çocuk Eğitim Vakfı

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

APHB: Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği

ÇASGEM: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi

ÇYDD: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği

IBC: Uluslararası Mavi Hilal Vakfı

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

KAGİDER: Türkiye Kadın Girişimciler Derneği

KASAV: Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı

SOMADA: Soma Dayanışma Ağı

TAMP: Türkiye Afet Müdahale Planı

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

TEGV: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı

TEV: Türk Eğitim Vakfı

TMMOB: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TODAP: Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği

TOG: Toplum Gönüllüleri Vakfı

1. GİRİŞ

İnsanları sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak etkileyen, can ve mal kayıplarına sebep olan olayları afet olarak tanımlamak mümkündür. Ülkemizde ve dünyada birçok afetin yaşandığı görülmekle birlikte maden kazaları teknolojik afetler grubunda yer almaktadır. Maden kazalarından kaynaklanan ölümlere bakıldığında ülkemizde diğer ülkelere oranla daha fazla can kaybının yaşandığı görülmektedir. Ülkemizde madencilik hususunda mevzuat ve kanunlarda, denetleme ve uygulamada eksiklikler olduğu tanımlanmaktadır (Yaşar ve diğerleri, 2015: 35-36). 2014 yılında Manisa'nın Soma ilçesinde meydana gelen maden kazası 21. yüzyılın en ölümcül maden kazası olarak ele alınmış ve kaza sırasında 301 kişi hayatını kaybetmiştir (Derin, Varol ve Uymaz, 2017: 49-52). Afetlerin hem birey hem de toplum özelinde birçok olumsuz sonuçları olmaktadır. (Güven, 2019) çalışmasında Soma maden kazasında birinci derece yakınlarını kaybeden yetişkinlerin travma sonrası gelişim düzeylerini ve travma sonrası gelişmeyi etkileyen faktörleri incelemektedir. Görüldüğü üzere afet olgusunun bu çalışmada odaklanılan boyutu travmatik olaylar neticesinde bireyler özelinde oluşan etkilerinin ele alınmasıdır.

Afetleri önleme ve etkilerini en aza indirmede sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal devletin etkileşim halinde çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir. Koordinasyon eksikliklerinin afet yönetimi temel fonksiyonlarına uymakla giderebileceği düşüncesini savunan Güler (2012: 182) afet yönetimi sürecinde kontrol mekanizmasının iyi işletilmesinin önemini vurgulamıştır. Bu durumda başarılı bir afet yönetim anlayışında sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal devletin iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmesi gerektiğini ifade etmek mümkündür. Yapılan araştırmalar her iki birimin de daha verimli ve etkili toplumsal yaşamı sağlamayı, bireyler arasında iş birliğine dayalı davranışlar geliştirmeyi ve insanların sosyal ve ekonomik imkânlarını yükseltmeyi amaç edindiğini göstermektedir. Gezgin (2018) yapmış olduğu çalışmada afet yönetimi ve örgütlenmesi perspektifinden kazaların ortaya çıkış nedenleri, sistemdeki aksaklık ve eksiklikler, kazaları tetikleyen unsurların neler olduğu ve hepsinden korunmak için neler yapılması gerektiğine değinmiştir. Aynı zamanda Soma madenlerinin rezervleri, ocakların yapısı, çalışanların iş güvenlikleri örnekleme ve açıklamalı bir yaklaşımla sunulmuştur.

Benzer bir çalışmada Akyel (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada Türkiye'deki afet yönetiminin daha etkin ve verimli olması için birçok öneride bulunulmuştur. Bu konuya paralel olarak afet yönetimi hususunda afetzedelerin düşüncelerini ele alan çalışmaların arttırılması gerektiği ve çalışmalar sonucunda ilgili politikalarda düzenlemelere gidilmesi kritik önem taşıyan bir husustur. Sosyal devletin ve sivil toplum örgütlerinin topluma iyi hizmetler sunabilmek için kaynakları yönetme çerçevesinde profesyonel bir duruş sergileyerek liderlik kapasitesini en yüksek seviyeye çıkartmaya çalışması afetler sonrasında toplumun direncini arttıracaktır. Aynı zamanda sorun çözme becerilerini arttırmaları ve doğru zamanda uygun müdahaleleri sağlayacak güce sahip olmaları beklenmektedir. Hizmetlerini sadece belirli bir kesimi hedef alarak değil din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm ihtiyaç sahibi kesimlere ulaştırmaları büyük önem arz etmektedir.

Türkçe literatürde afet sürecinde yapılabilecek hizmetler ve Soma maden kazası ile ilgili çeşitli çalışmaların olduğu görülmekle birlikte afetzedelerin düşünceleri ışığında sivil toplum kuruluşları ve sosyal devletin vermiş oldukları hizmetleri değerlendiren herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bahsedilenler doğrultusunda çalışma ile Soma maden kazası örneğinden yola çıkarak afetin etkilerini en aza indirmede sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal devletin vermiş olduğu hizmetlerin etkinliğinin değerlendirilmesi, karşılaştırılması hedeflenmiş ve daha etkili bir afet yönetim sürecinin oluşturulması göz önünde bulundurulmuştur. Bu bağlamda çalışma afet konusunda çalışan meslek elemanlarının, politika üreticilerinin ve araştırmacıların Türkiye'de sosyal devletin ve sivil toplum kuruluşlarının afet sürecinde yürüttükleri sosyal yardım ve hizmet müdahalelerine dikkatini çekmektedir. Çalışmayla birlikte konu hakkında gerekli farkındalık kazandırılması ve ilgili kurumların politikalarındaki eksiklikleri fark edip değişiklikler yapması amaçlanmaktadır.

Bu çalışmada Soma maden kazası özelinde afetzedelerin afet sonrası sivil toplum örgütlerine ve sosyal devlete ilişkin algılarına odaklanılmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada afet kavramı ile sosyal refahı sağlamada sivil toplumun ve sosyal devletin rollerine yer verilmektedir. Çalışmanın genel bilgiler kısmında afete ilişkin kavramlar, afet bağlamında sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin yürütmüş

olduğu hizmetler, Türkiye’de afetler sonrası yürütülen sosyal yardım ve hizmet müdahaleleri, sivil toplum örgütlerinin sosyal devlete etkisine yer verilmiştir. nc bölümde gereç ve yöntem ele alınmıştır. Dördüncü ve beşinci bölümde ise ilgili alan yazını çerçevesinde elde edilen araştırma verileri analiz edilmiş, mevcut literatür ışığında tartışılmıştır. Sonuç ve öneriler kısmında ise genel bir değerlendirme yapılarak önerilerde bulunulmuştur.

2. GENEL BİLGİLER

2.1.Temel Kavramlar

2.1.1 Afet

Afetleri dünyanın birçok bölgesinde insanların karşı karşıya kaldığı, can ve mal kaybına neden olan, toplumsal anlamda sarsıcı etki bırakan olaylar bütünü olarak tanımlamak mümkündür (Tercan, 2018:103). Literatürde doğal afetler, teknolojik afetler gibi farklı afet sınıflandırmalarına rastlanmaktadır. Deprem, yangın, sel, tsunami doğal olarak gerçekleşen afetlere örnek niteliği taşımaktadır. Savaşlar, terörler, maden kazaları gibi afetler ise insan faaliyetlerinden ve davranışlarından kaynaklanan teknolojik afetler grubunda yer almaktadır. Gerçekleşmiş olan afetler bireyleri, toplumu, kurumları ve doğayı etkilemekte ve yıkıma neden olmaktadır. Bu çerçevede afetler doğanın, yaşamın ve toplumun kaçınılmaz bir parçasıdır. Toplumların afetlerle karşılaşma riski altında olması toplumların afetlerle yaşama becerilerini geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır. Afetlerin tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmamakla birlikte alınacak önlemler ve verilecek hizmetler ile birlikte olumsuz etkileri en aza indirgenebilmektedir. Afetin getirmiş olduğu olumsuz koşulları ve insanlar üzerindeki etkisini en aza indirmek için etkili bir afet yönetim sisteminin mevcut olması gerekmektedir.

Afet yönetimi hususunda birçok aşamadan bahsetmek mümkündür. Afet öncesi müdahalelerde oluşabilecek afetleri engellemeye yönelik stratejiler mevcuttur. Bu stratejiler arasında planlama aşaması büyük önem arz etmektedir. Planlama sürecinde; çevresel koşulların oluşturulması, uygulanabilecek seçeneklerin belirlenmesi, amaçların saptanması, ikincil planların oluşturulması, planlama sürecinin denetlenmesi gibi aşamalardan bahsetmek mümkündür. Aynı zamanda planlama aşamasında atılacak adımlarda gerekli sorumluluk ve yetkinlikleri gerçekleştiren kişilerin görevlendirilmesi ve tespitini ise organizasyon aşaması olarak tanımlamak mümkündür (Şahin, 2020: 133-137). Diğer bir deyişle afet yönetimi döngüsü birbiriyle bütünleşmiş bir yönetim yaklaşımını gerektirmektedir. Afet yönetimi, afetlerin önlenmesi ve afetlerin yol açtığı zararların azaltılması amacıyla toplumun tüm kurum ve kuruluşlarının iş birliğini gerektiren çok yönlü ve disiplinli bir yönetim sürecidir. Bu süreç afet öncesinde, sırasında ve sonrasında alınacak

önlemlerin ve yapılacak çalışmaların planlanmasını ve koordine edilmesini içermektedir.

İnsanların yaşamış oldukları sarsıcı etkiyi en aza indirmede ve tehdit unsuru oluşturan afetlerle mücadele etmede birçok önleyici etkilerin var olduğunu savunmak mümkündür. Erken uyarı sistemleri, gerçekleştirilen afet eğitimleri, altyapıyı güçlendirme girişimleri, risklerin analiz edilmesi, afet öncesi hazırlık aşaması, toplumu afetlere yönelik bilinçlendirme çalışmaları önleyici etkilere örnek teşkil etmektedir (Özdemir ve Şahinöz, 2022: 78-93). Afet yönetiminde toplumsal güç birliği büyük önem taşımaktadır. Hem toplumdaki bireylere hem de kurumlara büyük rol ve sorumluluklar düşmektedir. Mücadele hususunda gerçekleştirilen önleyici etkileri afete müdahale ve afet sonrasında iyileştirme aşamalarında görmek mümkündür. Bu önleyici etkilere riski önleme ve afetin getirmiş olduğu zararları en aza indirmede önem verilmektedir.

Afet yönetimi sistemlerinin hazırlıklı olma, acil müdahale, iyileştirme ve zarar azaltma gibi sınıflandırmalarda ortak paydalarda bulunduğu görülmüştür. Ülkelerin coğrafi konumlarının, nüfuslarının ve afet ile karşı karşıya kalma risklerinin bu yönetim sistemlerinin planlanmasında etkili olduğu söylenebilir (Törenci, 2015:28). Günümüzde afet yönetimi hususunda verilen hizmetler yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle ilgili kurumlar afet yönetimi sürecini etkin bir şekilde yürütebilmek adına politikalar üretmektedir.

Afet yönetiminde öncelikle karşılaşılmış olan ve karşılaşılabilecek tüm afetler belirlenmelidir. Belirlendikten sonra bu afetlerin nasıl önleneceği ya da etkilerinin en aza nasıl indirileceği hususunda ilgili planlamalar yapılmalıdır. Toplumu sosyal, psikolojik ve ekonomik açıdan güçlendirebilmek adına bilgilendirme çalışmalarına odaklanılmalıdır. Uygulanacak her bir aşama birbirini izleyen ve birbiriyle ilişkili bir döngü içerisinde. Uygulanacak aşamalarda rol alan birçok paydaş bulunmaktadır. Devlet, yerel yönetimler, sosyal medya, akademisyenler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve bireyler bu paydaşlara örnek olarak gösterilebilir. Afet bilincine sahip olmak için bireyler ve kurumlar sorumluluk almaktan kaçınmamalıdır. Bahsi geçen sorumluluklar alınmadığında afetin anlık etkilerine ek olarak uzun vadede yıkıcı etkilerinde artış görülebilir.

2.1.2 Afetzedede

Afetten doğrudan ya da dolaylı olarak etkilenen bireyleri afetzedede olarak tanımlamak mümkündür. Sakat kalma, yaralanma, can, mal ve hayvan kayıpları, tarım alanlarının kaybı afetin yaratmış olduğu doğrudan etkilere örnek teşkil etmektedir. Eğitim, turizm ve hizmet sektörünün kesintiye uğraması, göç, işsizlik, afetzedelerdeki psiko-sosyal sorunlar ise dolaylı etkilerdendir (Yorulmaz ve Karadeniz, 2021: 394). Afetin yaşanmış olduğu dönemde ilk olarak gözetilmesi gereken temel ihtiyaçlardır. Güvenli ortam, yeterli yiyecek ve suyun sağlanması, ulaşım, tuvalet ve banyo, sağlık hizmetleri temel ihtiyaçlara örnek olarak gösterilebilmektedir.

Afet sürecinde yapılmış olan yardımların suistimal edilmemesi ve güvenli bir şekilde afetzedelere ulaştırılması önemli bir unsur olarak görülmektedir. Afetzedeler için arama kurtarma çalışmalarının ve beslenme hizmetlerinin yürütülmesi, sosyal ihtiyaçlarının sağlanması, psikososyal desteklerin verilmesi gerekmektedir. Dezavantajlı grupta olan afetzedeler için yetkili kişiler tarafından güçlendirme çalışmalarının yapılması, korunmaya muhtaç herhangi bir birey varsa acil müdahalede bulunulması gerekmektedir. Afetzedelerin barınma, sağlık, sosyal hizmet ve temizlik ihtiyaçlarını sağlayabilecek tesislerin hazırlanması konusunda devlet kurumlarına büyük sorumluluk düşmektedir.

Afetzedelerdeki eğitim seviyesinin artması ile afetin yarattığı travmatik etkilerin azaldığı sonucuna ulaşılan araştırmalar mevcuttur (Bağbancı, 2015: 77). Afetzedelere gerekli bilinçlendirme ve eğitim çalışmalarının yürütülmesi psikolojik etkileri yok etme hususunda büyük bir öneme sahiptir. Yürütülecek bu hizmetlerin süreklilik arz etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda afetzedelerin gündelik hayata uyum sürecini kolaylaştırma amacıyla sosyal iyileştirme etkinlikleri düzenlenebilmektedir.

2.1.1. Sosyal Devlet

17. ve 18. yüzyıllarda deniz ticaretlerinin gelişmesi, sömürgecilik faaliyetlerinin hız kazanması ve yeni kıtaların keşfedilmesi öncelikli olarak Batı Avrupa ülkelerinde ticaretin gelişmesine ve örgütlenmesine yol açmıştır. Böylelikle

para ve kredi hiç olmadığı kadar büyük değer kazanmış ve önemli hale gelmiştir. Birçok yeni çalışma alanları oluşturulmuş olmakla birlikte bu alanların oluşturulmasında nüfus artışı ve karşılanmakta güçlük çekilen ihtiyaçlar etkin rol oynamıştır. Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkışında da bu ihtiyaçların etkisinden söz etmek mümkündür. Sanayi Devrimi'nin çıkışı İngiltere'de olmakla birlikte etkisi tüm dünyada görülmektedir. Sanayi Devrimi ile birlikte küçük çaplı atölye üretimleri yerini fabrikalara ve yeni enerji kaynaklarına bırakmıştır. Sanayileşme ile işçi sınıfı dediğimiz bir kesim doğmuştur. Yetersiz ücretler, uzun çalışma saatleri, iş sağlığı ve güvenliğinin yeterince önemsenmemesi birçok soruna neden olmuştur. Öte yandan Sanayi Devrimi insanların yaşamını da kolaylaştırmış, ömrünün uzamasında rol oynamış ve salgın hastalıkları önlemiştir (Kaya, 2013).

Görüldüğü üzere Sanayi Devrimi beraberinde birçok kolaylığı ve zorluğu getirmiştir. Sanayi Devrimi ile fabrika sahipleri zenginleşirken işçi kesimin hakları gözetilmemiştir. Bu da burjuva ve işçi olmak üzere iki toplumsal sınıfın ortaya çıkmasında rol oynamıştır. Ortaya çıkan kutuplaşmalardan ve Sanayi Devrimi ile meydana gelen değişimlerden gelen uyumsuzluk sosyal sorun kavramının ortaya çıkmasında etkili olmuştur.

Tarihsel süreçte meydana gelen olayların ardından sosyal refahı sağlama ve sosyal sorunların çözümü konusunda devletlere önemli roller düşmüştür. Böylelikle sosyal devlet ortaya çıkmış ve toplumsal refahın sağlanması amacıyla önemli sorumluluklar üstlenmiştir (Yay, 2015: 147). Sosyal devlet gelir eşitsizliğini gidererek vatandaşlarına asgari yaşam koşullarını sağlamayı hedefleyen bir devlet modelidir. Temel hedefi sosyal ve ekonomik kalkınmayı sağlayarak insan onuruna yaraşır bir hayat standardı sağlamaktır (Kayalıdere, 2014:59).

Sosyal devlet anlayışı gelişmiş birçok ülkede aktif bir şekilde uygulanırken hala sosyal devlet anlayışına geçememiş geri kalmış ülkelerde bulunmaktadır. Ülkemizde tam olarak yeterli görülmeyen fakat zaman geçtikçe gelişim gösteren birçok sosyal devlet planlama ve uygulaması mevcuttur. Ulusal gelirin adaletli bir şekilde topluma dağıtılması, işsizlik ve istihdam sorunuyla mücadele, fırsat eşitliğinin sağlanması, yoksullukla mücadele, bireyler arası kutuplaşmayı azaltma gibi önemli konular karşısında sosyal devlet etkili müdahalelerde bulunmaktadır.

Sosyal devletin öncelikli temel ilkesi sosyoekonomik yaşama katkıda bulunmaktır. Sosyal devlet; eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarına ek olarak istihdamın tamamen sağlanmasından, özel kişi ve kuruluşların etkinliklerinin bireyin yaşam koşullarını ıslah edecek şekilde kontrol altına alınmasına kadar pek çok görev ve sorumluluklar üstlenmektedir (Şaylan, 1995: 2). Afet ve acil durumlara ilişkin yapılmış olan müdahale çalışmalarında da sosyal devletin rolü yadsınamaz bir gerçektir. Görev alacak hizmet gruplarını belirlemede, koordinasyonun sağlanmasında sorumlulukları tanımlamada, afet öncesinde, sırasında ve sonrasında gerçekleştirilecek müdahale planlamalarını belirlemede, iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanmasında sosyal devlet etkin bir rol üstlenmektedir.

Afet sırasında etkili müdahalelerde bulunabilmek adına sosyal devletin göz önünde bulundurması gereken hazırlık aşamaları bulunmaktadır. İlk aşamanın var olan kaynakları tespit edip plan yapmak olduğu söylenebilir. Sonrasında organize olup gerekli ekipman ve araçlar hazırlanmalıdır. Yapılan müdahalelerde sosyal devletin yeni teknolojiden yararlanıp bu süreçleri göz önünde bulundurması gerekmektedir. Yaşanılan afetin büyüklüğüne göre devlet gerekli hallerde ulusal ya da uluslararası desteğe ihtiyaç duyduğunu kamuoyu ile paylaşabilmektedir. Kamuoyunda paylaşıldıktan sonra gerekli görülen planlamalar yapıp bu planlar doğrultusunda çalışmalar devam etmektedir.

Sosyal devlet uygulamış olduğu tüm hizmetleri sosyal adalet, sosyal yardım, sosyal güvenlik gibi ilkeleri gözeterek sosyal politikalar kapsamında sağlamaktadır. İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanabilmesinde de sosyal devletin rolü oldukça büyüktür. Sosyal devlet bu ilkeler bağlamında toplumun refah seviyesini arttırmaya çalışan bir sistem olduğundan dolayı bahsi geçen her ilke alt başlık olarak incelenmiş ve sosyal devlet ile bağlantısı aşağıda ele alınmıştır. Aşağıda ele alınan bilgiler çerçevesinde sosyal devlet kavramının daha iyi ifade edilebileceği ve anlaşılacağı düşünülmektedir.

2.1.1.1 Sosyal Politika

Sanayi Devrimi'nin ortaya çıkarmış olduğu sosyal sorunlara çözüm üretebilme gayesi ve toplumun refahını en üst düzeye çıkarabilme isteği sosyal

politikanın bir bilim dalı olarak ortaya çıkmasında rol oynamıştır. Sosyal politikanın kökeninin insanlık tarihi kadar eski olduğunu ve Sanayi Devrimi'nden önceki sosyal sorunları da bünyesinde barındırdığını söylemek mümkündür (Bedir ve diğerleri, 2018). Sanayi Devrimi ile bilim ve teknolojiye katedilen ilerlemeler düşünce yapılarında da birçok değişime sebep olmuştur. Sosyal politika kavramının ortaya çıkışında da birçok düşünce akımının varlığından bahsetmek mümkündür. Özellikle liberalizm ve sosyalizm düşünce akımlarının sosyal politikanın sistematik bir hal almasında etkili olduğu söylenebilir.

Sanayileşmenin başladığı yıllarda olumsuz anlamda ilerleyen çalışma yaşamları, işçi sağlığı ve sağlıksız koşullar o dönemin temel sorunlarını teşkil etmektedir. İşçilerin emeğinin sömürüldüğü ve çalışma koşullarının işverenlerin isteği üzerine ilerlediği bilinmektedir. Liberalizm' in geçerli olduğu dönemde sosyal devletten ziyade hak arayışları işçi sınıfı hareketleri ile gerçekleştirilmektedir. Liberalizme göre insanlar doğal bir düzende bulunarak diledikleri gibi faaliyetlerini sürdürebilmektedir. Sosyal politika ve sosyalizm de temelde liberalizme bir tepki olarak ortaya çıkmıştır (Kaya, 2013).

Liberal sistemde ortaya çıkan eksiklikler sosyal devletin ve sosyal politikaların oluşturulmasını zorunlu kılmıştır. Bu bilgilerden hareketle sosyal politikayı kısaca sosyal eşitliği ve adaleti sağlayarak sosyal sorunların çözümü için çaba gösteren, var olan ekonomi politikalarına sosyal bir boyut kazandıran, birçok hedefi içerisinde barındıran uygulamalar bütünü olarak tanımlamak mümkündür.

Sosyal politika uygulamalarına ilişkin ilk devlet müdahalesi, 1802 yılında İngiltere'de dokuma sanayisinde çalışan çocukların koşulları ve iş süreleri yönünden korunmasını hedefleyen ve çocuk işçilerin günlük çalışma saatlerini 12 saat ile sınırlandıran kanun ile olmuştur. Türkiye'de ise başlangıçta Osmanlı Devleti'nde İslam inancının da etkileriyle vakıflar gibi kurumların etkinliği ve yardımlaşma isteği ile olmuştur. Sonrasında ise Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde hazırlanan Mecelle, 2. Dünya Savaşı sürecinde Nazi Almanyası'ndan kaçıp ülkemize gelen Alman profesörlerin yapmış oldukları çalışmalar ve 1982 Anayasası sosyal politikanın ülkemizde gelişmesine neden olmuştur (Bedir ve diğerleri, 2018).

Görüldüğü üzere sosyal politikanın ilk konusu işçilerin haklarını korumak olsa da kapsamına baktığımızda tüm toplumu ele almaktadır. Özellikle toplumda dezavantajlı olarak tanımlayabileceğimiz kadınlar, çocuklar, yaşlılar, engelliler gibi grupların toplumsal sorunlarını çözebilmeleri için sosyal politikalara daha çok ihtiyacı bulunmaktadır. Sosyal politika çerçevesinde bulunan tüm problemler toplumun refahını ilgilendirmektedir. Yoksulluk, ekonomik eşitsizlikler, sosyal dışlanma, sosyal güvenlik, göç gibi problemler örnek olarak gösterilebilir.

Sosyal politikanın özelliklerini ve uygulanabilirliğini belirleyen önemli etkenlere baktığımızda devletlerin siyasal yönetim anlayışlarını, ekonomik yapısını ve içerisinde bulunduğu toplumun kültürel yapısını görmek mümkündür. Sosyal politika genel olarak sosyal devlet tarafından uygulanan bir yapıdır. Sosyal devletin inşa etmiş olduğu devlet politikaları sosyal politikanın içerikleri ile örtüşmektedir. Devlet var olan sorunlara sosyal politikalar aracılığı ile müdahale etmektedir (Yılmaz ve Acar, 2021). Sosyal politikalar sosyal devletin bir gereğidir. Aynı zamanda sosyal politikaların gelişmişlik düzeyleri ile sosyal devlet ilkesi arasında doğrusal bir bağlantı bulunmaktadır. Bir ülkede sosyal politikalar ne kadar çeşitli ve gelişmişse var olan sosyal devlet ilkeleri de o ölçüde gelişmiştir. Devlet sosyal politikadaki görevlerini ve başarısını ne kadar yükseltirse o derecede de sosyal devlet özelliği kazanıp toplumun refahını arttıracaktır. Devletin sosyal politikalar için ayırmış olduğu bütçelerin fazlalığı ülkesi için gelişmiş bir sosyal devlet çerçevesi çizmesi açısından önemli olmaktadır.

Sosyal politikanın ve sosyal devletin birçok ortak hedef ve amaç doğrultusunda aynı çatı altında buluştuğunu söylemek mümkündür. Yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen genel hedefler aşağıda maddeler halinde sıralanmaktadır:

- Sosyal eşitsizlikleri ortadan kaldırarak adaletli gelir dengesini sağlamak
- Toplumsal refahın sağlanması adına etkili çalışmalar yürütmek
- Sosyal sınıf farklılıklarını ve sosyal sorunları en aza indirmek
- İnsanların asgari yaşam düzeyine ulaşmasını ve sosyal hizmetlere erişimi konusunda eşit fırsatlara sahip olmasını sağlamak

- Ekonomik ve sosyal alandaki farklılıkları en aza indirgeyerek sosyal adaleti sağlamak
- Eğitim, beslenme, istihdam, sağlık, barınma gibi konularda verilen hizmetlerin yeterliliğini arttırmak ve güvenli bir ortamın oluşmasını sağlamak
- Yoksullukla mücadele hususunda etkili tedbirler uygulamak ve var olan tedbirleri geliştirmek
- Temel haklar ve prensipler gözetilerek işçilerin güvenli ve sağlıklı bir iş ortamında çalışmalarının sağlanması

2.1.1.2 Sosyal Güvenlik ve Sosyal Yardımlar

Sosyal güvenlik olarak adlandırdığımız kavram insanlık tarihi kadar eski olmakla birlikte Sanayi Devrimi ile ortaya çıkan sosyal ve ekonomik yapının bir uzantısıdır. Bu sebeple sosyal güvenliğin gelişimsel sürecinin Sanayi Devrimi öncesinde ve Sanayi Devrimi sonrasında olmak üzere iki dönemde incelenmesi daha doğru olacaktır. Sanayi Devrimi öncesi döneme baktığımızda sosyal güvenliğin daha çok aile içi yardımlaşma, dini kapsamlı sosyal yardımlar ve kurumsallaşmış sosyal güvenlik uygulamaları ile gerçekleştirildiği görülmektedir. Sanayi Devrimi sonrasında ise çoğunlukla sosyal sigortalar ile ön plana çıkmaktadır (Alper ve diğerleri, 2019: 9-13). Sosyal güvenlik insanlık tarihi boyunca var olan tehlikelerden korunabilmek için insanların geliştirmiş oldukları bireysel veya toplumsal tedbirler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Sosyal güvenliğin ele almış olduğu tehlikeler kendi içerisinde gruplara ayrılmaktadır. Bunlar fizyolojik, afetlerden kaynaklanan, sosyoekonomik ve insanların neden olduğu tehlikelerdir (Bedir ve diğerleri, 2018: 124-125).

Görüldüğü üzere tehlikeler neredeyse hayatımızın her anında ve alanında bulunmaktadır. Genellikle hastalık, işsizlik, gasp, hırsızlık gibi olaylar tehlike yaratırken toplumsal hayatı etkileyen göç, deprem, iklim değişiklikleri gibi olaylarında tehlike yarattığı bilinmektedir. Sosyal güvenliğin Sanayi Devrimi ile işlerlik kazanmasının o dönemde işçilerin yaşamış oldukları mesleki zorluklar ve var olan ekonomik sömürüler ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Sosyal güvenlik karşı karşıya kalınan tehlikelerle mücadele edilebilmesi hususunda insanlara yardımcı

olmaktadır. Kurumların mücadele hususunda tedbirler geliştirdiği kadar bireysel olarak da birçok sosyal güvenlik tedbirleri geliştirilebilmektedir.

1952 yılında Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından 102 numaralı Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi kabul edilmiştir. Bu sözleşmede sosyal güvenlik kavramı geniş bir biçimde ele alınmıştır. İçeriğinde sosyal güvenlik sistemlerine ayrıntılı bir biçimde yer verilmiş ve temel standartlar belirlenmiştir (ILO, 2015). Sözleşmeyi incelediğimizde sözleşmenin; hastalık ödeneklerine, yaşlılık yardımlarına, iş kazalarından doğan meslek hastalıklarına, malullük durumlarına, ölüm yardımlarına, sağlık ve analık yardımlarına yer verdiği görülmektedir. İçeriğine baktığımızda sosyal güvenliğin insanların karşı karşıya kalmış olduğu olumsuz durumlara müdahale etmeye çalıştığı böylece de refah seviyesini arttırmayı hedeflediği ortaya çıkmaktadır.

Sosyal sigortaların tarihini incelediğimizde öncelikle büyük işyerlerinde ve sanayide çalışanların gözetildiği sonrasında ise küçük işyerlerinde ve bağımsız çalışan bireylerin kapsama alındığı görülmektedir. En sonda ise kırsal kesimde çalışanların sosyal güvenlik kapsamına alındığı bilinmektedir. Çalışanlara sağlanan sosyal sigortalar da ise en çok zorlanan kısım kayıt dışı çalışanlardır (Bedir ve diğerleri, 2018). İşsizlik sigortası çerçevesinden baktığımızda en iyi sosyal güvenliğin gelişmiş ülkelerde uygulandığı bilinmektedir. Görüldüğü üzere ülkenin ekonomik ve gelişmişlik düzeyi ile uygulanan sosyal güvenlik arasında doğrusal bir bağlantı bulunmaktadır. Bütün ülkelerde ilk gözetilen sosyal güvenlik müdahalelerinin iş kazaları ve meslek hastalıkları olduğu bilinmektedir.

İhtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde gelire sahip olmayan yoksul kesimlere sosyal devlet anlayışının da bir getirisi olarak, devlet tarafından ayni veya nakdi olarak sağlanan ve sosyal güvenlik sisteminin ayağını oluşturan uygulamalar sosyal yardım olarak adlandırılmaktadır. Geleneksel dönemde dini yardımlar, aile içi yardımlaşma gibi sosyal yardımlar yapılırken günümüzdeki sosyal yardımlar ve sosyal güvenlik sistemleri çoğunlukla sanayi toplumunun ihtiyaçlarını karşılamak için faaliyet göstermektedirler (Bedir ve diğerleri, 2018). Sosyal yardım, ekonomik ve sosyal katılımı geliştirerek yoksulluğu azaltmayı ve toplumun dezavantajlı gruplarını güçlendirmeyi hedeflemektedir. Dini olarak gerçekleştirilen sosyal yardımlara ve sosyal güvenlik sistemlerine baktığımızda İslam dininde yoksul

kesime fitre ve zekât verilmesi, kurban etinin belirli bir kısmının dağıtılması, oruç tutamayanların yoksulların günlük yiyecek ihtiyaçlarını karşılaması örnek olarak gösterilebilir. Orta Çağ'da Hristiyanların manastır aracılığı ile fakir halka yiyecek ve giyecek yardımı yapması da bir diğer örneği göstermektedir. Günümüzde sosyal devlet perspektifinden baktığımızda sosyal yardımların Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı aracılığı ile yürütüldüğü söylenebilir. Bakanlığın, sosyal güvenliği sağlama ve sosyal yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştırılabilmesi adına birçok sosyal politikası bulunmaktadır.

Sosyal yardımlar genel olarak sosyal devlet tarafından finanse edilmekte ve aynı, nakdi ödenekleri içermektedir. Genel olarak insanların zorluklarla başa çıkmalarında yardımcı olmayı ve kırılgan grupları güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda fırsat eşitliğini sağlayabilmeleri de büyük önem arz etmektedir.

Sosyal devlet sosyal refahı sağlayabilmek adına sosyal güvenlik kurumları ile faaliyetler yürütmüştür. Sosyal politika uygulamaları ise sosyal yardımlar ve sosyal güvenlik ile somutluk kazanmıştır (Aydın, 2017: 6-7). Sosyal güvenlik, sosyal devletin olmazsa olmaz unsurları arasında yer almaktadır. Sosyal devlet geliştirmiş olduğu sosyal politikaları eğitim, istihdam, sağlık ve sosyal güvenlik koşulları ile düzenlemektedir (Kayalıdere ve Şahin, 2014).

Sosyal güvenlik hakkı İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile insan hakları kapsamına alınmıştır. Herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu açıkça belirtilmiştir. Kişilerin karşılaşmış olduğu her türlü riski sosyal güvenlik ile sağlanan sosyal güvenlik garantisini ise sosyal sigortalar ile ilişkilendirilebiliriz. Sosyal güvenlik, riskleri azaltma yoluna gitmekten ziyade riskler sonucunda ortaya çıkan durumlara tedbirler geliştirme amacı taşımaktadır. Sosyal barışın sağlanması, toplumsal sınıfların ortadan kaldırılması bakımından sosyal güvenlik ve sosyal sigortalar büyük önem taşımaktadır. Sosyal güvenlik uygulamaları ile toplumdaki bireylerin devlete olan güveni artmaktadır. Temele baktığımızda sosyal güvenliğin, sosyal yardımların, sosyal politikanın ve sosyal devletin genel manada aynı çatı altında birleştiği görülmektedir. Her biri toplumun haklarını gözeterek sosyal sorunları çözmeyi, sosyal refahı arttırmayı ve toplumdaki bireylere en iyi hizmetleri vermeyi hedeflemektedir.

2.1.1.3 Sosyal Adalet

Sosyal adaletin tanımlanmasında birçok farklı düşünürün açıklamalarının olduğu görülmektedir. Genel olarak sosyal adalet toplumun her ferdine eşit hayat standartlarının, gelir düzeyinin ve fırsat eşitliğinin sağlanması böylelikle de sosyal dengenin korunabilmesi olarak açıklanabilir. Sosyal adalet, devlet sisteminde bulunan her özelleştirilmiş sistemi ilgilendiren bir kavramdır. Adil bir toplumun oluşturulabilmesi adına sosyal adalet ilkelerinin benimsenmesi gerekmektedir (Çakır, 2016: 564-567) Sosyal adaletin somut olarak uygulanabilmesi adına gerçekleştirilecek en önemli adım fırsat eşitliğinin sağlanmasıdır. Toplumdaki tüm bireyler karşılaştığı sosyal risklerde ve gelebildikleri konumlarda eşit risklere ve şanslara sahip olmalılardır. Sosyal adalet toplumun ortaya çıkardığı eşitsizlikleri en aza indirmek adına çalışmalarını yürütmektedir (Bedir ve diğerleri, 2018: 94).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’ nün sosyal adaleti sağlamak adına “Adil bir Küreselleşme için Sosyal Adalet Bildirgesi” yayımladığı görülmektedir (ILO, 2015). ILO bildirgede evrensel bir sosyal adalet beklentisinin karşılanması gerektiğine, küresel ekonominin sürdürülebilir olmasına, yoksulluk ve artan eşitsizliklerle mücadele edilmesi gerektiğine, tam istihdama ulaşmaya ve herkes için adil sonuçlar elde edilmesi gerektiğine vurgu yaparak birçok hedef ve ilkeyi benimsediğini iletmiştir. Bu bildirgenin uygulanan ve uygulanacak olan sosyal politika anlayışlarına da kaynaklık oluşturduğu görülmektedir.

Sosyal adalet beraberinde sosyal hakları doğurmaktadır. Sosyal ve ekonomik açıdan zayıf olanın korunmasını öngörmektedir. Sosyal adaletin ve insan haklarının sağlanabilmesi sosyal hizmetin temel yapılarından biridir. Var olan haklar her ne kadar yasalar ile belirli olsa da toplumun dezavantajlı kesimlerinin bu haklardan yararlanabilmesi sosyal hizmet müdahaleleri ile mümkün olabilmektedir (Kaynak, 2017: 258-259).

Görüldüğü üzere sosyal devlet ve sosyal hizmet toplumun refahını artırma yönünde yapmış olduğu hizmetlerde sosyal adalet ilkesini benimsemektedir. Sosyal hizmetin, sosyal devletin, sosyal politikanın ve sosyal güvenliğin her biri uygulamalarında sosyal adaleti sağlama düşüncesinden beslenmiştir. Özellikle toplumdaki bireylerin asgari yaşam düzeyine ulaşabilmesi isteniyorsa sosyal adalet

gözetilmeli yani tüm insanların eşit değere ve haklara sahip olduğu unutulmamalıdır. Sosyal değişimi sağlama, yoksulluğun ve işsizliğin önlenmesi, negatif ayrımcılıklar ile mücadele edilmesi için öncelikle sosyal adalet sağlanmalıdır. İnsanı içerisinde barındıran her türlü konuda sosyal adaleti içeren bakış açısı ile çalışmalar yürütülmelidir. Bu bakış açısı sağlanırsa adaletsiz olan uygulamalar ve politikalar ile mücadele edilebilir böylelikle etkili sosyal politikalar üretilerek sosyal refah sağlanabilir.

2.1.1.4 İş Sağlığı ve Güvenliği

İş sağlığı ve güvenliğinin tarihsel gelişimi Dünyada ve ülkemizde farklı şekillerde olmuştur. Bu durum sanayileşmenin her ülkede aynı zamanda gerçekleşmemesinden kaynaklanmaktadır. Sanayi devriminden önce iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili yazıların Yunanlı düşünür Heredot'a kadar uzandığı görülmektedir. Sanayi devrimi ile birlikte çalışma hayatına yeni bir nitelik kazandırılmıştır. Fabrikalarda çalışan işçilerin risklerle karşılaşması ve emek sömürsünün ortaya çıkması sonucunda devletin çalışma hayatına müdahale etmesinin gerekliliği gün yüzüne çıkmıştır. İşçilerin haklarını koruyabilmek adına İngiltere de çıkarılan kanunlar diğer ülkelere de örnek teşkil etmiştir (Baybora ve diğerleri, 2019: 3-6). Ülkemizde Tanzimat ve Meşrutiyet dönemleri ile iş sağlığı ve güvenliğine yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Sanayileşmenin Cumhuriyet döneminde olması nedeni ile iş sağlığı ve güvenliği çalışmaları en yoğun bu dönemde yaşanmıştır (Çiçek ve Öçal, 2016: 122-128).

İş sağlığı ve güvenliği kavramını çalışanların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını koruyarak güvenli ve sağlıklı bir iş ortamında çalışmalarını öngören çalışmalar bütünü olarak tanımlayabiliriz. Meslek hastalığını ise çalışanın yapmış olduğu iş nedeni ile uğramış olduğu hastalık veya engellilik durumu olarak özetleyebiliriz. İş sağlığı ve güvenliği kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar çalışanların karşı karşıya kalabilecekleri riskleri minimum düzeye indirmeyi, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesini amaçlamaktadır.

İş kazalarının nedenlerini incelediğimizde insana, fiziksel ve mekanik çevre koşullarına bağlı nedenler görülmektedir. İş kazalarına ve meslek hastalıklarına karşı alınabilecek önlemlerde tüm çalışanlara ve kurumlara önemli sorumluluklar

düşmektedir. Gerekli önlemler işveren tarafından alındıktan sonra iş sağlığı ve güvenliği kurallarına uyulması hususunda çalışanlar özen göstermelidir. Meslek hastalıklarına karşı alınan önlemlerde tedavi edici sağlık hizmetleri, rehabilitasyon ve koruyucu sağlık hizmetleri ön plana çıkmaktadır (Baybora ve diğerleri, 2019: 22-57).

İş sağlığı ve güvenliğinin etkin olarak uygulanabilmesi adına birçok kanun ve mevzuat bulunmaktadır. Bunlara 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 4857 sayılı İş Kanunu örnek olarak gösterilebilir. 4857 sayılı İş Kanunu’nda işçilerin çalışma sürelerine, çocuk ve genç işçilerin korunmasına, kadın işçiler ile ilgili düzenlemelere yer verilmiştir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununda ise ağırlıklı olarak işveren ile çalışanların görev, yetki ve yükümlülüklerine ve iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerine yer verilmiştir. 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu genel yapısı itibarıyla, işverene çalışanın sağlığını ve güvenliğini koruması gerektiğini belirtmektedir. Kanun ile birlikte önleyici ve koruyucu bir iş sağlığı ve güvenliğinin oluşturulması hedeflenmiştir. Kanun ile getirilen düzenlemeler tüm iş kollarında etki göstermiştir. Madencilik sektöründe de birçok yeni düzenleme bulunmaktadır. İlgili kanunların hayata geçirilmesi, denetim mekanizmalarının oluşturulması bireylerin ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan refaha ulaşabilmesi adına sosyal devlete büyük sorumluluklar düşmektedir.

Ülkemizdeki sosyal devlet anlayışı, işçiler ve işçilerin ailelerine hizmetlerini gösterirken genellikle Sosyal Sigortalar Kanunu’nu dayanak almaktadır. Sosyal Sigortalar Kanunu toplumun haklarına büyük ölçüde yer vermektedir. Bu kanun ile işçi ailelerine ve işçilere sosyal yardımlar yapılmaktadır (Cansel,1969:18-20). Sosyal Sigortalar Kanunu meslek hastalıkları, iş kazaları, yaşlılık, hastalık, iş göremezlik durumları gibi dezavantajlı gruplara yönelik sosyal sigorta yardımlarını içeren önemli bir kanundur. Bu kanun çerçevesinde belirli şartları taşıyan bireylere maddi yardım ve sağlık hizmetleri verilmektedir. Kanun’un 91. maddesinde afetlerden zarar görenlere yönelik yapılan yardımlarda afetzedelerin faydalanabilecekleri yardım ve hizmetlere değinilmektedir. Sosyal Sigortalar Kanunu ile genel sağlık sigortası bakımından kişileri güvence altına almak; bu sigortalardan yararlanacak kişileri ve sağlanacak hakları, bu haklardan yararlanma şartlarının yöntemlerini belirlemek hedeflenmektedir.

Sosyal devlet sağlamış olduğu iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde iş piyasasındaki çalışma koşullarını ve kazançlardaki eşitsizliği gidermeyi öngörmektedir. Bu amaçları sağlayabilmek adına sosyal devletin, kapasitelerini arttırması ve sosyal güvenlik kurumlarını yaygınlaştırması gerekmektedir. Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının etkin bir iş birliği ve koordinasyonu içerisinde çalışması, var olan yasaları gözetmesi gerekmektedir. İş sağlığı ve güvenliğinin önemi çalışanlar ve işverenlerce iyi bilinmeli ve ilgili konularda tekrarlayıcı eğitimler düzenlenmelidir. Toplumsal gelişmeler göz önünde bulundurularak ilgili yasalar ve mevzuatlar geliştirilmeli, etkin politikalar gerçekleştirilmelidir. Aynı zamanda çalışanlara yönelik sosyal ve psikolojik yönden motive edici faaliyetler düzenlenmelidir. Böylelikle meslek hastalıklarının bir nebze de olsa azaltılabileceği düşünölmektedir.

2.1.2. Sivil Toplum

Sivil toplum kavramının kökeni antik Yunanlılara kadar dayanmaktadır. Tarih boyunca sivil toplum kavramını inceleyen birçok düşünür farklı tanımlamalar kullanmışlardır. Örneğin Hegel sivil toplum kavramını devletten büyük ölçüde ayrılmış, karmaşık bir sosyal düzen olarak ele almıştır. Hegel, devleti sorgulanamaz olduğunu düşündüğü için sivil topluma olumsuz bir anlam yüklemiştir. Karl Marx ise sivil toplumu, eşit olmayan ilişkilerin mevcut olduğu bir alan olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda devleti sivil topluma bağımlı olarak görmüş ve onun sivil toplum tarafından belirlendiğini savunmuştur (Aslan, 2010). 1970’li yıllardan itibaren artan küreselleşme ile toplum yapısında gelişmeler görölmüştür. İnternetin varlığı ile bilgi edinme yolu hızlanmış ve toplumlar bilgi, siyasal ve ekonomik yönden birbirleriyle bağlantılı hale gelmiştir. Ulusların karşılıklı hareketlerinin gelişmesi ile birlikte sivil toplum hareketleri ortaya çıkmıştır. Egemen kültürler, sivil toplum ve devlet yapıları toplumsal hareketleri etkilemiş var olan politikaları, kültürleri ve sivil toplumu biçimlendirmiştir (Akpınar ve diğerleri, 2018).

Sivil toplumun tanım ve anlayışına bakıldığında birey, toplum ve devletin iç içe geçmiş bir yapı haline büründüğünü söylemek mümkündür. Sivil toplum; yoksulluk, sosyal adalet, toplumsal eşitlik, sosyal refah gibi kavram ve müdahalelerde devletin tamamlayıcısı olarak ortaya çıkmış gönüllölük esasını temel almış bir yapıdır. Devletin müdahalesi olmadan kişi ya da grupların kendi alanlarını

düzenlemeleridir. Devlet otoritesi dışında kalan toplumsal ve ekonomik alanı nitelemek için kullanılır. Aynı zamanda topluma düzen veren, ihtiyaçlarını karşılayan bir yapı olarak görülmektedir. Sivil toplumda ekonomik çıkarların değil de bireylerin kişisel çıkarlarının daha fazla ön planda olduğunu söylemek mümkündür. Sivil toplum devletin merkezi teşkilatlanmasına ek olarak bağımsız ve gönüllü bir hukuk anlayışına bağlıdır. Aynı zamanda kendi iç teşkilatlanmasını kendisi belirleyen, toplumsal yaşamın vazgeçilmez, düzenleyici bir bölümü olarak tanımlanabilmektedir (Gönenç, 2001: 8). Sivil toplum örgütlerini tanımlamadan önce sivil toplumun içerisinde geliştiği ortamının bilinmesi gerekmektedir. İçerisinde bulunduğumuz dünya düzeninde tarihsel süreçte yaşanan değişimler ile birlikte sivil toplum tanımına farklı değerler yüklenmiştir. Aydınlanma Çağı'nın yaşanması ve Sanayi Devrimi gibi önemli olaylar sivil toplumun temellerinin atılmasına neden olmuştur. Küreselleşme, Sovyet Rusya'nın dağılması gibi yakın tarihimizde geçen önemli olaylarda sivil toplumun ve sivil toplum örgütlerinin gücünün artmasında önemli rol oynamıştır (Akpınar ve diğerleri, 2018: 227).

Ülkemizdeki sivil toplum kuruluşları sosyal problemler, çevresel olaylar, ilerleme ve gelişme çalışmaları, halk sağlığı, sağlık krizlerini dile getirme, eğitim ve gençlere rehberlik etme, alkol, uyuşturucu ve sigara bağımlılığıyla mücadele gibi konulara eğilmektedir. Bunlara ek olarak çocuk suçluluğu, kadına şiddet, sokak çocukları, ekonomik kategoriler, kariyer geliştirme, finansal danışmanlık, teknik eğitimler, kooperatif oluşturma, kültürel merkezlerin kurulması, çocuk ve kadın haklarının savunulması, telefon ile acil yardım hatları, okuryazarlık yardımları gibi birçok kategoride faaliyet göstermektedirler (Talas, 2011: 392-393). Diğer bir deyişle Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarını özelliklerine göre kategorize etmek mümkündür. Aynı zamanda sivil toplum kuruluşlarının belirlenmiş birçok fonksiyonu bulunmaktadır. Afet sürecinde sivil toplum bünyesinde bulunan sivil toplum kuruluşlarının önemli görevler edindiğini söylemek mümkündür. Sivil toplum kuruluşları toplum ve devlet adına kritik değerlere sahip kuruluşlardır. Bu bağlamda sivil toplum kuruluşları küreselleşmeye ve kamu hizmetlerine katkıda bulunmak, ekonomik kalkınmayı sağlamak, ekonomik işlevleri yerine getirmek gibi birçok önemli görev ve işlevi üstlenmektedirler. Sivil toplum kuruluşları faaliyet alanlarına, organizasyonlarına ve yönetimlerine göre farklılık gösterebilmektedirler.

Kâr amacı gütmemek, özerklik, gönüllülük, vizyon ve ideale sahip olmak sivil toplum kuruluşlarının ortak özellikleri olarak değerlendirilebilmektedir.

Sivil toplum kuruluşları ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre değişim gösterebilen, devletin topluma hitaben gerçekleştirdiği hizmetlerin yetersiz kaldığı durumlarda tampon görevini gören kuruluşlardır (Kara, 2019: 164). Özellikle afet sonrası toplumun ayağa kalkma süresini en aza indirme hususunda bu kurumların varlığı ve gücü büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde gelişen afetlerin yıkıcı etkilerini en aza indirmeye amacıyla düzenleyici, iyileştirici, müdahaleci, kapsayıcı, savunucu ve koruyucu gibi birçok rol ve işleve sahiplerdir. Sosyal devletin sahip olduğu sorumlulukları yerine getirememesi durumunda sivil toplum kuruluşları kitlelerin harekete geçirilmesinin sağlanmasında ve olumlu sonuçlar elde edilmesinde bir adım öne çıkmaktadır. Sivil toplum ilk çıktığı zamanlarda her ne kadar demokratik katılım ve politika yapıcılar üzerinde baskı kursa da günümüzde özellikle devletin boşluğunu doldurmaya ve dayanışma ağlarını güçlendirmeye yönelik faaliyet göstermektedir. Yapılan araştırmalar çerçevesinde sivil toplum kuruluşlarının amaçlarına aşağıda maddeler halinde yer verilmiştir:

- Kamuoyu yoluyla bireylerin taleplerinin görünür kılınmasına ve dikkate alınmasına yardımcı olmak
- Mevcut problemlerin çözümü konusunda kamuoyunun harekete geçirilmesini sağlamak
- Sosyal refahın ve istihdamın sağlanabilmesi adına sosyal devlet ile iş birliği içerisinde çalışmalarını yürütmek
- Sosyal sorunlara işlevsel çözümler geliştirmek
- Diğer sivil toplum kuruluşları ve aktivistler arasında bilgi alışverişinde bulunmak
- Bireyler arasında dayanışma ve hoşgörüyü artırarak bilinçlenmeyi sağlamak
- Bürokratik olmayan bir esnek yapı gözeterek toplumun çıkarları

doğrultusunda uygulamalarını yürütmek

- Yeni fikirlerin geliştirilip yayılmasını sağlamak

Sivil toplum kuruluşlarının hizmet sağladığı alanlar ve örgütlenme şekilleri değişiklik gösterebilmektedir. Yerel olarak örgütlenebilecekleri gibi ulusal veya uluslararası olarak da örgütlenebilmektedirler. Sivil toplum kuruluşları bünyesinde küçük yerel derneklerin olabildiği gibi çok geniş ve son derece profesyonel kuruluşlar da olabilmektedir. Sivil toplum kuruluşu bünyesinde çok fazla tür bulunmaktadır. Sendikalar, dernekler, meslek kuruluşları, vakıflar, odalar, konfederasyonlar, birlikler, kooperatifler gibi tüzel kuruluşlar sivil toplum kuruluşu olarak kabul edilmektedir. Özellikle sendikalar, vakıflar, dernekler, meslek kuruluşları, birlikler ve kooperatifler hem işlevsel hem de yapısal yönden büyük önem arz etmektedir (ASHB, 2024: 29).

İçişleri Bakanlığı'nın yayımlamış olduğu veriler kapsamında 2023 yılında ülkemizde 125.741 dernek sayısının olduğu ve Türkiye nüfusuna oranında %6,74'lük bir yer kapladığı görülmektedir. Faaliyet alanına göre bölge sıralamasında Marmara bölgesi %37,21 oranıyla birinciliğini korumaktadır. Ülkemizde derneklere toplam üye sayısının 8.154.581 olduğu görülmektedir (Dernekler Bilgi Sistemi, 2023). Aynı zamanda Türkiye'de Sivil Toplumun Gelişimi ve Sivil Toplum Kamu İşbirliğinin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında yapılan bir araştırmada STK'lara üyelik incelendiğinde doktora diplomasına sahip yöneticilerdeki üyelik oranının yüksek olduğu, her beş doktoralı katılımcıdan dördünün bir STK üyeliğine sahip olduğu dikkat çekicidir. STK üyeliği en fazla 31-50 yaş aralığında bulunmaktadır. Üyelerin cinsiyet dağılımında ise erkek üyelerin oranı kadın üyelere göre oldukça fazladır. Sivil toplum örgütü üyelerinin %43'ü üniversite mezunu bireylerden oluşmaktadır. Buna takriben %36,3'lük bir dilim ile lise mezunları gelmektedir (Yaşama Dair Vakıf, 2015).

Araştırma sonuçlarında da görüldüğü üzere eğitim seviyesi ile sivil toplum kuruluşlarına üye olma arasında doğru bir orantı bulunmaktadır. Nüfus ile oranlandığında yüzdelik olarak büyük bir yer kapladığı görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının en önemli özelliği işleyişinde gönüllülük ilkesinin hâkim olmasıdır. Tamamen toplumsal duyarlılıktan doğan sivil toplum kuruluşlarının, devletin baskısı

ve yaptırımı olmaksızın bireylerin bir araya gelerek oluşturduğu gönüllü yapılar olduğunu söylemek mümkündür. Bireylerin herhangi bir zorlama mekanizması olmaksızın kişisel tercihleri doğrultusunda katıldığı ve katılımlarından dolayı eleştirilmedikleri kuruluşlardır.

İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün istatistiki verileri incelendiğinde sosyal yardım hizmet müdahalelerini sağlamak için çaba gösteren derneklerin faaliyet alanlarına göre dağılımında %31,31 oranla en fazla mesleki ve dayanışma derneklerinin bulunduğu görülmektedir. Ek olarak spor ve spor ile ilgili dernekler %22,33, dini hizmetlerin gerçekleştirilmesine yönelik faaliyet gösteren dernekler %15,15, eğitim ve araştırma dernekleri %5,09, kültür, sanat ve turizm dernekleri %4,95 oranındadır. Aynı zamanda insani yardım dernekleri %4,59, toplumsal değerleri yaşatma dernekleri %2,24, sağlık alanında faaliyet gösteren dernekler %2,18 oranında yer kaplamaktadır (Dernekler Bilgi Sistemi, 2023).

İlgili sayısal veriler incelendiğinde işsizlik, ayrımcılık, yoksulluk, ırkçılık, çevre, kalkınma, sosyal refah, insan hakları ve gelişmekte olan ülkelere yardım gibi çeşitli konularda ülkemizde birçok derneğin aktif olarak rol aldığı görülmektedir. Derneklerin yalnızca kendi amaçları ile sınırlı olmadığı, sorun çözmede aktif rol oynadıkları ve destek sağladıkları söylenebilir. Ülkemizde yaşanabilecek her türlü afet ve acil durumlara müdahalede sivil toplumun güçlü varlığı büyük ölçüde önemlidir. Gösterilmiş olan derneklerde çalışan sayılarına ek olarak birçok gönüllünün de sivil toplum bünyesinde görev aldığı söylenebilir. Afet ve acil durum hizmetlerinin zamanında eksiksiz yapılmasında sivil toplum bünyesinde gönüllüler ve çalışanlar iş birliği içerisinde afet yönetimine katkı sağlamaktadırlar. Sivil toplumun gitgide artan rolü genel olarak sosyal politika alanlarındaki varlığının da bir yansımasıdır.

Afetlerde gönüllü hizmetleri afet yönetiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Var olan gönüllülük sistemleri yaygınlaştırılarak geliştirilmelidir (Aydemir, 2021: 393). Herhangi bir kurum veya kuruluşun özel bir çalışması olmaksızın, internet ve sosyal medya üzerinden yapılan gönüllülük duyurularının gönüllülük düzeyini arttırdığı bilinmektedir. İnternet, sosyal medya ve hızlı iletişim araçlarıyla insanları organize etme ve yönlendirme geçmiş zamanlara göre daha kolay bir hal almıştır. Bahsi geçen iletişim araçları milyonlarca insanın birbiriyle hızlı ve etkili bir şekilde iletişim

kurmasını sağlamaktadır. Cep telefonları, bilgisayarlar ve diğer iletişim araçlarını kapsayan dijital ortam başta savunuculuk faaliyetleri olmak üzere birçok gönüllü faaliyetin ana unsuru olarak görülmektedir.

Afetlerde gönüllülük özelinde yapılan bir karma yöntem araştırması sonucunda gönüllülük davranış ve motivasyonunun geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda birçok farklı gönüllülük türünün olduğu ve kendi içerisinde gruplara ayrıldıkları görülmüştür. Gönüllülük çalışmaları konusunda yapılacak olan yasal düzenlemelerin gönüllü sayılarını arttıracacağı savunulmuştur (Demirbilek, 2023). Bireylerin gönüllülüğü hayatlarında bir yan amaç olarak gördükleri ve doğası gereği herkesin gönüllü faaliyetlerde bulunabileceği söylenebilir. Bu bağlamda gönüllüler belirli bir göreve ayıracakları zamanı kendi belirleyip faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri bir program dahilinde belirlemektedirler. Sivil toplum örgütlerinde ve sosyal devlet uygulamalarında afet yönetiminde gönüllülere birçok rol düşmektedir.

Toplumsal hareketler özellikle sivil toplum kuruluşları tarafından temsil edilmektedir. Sivil toplum aracılığı ile demokratik tutumlar geliştirilerek toplumdaki var olan kutuplaşmalar yumuşatılır. Sivil toplum kuruluşlarının sosyal eylemleri merkezine alan bir biçimde yapılanmasıyla yardım sağlanan kesimde güçlendirici uygulamalar uygulanabilmektedir. Bahsi geçen sosyal eylemler dezavantajlı grupların hizmetlere ve kaynaklara daha kolay ulaşabilmesi için yapılan çalışmaları ifade etmektedir. Sivil toplumun sosyal eylem çalışmaları demokratikleşmeyle mümkün olabilmektedir (Akbaş, 2016). Sivil toplum kuruluşları sosyal hizmet ilkelerinin yürütülmesinde aktif bir rol oynamaktadır. İnsanı merkezine alan katılımcı kapasiteleri ile hizmet sağlama ve savunuculuk bağlamında daha demokratik bir ortamın oluşmasına katkı sağlar. Sosyal çalışmacıların sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak önemli toplumsal çalışmalar ortaya koyduğunu söylemek mümkündür. Sivil toplum içerisinde yapmış oldukları en etkin işlev savunuculuktur. İhtiyaç sahibi kesim ile temas kurularak onların sorunları detaylı bir biçimde analiz edilir. İhtiyacın doğru saptanabilmesi büyük önem arz etmektedir.

Sivil toplum ve sosyal devletin yapmış olduğu iş birliği ile kapsamlı sosyal hizmetler sunulabilmektedir. Sivil toplum ve sosyal devlet birey, aile ve toplumun toplumsal sorunların çözümünde sorumluluk ve yetki almaktadır. Bazı zamanlarda

sosyal hizmetlerin ve sosyal yardımın sağlanması sosyal devlet tarafından sivil toplum örgütlerine devredilir böylelikle sosyal devletin rolü azaltılmaktadır. Bu durum sosyal devlette de yeni önerilerin ve uygulama alanlarının oluşmasına imkân tanımıştır. Sosyal devletin uygulanmasında toplumsal duyarlılığı geliştirecek politikaların harekete geçirilmesi açısından sivil toplum kuruluşları bir alternatif olarak görülebilmektedir. Sosyal güvenliği sağlama, yeni istihdam alanları oluşturma, refahı sağlamaya yönelik yeni gelir kaynakları bulma gibi birçok sosyal politikada sivil toplumun sosyal devlete desteği olmaktadır. Aynı zamanda kültürel faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, yaşam koşullarının iyileştirilmesi gibi konularda da etkili sonuçlar alınabilmektedir.

2.1.3. Sosyal Refah

Refah devleti kavramı 1848 yılında çıkarılan Fransa Anayasası ile başlamıştır. Anayasada klasik hakların yanı sıra ekonomik ve sosyal hakların önemi de vurgulanmıştır. Bu ilerlemenin ardından Almanya'da yürürlüğe giren Weimar Anayasası sosyal refah anlayışının gelişmesine katkı sağlamıştır (Tuz, 2010: 33). Sonrasında 1942 yılında Beveridge Raporu ile sosyal refah kavramı gelişme göstermiş olup 2. Dünya Savaşı ve ekonomik krizlerin etkisiyle devlet politikalarında yer almaya başlamıştır. (Rakıcı ve Kurşun, 2016). William Beveridge tarafından hazırlanan Beveridge Raporu herkese asgari bir yaşam düzeyi sunmayı, işsizliği ve yoksulluğu azaltmayı, ulusal bir sağlık sistemi yaratmayı öngörmüştür. Raporda sosyal güvenlik, sosyal yardım ve gönüllü sigortadan oluşan sistemlere yer verilmiştir. Böylelikle ihtiyaç sahibi her kesimin yardımlardan faydalanabileceği düşünülmüştür (Ezer, 2016: 91-92).

Görüldüğü üzere sosyal refah anlayışı geçmiş çağlardan günümüze kadar süregelen bir süreci içermektedir. Geçmiş yıllarda da sosyal refahı sağlamak amacıyla yoksul, kimsesiz gibi ihtiyaç sahibi gruplara birtakım yardımlar yapılmaya çalışılmıştır. Her ülkenin kendi içerisinde uygulamış oldukları bir sosyal refah anlayışı bulunmaktadır. Ülkemizdeki sosyal refah anlayışı ise 1961 ve 1982 Anayasaları ile kabul edilmiştir. 1961 ve 1982 Anayasalarında devletin sosyal devlet olarak tanımlandığı görülmektedir. 1961 Anayasası'nda ülkemizin demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu ve herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğu

açıkça belirtilmiştir (m. 2 ve m. 48). 1982 Anayasası birçok sosyal konulara değinmiş ve temel hak ve hürriyetlere vurgu yapmıştır. Her ülkede olduğu gibi ülkemizde de yıllar geçtikçe sosyal refahı sağlama amacıyla yapılan yardımların kökeninin ve şeklinin değişiklik göstermeye başladığı düşünülmektedir. Aynı zamanda gelişmişlik düzeylerinin sosyal refah uygulamalarını etkilediği görülmektedir.

Refah kavramı, temelde ve bireysel anlamda daha iyi olma, refah ekonomisi açısından iyilik ve mutluluk anlamı taşımaktadır (Çelebi,2003: 29). Akalın'a göreyse; refah bireysel düzeyde “tatmin ve yapabilme” karşılığıdır. Bir bireyin refahı yükseliyorsa durumunu iyileşmiş sayabiliriz. Bireyin refahının artışı tespit eden kendisidir (Akalın, 1986: 45). Sosyal refahın temel özelliği sosyoekonomik yaşama katkıda bulunmaktır. Yapılan incelemelere bakıldığında refah kavramının tek bir tanımı olmadığı dikkat çekmektedir. Birçok düşünür refah için değişik bakış açılarını ve tanımlamalarını öne sürmüştür.

Sosyal Refah; bireylerin, grupların veya toplumun ihtiyaçlarını karşılamada, asgari yaşam düzeyinin sağlanmasında, ideal yaşam standartlarına ulaşmasında, dengeli sosyal ilişkilerin sağlanmasında rol oynayan örgütlenmiş bir sistemdir. Sosyal refah devleti kişilerin belirlenen asgari yaşam düzeyinin altında bir yaşam sürmemesi, hayat standartlarını yükseltmesi, gelir eşitsizliğinin ortadan kaldırılması, insanların temel ihtiyaçlarına ulaşması konusunda sorumluluk duyar ve üstlendiği görevi yerine getirir. Sosyal refah tanımını kısaca özetlemek gerekirse bir toplumda yaşayan bireylerin, iyilik halinin maksimum seviyeye getirilmesi hedefidir diyebiliriz. Sosyal refahın artması için refah dağılımının daha adil bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Refah karması, hizmetlerin ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasında devletinde etkin olduğu bir sistemde diğer sosyal refah ve sosyal politika sağlayıcı kuruluşlardan yararlanma anlamına gelmektedir (Özdemir, 2010: 132). Diğer bir deyişle refah karması; devletin tek başına sorumluluğunu aldığı hizmetlerin, sivil sektör, kamu sektörü, özel sektör ve gönüllü sektör tarafından ortak bir etkileşimle gerçekleştirmesini, devletin ise daha çok hizmetlerin düzenlenmesi ve bu kesimlere finansal destek sağlamasından sorumlu olmasını ifade etmektedir.

2.2. Türkiye Tarihi Boyunca Gerçekleşmiş Olan Maden Kazaları

Türkiye’de tarih boyunca birçok maden kazasının meydana geldiğini söylemek mümkündür. Maden kazalarının tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Literatürdeki veriler incelendiğinde genellikle yakın süreçte yaşanan kazaların verilerinin verildiği görülmektedir. Maden kazalarının büyük bir kısmının yeraltı kömür işletmelerinde meydana geldiği söylenebilir. Türk Mühendis ve Mimarlar Birliği’nin 2014 yılında yayınlamış olduğu TMMOB raporunda 1983 yılından 2014 yılına kadar gerçekleşmiş olan maden kazalarının istatistikleri verilmiştir. 2014 yılından 2022 yılına kadar gerçekleşen maden kazaları istatistikleri ise Vikipedi aracılığı ile edinilmiştir.

Tablo 2.2.1. Ülkemizde Gerçekleşmiş Olan Maden Kazaları, 1983-2022

Tarih	Yer	Ölü Sayısı
7 Mart 1983	Zonguldak Armutçuk	103
10 Nisan 1983	Zonguldak Kozlu	10
14 Temmuz 1983	Amasya Yeni Çeltek	5
31 Ocak 1987	Zonguldak Kozlu	8
31 Ocak 1990	Zonguldak Amasra	5
7 Şubat 1990	Amasya Yeni Çeltek	68
3 Mart 1992	Zonguldak Kozlu	263
26 Mart 1995	Yozgat Sorgun	37
8 Ağustos 2003	Erzurum Aşkale	8
22 Kasım 2003	Karaman Ermenek	10
9 Ağustos 2004	Çorum Bayat	3
8 Eylül 2004	Kastamonu Küre	19
21 Nisan 2005	Kütahya Gediz	18
2 Haziran 2006	Balıkesir Dursunbey	17
10 Aralık 2009	Bursa M. Kemalpaşa	19
23 Şubat 2010	Balıkesir Dursunbey	13
17 Mayıs 2010	Zonguldak Karadon	30
10 Şubat 2011	K. Maraş Elbistan	11

8 Ocak 2013	Zonguldak Kozlu	8
13 Mayıs 2014	Manisa Soma	301
28 Ekim 2014	Karaman Ermenek	18
18 Ekim 2017	Şırnak Cizre	7
14 Ekim 2022	Bartın Amasra	42

Şekil 1

Kaynak: TMMOB, Vikipedi

Tablo 2.2.1. de görüldüğü üzere 1983 yılından 2014 yılına kadar ülkemizde 20 tane maden kazasının yaşandığı görülmektedir. Maden kazalarının gerçekleştiği şehirler incelendiğinde en fazla kazanın %35 oranı ile Zonguldak ilinde yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. En fazla ölüm ise Somada gerçekleşmiş olan maden kazasında yaşanmıştır. Bahsi geçen maden kazalarında toplam yaralanma sayısı hakkında kesin veriler bulunmasa da son 40 yılda ülkemizde maden kazaları nedeniyle yaklaşık 100.000’den fazla insanın yaralandığı düşünülmektedir.

Buzkan ve Ofluğlu’nun dahil oldukları araştırmada dikkatsizlikten kaynaklanan iş kazalarının sayılarında büyük bir artış olduğu bulunmuştur. İşçilerin iş sağlığı ve iş güvenliği konusunda eğitilmemesinin, kullanılan ekipmanlarda gerekli güvenliğin bulunmamasının ve koruyucu malzemelerinin eksikliğinin de bu artışta etkili olduğu saptanmıştır (Buzkan ve Ofluğlu, 2007: 1-2). Benzer şekilde Boğaziçi Üniversitesi Soma Araştırma Grubu’nun yapmış olduğu çalışmada gerekli olan denetimlerin ve tatbikatların yapılmamasının, gelişmiş teknolojinin kullanılmamasının ve çalışanlara gerekli eğitim verilmemesinin ölümlü kazalara neden olacağı öngörülmüştür (Kocasoy, 2020: 201). Her iki çalışma da ortak paydalarda buluşmaktadır. Ülkemizdeki madenlerde teknolojiye uyum sağlanması ve bu uyumu sağlayabilecek elemanların çalıştırılması gerekmektedir. Denetimler aksatılmadan yapılmalı ve denetim sonucunda tespit edilen eksiklikler için iyileştirme çalışmaları yapılmalıdır.

2.2.1. Soma Maden Kazası

21. yüzyılda sosyoekonomik yansıması en büyük ve en ölümcül maden kazası olarak Soma Maden Kazası gösterilmektedir. Toplumsal etkisinin çok büyük olması nedeni ile hafızalarda yer edinmiş ve Türkiye de uzun süre yas döneminin

yaşanmasına sebep olmuştur. Kaza sonrasında medyada iş güvenliği ve işçi haklarının daha çok gündeme geldiği görülmüştür (Yıldırım, 2019: 5). Soma Maden Kazası 13 Mayıs 2014 tarihinde Manisa'nın Soma ilçesinde gerçekleşmiştir. Soma Kömür İşletmeleri A.Ş.' ye ait olan Eynez maden ocağında gerçekleşen kazada 301 maden işçisi hayatını kaybetmiştir.

Kazanın nedeni olarak madendeki elektrik trafosundan kaynaklanan bir yangının olduğu düşünülmüştür. Kaza esnasında 787 işçi mahsur kalmış, çoğunlukla yüzeye yakın olan madenciler kendilerini kurtarabilmişlerdir (Çoban ve Özdemir, 2016: 125-130). Soma jeolojik özellikleri bakımından oldukça geniş linyit rezervlerine sahiptir. Kömür madenciliği açısından bakıldığında Soma da hem açık ocak madenciliği hem de yer altı madenciliği yapılmaktadır. Yapılan bir araştırma sonucuna göre Soma'nın jeolojik konumu nedeniyle Demir Export, İmbat A.Ş. ve HidroGen A.Ş. firmaları kömür madenciliğinde faaliyetlerini hala sürdürmektedirler. Kazanın tam olarak neden kaynaklandığı kesin olarak aydınlatılamamış olsa da yapılan incelemeler kömürün kızışması (oksidasyonu) nedeni ile meydana geldiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda kazanın gerçekleşmesinde etkili olarak gösterilen birçok unsurun öne çıktığı dikkat çekmektedir. Bu unsurlar; taşeronlaşma, üretim zorlaması, ocakta uygulanan işletme yönteminin etkisi, havalandırma sistemi, ocak havasındaki gazlar, kişisel koruyucu donanımın yetersizliği, yanlış tarım politikaları, denetim zafiyeti olarak sıralanabilmektedir (Tmmob, 2014).

İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (Mazlumder)' in yazmış olduğu raporda Soma maden kazasının yaşandığı madendeki işçilerin çoğunluğunun tatbikat eğitimlerinin formalite gereği göstermelik olarak yapıldığını hatta bazı zamanlarda sözlü eğitim verilerek geçirildiğini ve güvenlik ekipmanlarının kullanımını yeteri kadar bilmediklerini ifade ettiği görülmüştür (Mazlumder, 2015: 23). Bu durum bize iş güvenliğini geliştirmekte tatbikat eğitimlerinin büyük önem taşıdığını göstermektedir. Çalışanlara yönelik verilecek olan tatbikatlar acil durumlarda nasıl müdahale edebileceklerine dair yol gösterici olmaktadır. Bu sebeple afetlerde planlama, müdahale, iyileştirme çalışmaları gibi birçok adımda verilen eğitimlerin ne kadar kritik bir öneme sahip olduğu ortaya çıkmaktadır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi (ÇASGEM)'nin yayınlamış olduğu yayına göre Soma maden kazasının yaşanması ile iş sağlığı ve güvenliği çalışmalarında artış olduğu görülmektedir. Kaza sonrasında, ILO'nun 176 Sayılı Madenlerde Sağlık ve Güvenlik Sözleşmesinin kabul edildiği ve güncel çalışmalar yapıldığı saptanmıştır. İş kazalarına bağlı yaralanma ve ölümlerin yanı sıra meslek hastalıklarının da görüldüğü kömür madenlerindeki iş sağlığı ve güvenliği sistemini geliştirmek ve diğer yandan buna alternatif oluşturan farklı bir enerji politikası geliştirmek kamu otoritelerinin ve bilim adamlarının amaçlarından biri olmalıdır.

2.2.2. Soma Maden Kazası Sürecinde Sosyal Devletin Sağlamış Olduğu Hizmetler

Sosyal devlet kategorisi altında ele aldığımız AFAD, Bakanlıklar, Belediyeler, Valilik, Kaymakamlık gibi resmi kuruluşların Soma maden kazası sürecinde afetin etkilerini gidermeye yönelik birçok çalışmasının olduğunu söylemek mümkündür. Bahsi geçen kurumların uygulamış oldukları hizmet müdahaleleri aşağıda gösterilmektedir:

Arama Kurtarma Faaliyetleri: Kazanın ilk yaşandığı saatlerde AFAD, Kızılay ve Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri (UMKE) olay yerine gelmişlerdir. Zonguldak'tan 19 kişilik Türkiye Taş Kömürü Kurumu tahlisiye ekibi ve onlara yardımcı olması için Balıkesir ve İzmir'den kamu ve özel sektöre ait tahlisiye ekipleri madene yönlendirilmiştir. Genelkurmay Başkanlığına ait bir helikopter Soma'ya ulaşmış ve çevre illerden ambulanslar gelmiştir. AFAD 156 personel ve 45 araçla, Türk Silahlı Kuvvetleri bir uçak, iki helikopter ve uzman personelleri ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Zonguldak'tan Çayıralan ve Tunçbilek'ten gelen 226 personelle arama kurtarma çalışmalara katılmıştır. Sağlık Bakanlığı doktor ve hemşirelerden oluşan 405 personel, 6 hava aracı, 62 ambulans bölgede hizmet vermiştir. Toplamda 2743 personel, 258 kara aracı ve 9 hava aracı Soma'da arama kurtarma çalışmalarına, yaralıların tedavisine, defin çalışmalarına, yakınların rehabilitasyonuna, çeşitli ihtiyaçların karşılanmasına hizmet etmiştir. Cenazelerin taşındığı Kırkağaç bölgesinde birer sahra hastanesi kurulmuş ve 280 personel bu iki hastanede görev yapmıştır (TBMM, 2014).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB,2014):

- Soma, Kırkağaç, Savaştepe, İvrindi ve Kınık ilçelerine gidilerek olaydan etkilenen ailelerin sayıları tespit edilmiştir. Ailelere etkin hizmetlerin verilebilmesi adına personel, araç ve diğer ihtiyaçların tespiti gerçekleştirilmiştir.
- Soma maden kazasına yönelik psikososyal destek çalışmaları yürütülmüştür. AFAD koordinatörlüğünde yürütülen çalışmalar Sağlık Bakanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kızılay ve Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği (APHB)'nin de iş birliği ile gerçekleştirilmiştir.
- Cenazelerin teslim edildiği Soma Devlet Hastanesinde, Kırkağaç 126 soğuk hava deposunda ve Sağlık Bakanlığı tarafından kurulan çadırda meslek elemanları acil psikososyal destek hizmeti sunmuştur.
- Maden kazası sırasında bakanlık Manisa İl Müdürlüğünce profesyonel bir ekip hazırlamış, ekip ile Soma Devlet Hastanesi'ne gidilmiştir. Sosyal ve psikolojik destekler sağlanmıştır.
- Maden şehidi ailelerine, yaralı olanlara, sağ kurtulanlara ve olaydan etkilenmiş herkese psikososyal desteğin sağlanabilmesi adına Soma Huzurevinde Psikososyal Koordinasyon Merkezi kurulmuştur. Yaralı ve sağ kurtulan bütün vatandaşlara evde psikososyal destek ziyaretleri yapılmıştır.
- Afetlerde deneyim elde etmiş meslek elemanlarından oluşan sosyal ve psikolojik destek sağlayacak ekipler oluşturulmuştur. Diğer kamu kurumları, destek çözüm ortakları ve sivil toplum kuruluşlarıyla maden alanında, ev ziyaretlerinde, İmbat madencilik tesislerinde, Soma Sosyal Hizmet Merkezi ve Huzurevi'nde birlikte psikososyal destek çalışmaları yürütülmüştür.
- UNICEF'in iş birliği ile Ankara'da Ulusal Çocuk Hakları Forumu gerçekleştirilmiştir. Bu Forumda Soma'da kurulan İlçe Çocuk Hakları Komitesi üyesi çocuklar da katılım sağlamıştır. Çocuklara yönelik; psikososyal bakım ve koruma, acil durumlar ve çocuklar üzerindeki etkiler, acil durumlarda eğitim ve çocuk katılımı, acil durumlarda çocuk koruma ve

temel kavramlar konularında eğitimler verilmiştir.

- Maden kazasında hayatını kaybeden sigortalı işçilerin istihdam hakkıyla ilgili iş ve işlemler yürütülmüştür.
- Manisa İl Müdürlüğü koordinatörlüğünde destek çözüm ortakları olan Milli Eğitim İl Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Cumhuriyet Başsavcılığı, Manisa Barosu, Sağlık İl Müdürlüğü, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Emniyet Müdürlüğü, İl Jandarma Komutanlığı, Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, İl Müftülüğü, Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği (APHB), Kızılay, İş Kurumu İl Müdürlüğü ve Üniversiteler ile iş birliği yapılarak Müdahale Planı Hazırlanmıştır. Çalışmalar Manisa ve maden kazasından büyük oranda etkilenen İzmir, Balıkesir, Kütahya illerinde yürütülmüştür.
- Bakanlıkta görevli olan 56 sosyal çalışmacı, 56 psikolog ve 32 psikiyatri uzmanından oluşan 43 ekip tarafından maden kazasından etkilenen aileler özelinde evde psikososyal destek hizmetleri verilmiştir.
- Durum tespitine ilişkin anketler düzenlenmiştir.
- Soma Sosyal Hizmet Merkezi'nin Psikososyal Destek Birimi'ne başvuran aileler ile bireysel ve grup görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Olaydan etkilenen personele yas ve travma hususunda eğitim verilmiştir. Kırkağaç soğuk hava deposunda vefat edenlerin kimlik tanımlama çalışmalarında görev alan Celal Bayar Üniversitesi Meslek Yüksekokulu öğrencilerine de psikososyal destekler verilmiştir.

Manisa Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü: Manisa Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü bünyesinde bulunan Manisa Şehzadeler Kırkağaç doğa kampında kamp düzenlenmiştir. Kampın son gününde maden şehidi ailelerinde 10 aile kızlarıyla birlikte katılım sağlamıştır. Düzenlenen kız kampına Osmaniye ve Kahramanmaraş illerinden 44, İzmir'den 41, Kütahya, Afyon ve Uşak illerinden 44, Bursa ve Yalova illerinden 43, Afyon Sevgi Evlerinden 5 kişi, 2 program sorumlusu ve 19 lider katılmıştır. Kampta basketbol, sokak oyunları, voleybol, bilardo, el sanatları, ebru,

tiyatro, gitar, bağlama, halk oyunları, paintball ve yüzme gibi etkinlikler düzenlenmiştir (GSB, 2024).

Soma Belediyesi: Soma maden kazası sebebiyle çocukların ve ailelerin moralini yüksek tutmak amacı ile ziyaretler yapılmış ve iftarlar düzenlenmiştir. Çocuklara hediyeler verilmiştir. Her yıl düzenlenen maden faciası sebebiyle Her yıl düzenlenen “Kara Elmas Kültür ve Sanat Festivali” 2014 yılında maden kazası nedeniyle yapılmamıştır (Soma Belediyesi, 2014).

Manisa Büyükşehir Belediyesi: Manisa Büyükşehir Belediyesi tarafından Soma Madenci Şehitliği Anıtı ve Heykel Projesi gerçekleştirilmiştir (Manisa Büyükşehir Belediyesi 2015). Covid-19 tedbirleri nedeni ile Soma Kaymakamlığı ve Soma Belediyesi tarafından anma programları düzenlenmiştir (Konhaber, 2022).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB): Soma maden kazası sebebi ile TOBB’un başlatmış olduğu 81 il ve 160 ilçedeki oda ve borsaların yanı sıra tüm ülke çapında gerçekleştirilen yardım kampanyasında 16 milyon 838 bin 164 TL yardım toplanılmıştır. Toplanan yardımların bulunduğu çek Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı’na verilebilmesi adına cumhurbaşkanımıza takdim edilmiştir (TOBB, 2014).

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı-Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK): Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından Soma maden şehidi ailelerine ve kazanın gerçekleştiği madendeki işçilere 6 ay aldıkları maaş kadar karşılıksız destek sağlanmıştır. Bu destek özelinde 24 milyon 64 bin 770 lira ödeme gerçekleştirilmiştir. Çalışanların alamadıkları maaşlar özelinde ise 53 milyon 684 bin 803 lira ve kaza sonrası da işçilere Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) tarafından kıdem ve ihbar tazminatı olarak toplam 11 milyon 191 bin 397 lira ödendiği ifade edilmiştir. Aynı zamanda bakanlık tarafından ölüm aylığı bağlama şartının kolaylaştırıldığı, 5 yıl sigortalık ve 900 gün prim şartı aranmasının kaldırıldığı belirtilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yapılan yazılı açıklamada anne ve babalara maaş bağlanması için aranan muhtaçlık şartının kaldırıldığı, vefat eden maden işçilerinin SGK’ya olan borçlarının silindiği beyan edilmiştir. Ayrıca yakınlarından birine kamuda istihdam hakkının getirildiği aktarılmıştır (Yener, 2016).

Millî Eğitim Bakanlığı: Millî Eğitim Bakanlığı, Soma maden kazasından birincil ve ikincil derece etkilenen 6-10 yaş arası 100 çocuğa yaz okulu, 11-18 yaş arası yaklaşık 100 çocuğa ise yaz kampı düzenlenmiştir. Aynı zamanda kaza sonrasında Millî Eğitim Bakanlığına bağlı psikososyal krize müdahale ekipleri ile psikososyal destek süreci yürütülmüştür. Ev ziyaretleri yapılmış olup çocuklar ile psikososyal çalışmalar yapılmıştır (AA, 2014). Maden kazası sonrası bölgede yürütülen saha çalışmaları sonrasında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Soma Projesi yürütülmüştür. Proje kapsamında geride kalan insanların ruhsal ve psikolojik durumu ve sosyal kutuplaşma durumları incelenmiştir. Projenin hedef kitlesi kaza sonrası etkilenmiş tüm gruplar ve 11-18 yaş arası çocuklarla eğitim ve öğretimini devam ettiren öğretmenlerdir. Bu yaş grubundaki çocuklar özelinde etkileşim içerisinde olduğu tüm grupların güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Öğretmenlere kaynaklık edebilmesi için "Travma Sonrası Toplumla Çalışma Kitapçığı" oluşturulmuştur. 2015 yılında yaklaşık 500 öğretmene klinik psikologlar tarafından "Travma Sonrası Stresle Başa Çıkma" eğitimleri verilmiştir (MEB, 2022).

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD, 2014):

- Soma maden kazası sürecinde AFAD koordinasyonunda kaza bölgesinde sağlık, lojistik ve arama-kurtarma çalışmaları yürütülmüştür. Bu çalışmalar Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türk Kızılayı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve STK'ların işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.
- Mahsur kalan 787 işçiyi kurtarabilmek adına 2743 personel, 258 araç ve 9 hava aracı görevlendirilmiştir.
- 13-19 Mayıs 2014 tarihleri arasında maden ocağı önünde 9 kişi ve Psikososyal Koordinasyon Merkezi'nde 2 kişi olmak üzere 11 psikososyal meslek elemanı ile bölgede çalışmalar yürütülmüştür.
- ASPB ve Sağlık Bakanlığı psikososyal meslek elemanlarının koordinasyonu sağlanmakla birlikte 1 sosyal çalışmacı Akhisar Devlet Hastanesi bahçesinde yürütülen psikososyal destek çalışmalarında yer almıştır.

- Manisa Psikososyal Destek Eylem Planı'nın oluşturulmasına katkı verilmiştir.
- Maden ocağının önündeki 60 aileye psikolojik ilk yardım müdahalesinde bulunulmuştur.
- Soma Kampanyası kapsamında yardım komisyonunda yer alan grup yardımların nasıl ve ne şekilde yapılacağı konusunda katkıda bulunmuştur.
- Eğitim özelinde 11 STK bir araya getirilerek Soma maden kazası şehidi çocuklarının tüm eğitim hayatları boyunca yardım almalarını sağlayan bir sistem oluşturularak bu işin takibinin MEB tarafından yapılması sağlanmıştır.
- Maden kazası sonrasında “Soma Kazazedelerine Yardım Kampanyası” yürütülmüştür. Kampanya kapsamında 52.516.130,02 TL bağış toplanmıştır. Söz konusu miktar veraset ilamında belirtilen kanuni mirasçılarının miras payları oranı göz önünde bulundurularak kazada hayatını kaybeden 301 vatandaşımızın ailesine aile başına 174.472,19 TL olarak dağıtılmıştır. Yardım kampanyası devam ederken kampanya destek filmi hazırlanmıştır. Filmin ismi ve mesajı “Soma'nın Elini Bırakma” dır. Film sosyal medyada yayınlanmıştır.
- Soma maden kazasında acil durum mobil baz istasyonları ile hızlı ve etkin mobil haberleşme sağlanmıştır. AFAD mobil haberleşme araçlarının diğer ekip mobil araçlarına, hastanelere vb. iletişim desteği sağlanmıştır. Afetten etkilenen bireylerin bulunduğu geçici barınma yerlerinin kalıcı tesisler kuruluncaya kadar mobil iletişiminin sağlanmasına vesile olunmuştur (AFAD,2016).

Başbakanlık Toplu Konut İdaresi (TOKİ): Manisa Valiliği Soma da 602 konutun yapıldığını, 301'inin Doğuş İnşaat, diğer 301'inin de Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi tarafından TOKİ kanalıyla yapıldığını açıklamıştır (Manisa Valiliği, 2015).

Adalet Bakanlığı: Maden kazasının ardından 6552 sayılı yasa ile maden işçilerine yönelik önemli hukuki haklar verilmiştir. İşe iade davalarının açılması

sonucunda 6 aylık kıdem şartı yer altı işlerinde çalışan işçilerde aranmamaktadır. İş Kanunu'nun 41. maddesine eklenen düzenlemeler ile haftalık normal çalışma süresi en fazla 37,5 saat olarak belirlenmiştir. Zorunlu hallerde ödenecek fazla mesai ücretinin de %100 zamlı olarak verilmesi gerektiği belirtilmiştir. 4857 sayılı kanunun 53. maddesine eklenen cümle ile işçilere verilen yıllık izne dörder gün eklendiği görülmüştür. Torba Yasa ile 3213 sayılı Maden Kanuna eklenen ek madde ile linyit ve taşkömürü çıkarılan iş yerlerinde çalışan madencilere verilecek ücretin asgari ücretin 2 katından az olamayacağı belirtilmiştir. Madencilerin erken emekli olabilmesi adına da düzenlemeler yapılmıştır. 5510 sayılı Kanuna eklenen geçici 59 maddeyle, 13.05.2014 tarihinde Soma'da meydana gelen maden kazası sonucunda ölen sigortalının, SGK'ya olan her türlü borçları silinmiştir. Aynı zamanda ailelerine ölüm aylığı bağlanma hususunda düzenlemeler yapılmıştır (Yıldırım, 2016).

2.2.3 Soma Maden Kazası Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Sağlamış Oldukları Hizmetler

Soma maden kazası sürecinde afetin etkilerine maruz kalmış olan bireylerin güçlendirilebilmesi ve afet etkilerinin en aza indirilebilmesi adına birçok sivil toplum kuruluşu iş birliği içerisinde çalışmalar yürütmüştür. Yapılan araştırmalar neticesinde hizmet sağlayan sivil toplum kuruluşlarının isimleri ve ağırlıklı olarak hizmet sağladıkları alanlar aşağıda gösterilmiştir:

Genç Hayat Vakfı: Maden kazasından sonra Soma ilçesinde bölgede yaşayan halka yönelik psikososyal destek çalışmalarının yürütüldüğü Soma Toplumsal Yaşama Destek Projesi gerçekleştirilmiştir. Maden kazasından etkilenen ve kaza sonrası bölgedeki durumdan etkilenen gruplar ile çalışmalar yürütülmüştür. Hedef grup 11 – 18 yaş grubundaki çocuklar, gençler ve kadınlardan oluşmaktadır. Yaşam Becerileri Programı kapsamında 25 öğretmen ve 400 öğrenci ile çalışılmıştır. Bölgedeki kadınların bir arada olduğu bir atölye kurulmuştur. Soma Kadın Atölyesi Kooperatifi aracılığı ile bölgedeki kadınların mesleki kazanım elde etmeleri amaçlanmıştır. Soma maden kazasının 3. yıl dönümünde Bitki Bilim ve Doğal Güzellik Uzmanı Suna Dumankaya'nın katılımıyla bölgede bulunan kadınların güçlendirilmesine yönelik bir etkinlik düzenlenmiştir (Genç Hayat Vakfı, 2017).

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV): 2015 yılında Kınık Belediyesi ve AÇEV iş birliği içerisinde Kınık ve Poyracık Aile ve Çocuk Yaşam Merkezleri kurulmuştur. Bu merkezde bulunan 2 anasınıfında AÇEV eğitimleri uygulanmıştır. Merkezde çocuklar ilköğretime hazırlanırken annelerinin de çocukların gelişimlerini destekleyecek beceriler kazanması amaçlanmıştır. Elde edilen olumlu sonuçlar neticesinde 2016 yılında Kınık Poyracık Mahallesi'nde de AÇEV'in eğitim desteği ile Aile Yaşam Merkezi hizmet vermeye başlamıştır (AÇEV, 2018).

Öğretim Elemanları Derneği: Öğretim Elemanları Derneği Soma maden şehidi ailelerine maddi destek sağlayabilmek adına yardım kampanyası düzenlemiştir (İstanbul Üniversitesi, 2014).

Yeryüzü Doktorları & Pedagoji Derneği: Yeryüzü Doktorları ve Pedagoji Derneği tarafından babası vefat eden ve bu durumdan olumsuz etkilenen 2-12 yaş arasındaki çocuklar için "Soma Çocukları için Oyun Terapisi Projesi" uygulanmıştır. Proje Soma Kurtuluş İlkokulunda gerçekleştirilmiştir. Okulun ek binasının giriş katında yer alan iki sınıf oyun terapi odasına çevrilmiştir. Proje kapsamında 18 çocuğa 6 seanslık terapi uygulanmıştır (Yeryüzü Doktorları ve Pedagoji Derneği, 2014: 1-8).

Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği (APHB): Bu birliğin üyesi olan Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği, Türkiye Psikiyatri Derneği, Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği, Türk Psikologlar Derneği, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği ve Türkiye Kızılay Derneği maden kazasının yaşandığı günden itibaren maden kazasından etkilenen bireylere psikososyal destek hizmetleri sunmuştur. Verilen hizmetler aşağıda maddeler halinde gösterilmektedir (APHB, 2015):

- Farklı il ve ilçeleri kapsayacak SOMADA (Soma Dayanışma Ağı) adı verilen bir proje geliştirilmiştir.
- Soma ve Balıkesir Dursunbey ilçelerinde 2 psikososyal destek merkezi oluşturulmuştur. 1 yıl süren SOMADA Projesi özelinde saha personeli ve 378 gönüllü uzmanın da destekleri ile psikososyal destek hizmetleri gerçekleştirilmiştir.

- Kazadan etkilenmiş 4836 kişiye psikososyal destek sağlanmış olup 164 köy ve 819 haneye ziyaret gerçekleştirilmiştir. Afet yönetimi süreci aşamalarında AFAD, Sağlık Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile koordineli bir çalışma yürütülmüştür.
- Maden ocağında çalışan teknik personel ve diğer işçilere yönelik uzun dönemli bir psikososyal destek programı uygulanmıştır.
- Dursunbey Kaymakamlığı, Belediyesi ve Allianz desteği ile çocukların kitap okuma alışkanlığını güçlendirebilmek adına Dursunbey Çocuk Kütüphanesi açılmıştır.
- Diğer sivil toplum kuruluşlarının (Bilim Kahramanları Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD)) desteği ile öğrencilere yönelik seminerler, yarışmalar düzenlenmiş ve sağlanabilecek eğitim bursları ile ilgili görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
- Afet yönetim sürecinde hizmet sağlamak isteyen diğer sivil toplum kuruluşları ile ilgili görüşmeler gerçekleştirilmiştir.
- Resmî kurumlar (Kaymakamlık, Belediye vb.) ile yapılan görüşmeler sonucunda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Soma Kaymakamlığı Sosyal Hizmet Merkezi'nin APHB SOMADA projesine tahsisi sağlanmıştır.
- Kadın istihdamını arttırmaya yönelik yürütülen projelere destek verilmiştir.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV): Kurum tarafından sahaya yönlendirilen Ateş Böceği Gezici Öğrenim Eğitimi'nin çalışmaları için 50.000 TL bağışta bulunulmuştur. Aynı zamanda Almanya'dan Berlin Türk-Alman Kadınlar Derneği (BETAK) ve Antakyalılar Derneği'nden bu proje için bağışlar gelmiştir (TEGV, 2014).

Vehbi Koç Vakfı: Soma maden kazası sonrasında Koç Holding şirketi Demir Export AŞ ve Celal Bayar Üniversitesi iş birliği içerisinde Soma Yeraltı Eğitim

Ocağı Projesi isimli sosyal sorumluluk projesi hayata geçirilmiştir. Bu proje de Soma da madencilik sektöründe deneyimli ve teknik açıdan eğitilmiş elemanların yetiştirilmesi hedeflenmiştir. Yüksekokulda eğitim gören öğrencilerin, maden ocaklarında çalışan işçilerin ve şirket çalışanlarının eğitim görmesi sağlanmıştır (Vehbi Koç Vakfı Ansiklopedisi, 2024).

Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD): Soma maden kazasından sonra Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği aracılığı ile bir yardım kampanyası başlatılmıştır. 1207 bağışçıdan elde edilen gelir ile Soma'ya Destek Projesi oluşturulmuştur. Öncelikle kadın ve çocuklar olmak üzere bu proje kapsamında kazadan etkilenen ailelere psikolojik ve eğitim desteği verilmesi amacı ile bir eğitim evi açılmıştır. Gönüllü eğitimcilerin ve gençlerin yapmış oldukları hizmetler 2015 yılında tiyatrolar ve konser ile sonlandırılmıştır. Aynı zamanda Belkent Beşiktaş Sitesi alanında bir oyun parkının açılışı yapılmıştır (ÇYDD, 2015).

İyilik Melekleri Derneği: İyilik Melekleri Derneği Soma maden kazasında ölen şehitlerin yakınları için yeni yıl etkinliği düzenlemiştir. Etkinlik Soma Linyit Lisesi Spor Salonu'nda gerçekleştirilmiştir. Tiyatro oyunları, palyaço gösterileri ve danslar, müzikler eşliğinde gerçekleştirilen etkinlikte 200'ü aşkın çocuğa hediyeler verilmiştir (Cumhuriyet, 2014).

Doğuş Grubu (Doğuş Holding, Ayhan Şahenk Vakfı): Ayhan Şahenk Vakfının da bünyesinde bulunduğu Doğuş Grubu Soma da maden şehidi ailelerine yardım etmek amacıyla kendi bünyesinde gönüllülük esasına dayalı bir sosyal yardım projesi başlatmıştır. Doğuş Grubu, "Soma İçin Hep Birlikte" protokolü imzalamıştır. Bölgede gıda ve giyim eşyalarının dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Soma Konut ve Diğer Tesisler Kompleksi İnşaatı Doğuş Holding tarafından üstlenilmiştir (Doğuş Grubu, 2014). Doğuş Grubu Soma da maden şehidi ailelerine toplamda 301 konut vermiştir. Aynı zamanda 5 daire lojman olarak kullanıma açılmıştır. Yapılan konutların yanı sıra 200 kişinin ibadet edebileceği Akşemseddin adı verilen bir cami, Ayhan Şahenk'in isminin verildiği, bin öğrencinin öğrenim göreceği anaokulu, ilk ve ortaokul, oyun parklarının da içerisinde bulunduğu bir yerleşim alanı oluşturulmuştur. Aynı zaman da öğrencilere burs imkânı sağlanmıştır (NTV, 2017).

Türk Eğitim Vakfı (TEV): Türk Eğitim Vakfı, Soma Faciası Bursları kapsamında Soma maden kazasında babasını kaybeden okul çağındaki çocuklar için burs kampanyası başlatmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın koordinasyonunda en çok burs veren kurum görevini üstlenmiştir. Sağlanan burslar günümüzde devamlılığını sürdürmektedir. Soma Umut Fonu ile burs sağladıkları çocukların motivasyonlarını yüksek tutmak ve psikososyal destek sağlamak amacı ile her yıl okul açılış döneminde “Soma Okula Dönüş Pikniği” düzenlenmektedir (TEV, 2017).

Uluslararası Mavi Hilal Vakfı (IBC): Soma maden kazasının ardından maden şehidi ailelerine ve madenin kapanmasından dolayı işsiz kalan madencilere yardımlar gerçekleştirmiştir. UMCOR iş birliği ile 190'ı maden şehidi ailesi, 160'ı acil desteğe ihtiyacı olan toplamda 350 madenci ailesine 2 ay süren gıda paketleri dağıtımını gerçekleştirilmiştir. Verilen hizmetlerde 50'ye yakın gönüllü görev almıştır. Oyuncaklar, kıyafetler, gıda malzemeleri gibi birçok malzeme ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmıştır (IBC, 2014).

Türk Kızılay (Türkiye Kızılay Derneği): Kızılay tüzel kişiliğe sahip, kâr amacı gütmeyen, kamu yararına çalışan bir kuruluştur. Maden kazasından sonra bölgeye ulaşan ilk yardım kuruluşu olan Kızılay'ın vermiş olduğu hizmetler aşağıda maddeler halinde gösterilmiştir (Kızılay,2014).

- Bölgede kurulan 5 adet genel hizmet çadırında yaklaşık 266 bin 770 kişilik kumanya ve sıcak yemek dağıtımını (su, meyve suyu, kumanya, çorba, kek, ekmek, çay, pide, ayran ve battaniye) gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda mobil mutfak ile seyyar ikram araçları bölgeye ulaştırılmıştır.
- Müdahale sürecinde 51 sosyal hizmet uzmanı, şube başkanlıkları ve 100 gönüllü ile toplamda 151 kişilik bir ekiple hizmetleri yürütülmüştür.
- Arama kurtarma faaliyetlerini yürütmede ve sağlanan aynı bağışların ailelere ulaştırılmasını sağlamada büyük rol oynamıştır.
- Kızılay bölge halkına hizmet vermek üzere 100 personel, 12 araçla arama kurtarma çalışmalarına katkı sağlamıştır.
- Belirli aralıklarla maden şehidi ailelerine iftar organizasyonları düzenlemiş ve

yerel yöneticilerle görüşerek ihtiyaç tespiti yapılmıştır.

- Yaralı işçilerin tedavileri için gerekli olabilecek kanun tedarikini sağlamada büyük rol oynamıştır.
- Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği (APHB) ile madencilerin ailelerine ve yakınlarına psikososyal destek verilmiştir.
- Manisa'nın Kırkağaç ilçesinde otopsi ve diğer hizmetlerin yürütülmesi amacıyla 2 adet genel hizmet çadırı kurulmuştur.

İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı (İHH): İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı Soma maden kazasının hemen ardından Soma bölgesinde kurduğu çadırlar ve gezici aşevi ile 20 binden fazla kişiye yiyecek (çorba, çay, bisküvi, pilav, sandviç, çerez, helva, su vb.) yardımı sağlamıştır. Yaklaşık 20 kişilik acil yardım ekibi ile bölgedeki arama kurtarma ekiplerine destek sağlanmıştır. Yetim kalan çocuklara öğrencilerin sahip çıkabilmesi adına Millî Eğitim Bakanlığı ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın iş birliği ile "Her Sınıfın Bir Yetim Kardeşi Var" projesini başlatmıştır (İHH,2014). Aynı zamanda maden şehidi ailelerine yönelik iftar yemeği düzenlenmiştir. Verilen iftar yemeğinde Manisa genelinde ramazan ayında yaklaşık bin koli yardım dağıtıldığı ve ihtiyaç sahiplerine yardımların süreceği belirtilmiştir (İHH,2016).

Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı (KASAV): Yardım temelli çalışan sivil toplum kuruluşları ile Soma kazasından etkilenen aileleri tanıştırmak onlara bir yıl süreyle yerinde ve uzaktan sosyal, hukuki, psikolojik destekler verilmesi amacı ile "Soma Dayanışma Projesi (2014-2015)" gerçekleştirilmiştir.110 gönüllü ile yürütülen çalışmada 128 şehit ailesine ulaşılmıştır. Proje boyunca 1026 ev ziyareti ve 3072 telefon görüşmesi gerçekleştirilmiştir. Psikososyal destek çalışmaları Soma Kaymakamlığı ve Manisa Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü ile koordineli bir şekilde yürütülmüştür (KASAV, 2014).

Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG): Toplum Gönüllüleri Vakfı "Soma Madenci Çocukları Burs Fonu" ile 2014-2018 yılları arasında her yıl 125 öğrenciye burs olanağı sağlamıştır. Aynı zamanda Soma Gençlik Burs Fonu'na gelen bağışlarla Soma'da yaşayan 125 lise ve üniversite öğrencisinin dört yıllık eğitim giderleri

karşılanmıştır. 13-20 Ağustos 2014 tarihleri arasında Soma’da dönemsel yaz projesi gerçekleştirilmiştir. Yaz projesi ile kültür ve sanat alanında faaliyetler gerçekleştirilmiş bu faaliyetler sonucunda ortaya çıkan ürünler sergilenmiştir. Aynı zamanda çeşitli illerde ve üniversitelerde; Soma için 301 Fidan, Soma Farkındalık Etkinliği, Soma Farkındalık Eylemi, İş Güvenliği ve İş Hukuku Konferansı “Soma”, Soma için Barışa Mum Yak, 19 Mayıs Barış İşareti ve Soma Snoopy ile Kitap Okuyoruz, Soma Anması, Somalı Madenciler Anısına Madenciler Ormanı (Her Fidan Bir Nefes), Doğa Yürüyüşü ve Soma Anması başlıkları altında etkinlikler gerçekleştirilmiştir. 2014 yılında Soma’daki bireylerin normal hayatına dönebilmesi adına GSK ortaklığında Turuncu Pedal Hareketi Projesi gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamında kadınlar ile; ileri dönüşüm, gazoz kapağı, kasnakta lif yapımı, makrome ile küpe ve bileklik yapımı ve mandallarla nihale ve bardak altlığı yapımı atölyeleri gerçekleştirilmiştir. Eş zamanlı olarak çocuklarla çorap kukla, yüz boyama, boyama kitabı yapımı atölyeleri düzenlenmiştir (TOG,2014).

Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER): KAGİDER maden kazası sonrasında Soma’ya gitmiş ve yapmış olduğu gözlemler sonucunda bölgedeki kadınların çalışmak istediğini fakat yeterli iş olanaklarının olmadığını tespit etmiştir. Sonrasında 150 Somalı madenci yakını kadın ile telefonda anket çalışması yaparak “Somalı Kadınların İşgücüne Katılım Eğilimi Araştırması” gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarını ele alarak Türkiye Vodafone Vakfı, Soma Kaymakamlığı ve Soma Belediyesi ile yapmış olduğu iş birliği ile “Soma’da Önce Kadın Eğitim ve Üretim Merkezi” isimli iş modelini kurmuştur. 2015 Kasım ayının sonunda merkez, “Soma’da Önce Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi” ne dönüştürülmüştür. Bu kooperatifin amacı maden kazasında eşlerini kaybeden ve diğer Somalı kadınlara girişimcilik, teknoloji, psikolojik danışmanlık ve el becerileri konularında eğitimler verip sosyal ve ekonomik hayata katılımlarını sağlamada katkıda bulunmaktadır (KAGİDER, 2024).

Türkiye Vodafone Vakfı: Türkiye Vodafone Vakfı İstanbul ve Kaş’ta olmak üzere bünyesinde 20 dönümlük arazide kurulan ve gerçek bir köy gibi tasarlanan iki Düşler Akademisi merkezi bulundurmaktadır. Bu iki merkez kızların geleceğe hazırlanması için kullanılmaktadır. Vakıf, KAGİDER ile yürütmüş olduğu “Soma’da Önce Kadın Eğitim ve Üretim Merkezi” ile desteklediği kadınların kız çocuklarının

Düşler Akademisi Kaş'ta düzenlenen “Kızlar Atakta” programına katılmasına vesile olmuştur. Program kapsamında sportif aktiviteler, sanat ve kişisel gelişim faaliyetlerine kadar birçok eğitim tamamlanmıştır. Yaşları 12 ile 18 yaş arasındaki öğrencilere Vodafone Gönüllüleri de eşlik etmiştir. Aynı zamanda “Soma’da Önce Kadın Eğitim ve Üretim Merkezi” nde eğitim alan kadınlar hazırlamış oldukları el emeği ürünleri sergilemişlerdir (Milliyet, 2016).

Darüşşafaka Cemiyeti: Maden kazasının ardından Darüşşafaka Eğitim Kurumları'nda görev yapan iki öğretmen Soma'ya gitmiş resmi makamlarla ilgili iletişimleri kurmuştur. Maden kazasında babasını kaybetmiş olan 17 dördüncü sınıf öğrencisi tespit edilmiş ve bu öğrencilerin 5'i Darüşşafaka Cemiyeti'ne katılmıştır. Birinci dönemlerini bitiren bu öğrenciler için akademik ve psikolojik destek programları oluşturulmuştur. Aynı zamanda maden kazasında babasını kaybeden tüm 3. ve 4. Sınıf öğrencileri için öğretmenleri ve anneleri ile katılabilecekleri bir yaz kampının düzenlenmesi planlanmıştır (Darüşşafaka, 2014).

Dortmund Fenerbahçeliler Derneği/ Fenerbahçe Futbol A.Ş.: Soma maden kazasında hayatını yitiren madenciler için İngiltere Premier Lig takımlarından Spor-Toto Süper Lig ekibi ve Chelsea Beşiktaş ile turnuva düzenlemiştir. Fenerium mağazalarında özel ürün satışları yapılmıştır (Fenerbahçe Futbol A.Ş., 2014). Maden şehidi ailelerine destek verilebilmesi adına Dortmund Fenerbahçeliler Derneği yardım kampanyası başlatmıştır. Toplanan yardımlar Fenerbahçe Spor Kulübü'nün, Somalı çocukların eğitim masraflarını karşılamak için açtığı burs havuzuna aktarılacağı ifade edilmiştir (Fenerbahçe, 2014). İzmir Fenerbahçeliler Derneği 2013-2014 Süper Lig şampiyonu olan Fenerbahçe için bir kutlama gecesi düzenlemiştir. Geceye Soma maden şehidi aileleri ve dernek üyeleri katılmıştır. Kutlama esnasında kazada babasını kaybeden 100 çocuğa 5 yıl boyunca eğitim bursunun sağlanacağı belirtilmiştir (Hürriyet, 2014).

Türkiye Diyanet Vakfı (TDV): Türkiye Diyanet Vakfı maden kazasının hemen ardından bölgeye giderek Manisa Müftülüğü ile iletişim kurmuş, İzmir ve Manisa'dan oluşturulan 5 ayrı ekiple Savaştepe'de 35, Kırkağaç'ta 17, Kınık'ta 50 ve Soma'da 80 maden işçisinin ailelerini ziyaret ederek 100'er liralık yardım kartları teslim etmiştir. Anasınıfı ile lise arasında eğitim gören yaklaşık 200 çocuğa 2 ayrı dönemde 500 liralık eğitim yardımı yapmıştır. Üniversite öğrencilerine de burs ve

eğitim yardımları tahsis etmiştir (TDV, 2014).

Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği (TODAP): Dernek tarafından “Kapitalizme Öfke, Soma'ya Destek!” bildirisi ve 8 Haziran-31 Ağustos tarihleri arasında Soma'da yürütülen çalışmanın raporu yayınlanmıştır. “Soma Katliamının Failleri Yırca Zeytinliklerinde!” bildirisi yayınlanmakla birlikte Boğaziçi Soma Dayanışması tarafından organize edilen Soma: Hakikat, Adalet ve Anma Sempozyumu'nda “Soma'yla Dayanışma Deneyimleri: Gözlem ve Aktarımlar” ve “Soma'da Kadın Olmak” başlıklı oturumlarda sunumlar yapılmıştır (TODAP, 2014). “Soma'yı Unutmamak Ne Demek?” isimli basın açıklaması yapılmıştır. “Soma Katliamının Birinci Yıldönümünde Dayanışma Mesajı” yayınlanmıştır (TODAP, 2015). Toplumsal dayanışmayı arttırabilme amacı ile Soma davalarına katılım gerçekleştirilmiştir (TODAP, 2016).

Soma 301 Madenciler Sosyal Yardımlaşma Derneği: Soma faciasında yakınlarını kaybedenler Soma 301 Madenciler Sosyal Yardımlaşma Derneği'ni kurmuştur. Derneğin açılışını Türkiye Barolar Birliği Başkanı yapmıştır. Derneğin kurulmasının amacının hiçbir kurum ve kuruluşa bağlı kalmadan 301 maden şehidini unutmamak ve unutturmamak olduğu ifade edilmiştir. Aynı zamanda babasız kalan çocuklara daha iyi bir gelecek sağlanmak ve maden şehidi ailelerine destek olunmak istediği belirtilmiştir (SonDakika, 2018). Soma 301 Madenciler Sosyal Yardımlaşma Derneği, Soma maden şehidi ailelerine Çanakkale Tarihi Gelibolu Yarımadası'nı ziyaret edebilmek adına gezi düzenlemiştir. Geziye 46 kişilik grup olarak 2 grup katılmıştır (Somagündem, 2018).

2.3. Afet Bağlamında Sivil Toplum Örgütleri ve Sosyal Devlet

Afetlerde etkili müdahalelerin oluşabilmesi adına birden fazla kurumun bir arada çalışması gerekmektedir. Afetin getirmiş olduğu zararları azaltma ve müdahalelerin sağlanmasında sivil toplum örgütleri ve sosyal devlet çeşitli amaçlar doğrultusunda ortak faaliyetler yürütmektedirler. Sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin uygulamış oldukları hizmetlere, hedefledikleri amaçlara ve birbirine olan etkilerine aşağıdaki başlıklarda yer verilmiştir.

2.3.1 Sivil Toplum Örgütlerinin ve Sosyal Devletin Hedef ve Amaçları

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)'ın yayınlamış olduğu Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP)'nda afetlerde görev alacak sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal devletin hedef ve amaçları belirtildiği görülmektedir. Sosyal devlet yaklaşımı açısından bakıldığında, kamu kurumları perspektifinden ulaşılmak istenen hedef ve amaçların hizmet gruplarına göre kategorize edilerek belirtildiği bilinmektedir. Genel olarak temel hedef ve sorumluluklar şu şekilde sıralanabilmektedir: mobil afet yönetim merkezi sistemleri kurmak, görevli personelin temel ihtiyaçlarını karşılamak, tedarik zinciri oluşturmak, yardımların iletilmesini sağlamak, arama kurtarma faaliyetlerini sürdürmek, afet bölgesine acil tıbbi yardım yapmak (TAMP, 2013:35-38). Afet bağlamında verilmiş olan hizmetlere bakıldığında sosyal devlet genellikle organize etme, düzenleme ve yönetme eğilimli bir yaklaşım sergilemektedir.

Sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin hedef ve amaçları, sunduğu hizmet alanları, ulaşmak istediği kitleler, sosyal refahı sağlama amacıyla yapılan uygulamalar çatışma halinde midir? Belirgin oranda farklılıklar gösterir mi? gibi sorulara bakıldığında literatürde farklı cevaplarla karşılaşmak mümkündür. Kimi yazarlar sivil toplum örgütleri ve sosyal devletin farklı amaçlara hizmet ettiğini, çatıştığını düşünürken kimileri de birbirinin tamamlayıcısı olduğu görüşünü savunmaktadır.

Örneğin Hegel' de sivil toplum ve sosyal devlet, evrensel ahlakın egemen olduğu etik yaşam içerisinde ele alınır. Hegel sivil toplum ve sosyal devleti karşıt olarak konumlandırmış ve etik yaşamın gerçekleşmesi için sivil toplumdan devlete geçişin daha uygun olacağını öngörmüştür (Erken, 2020). Marx ise Hegel'in devleti öncülleyen yaklaşımını eleştirmiş ve devleti sivil toplumun bir yansıması olarak görmüştür (Arslaner ve Hamdemir, 2007: 18). Marx sivil toplumun devlete bağlı olmadığını tersine devletin sivil topluma bağlı olduğunu savunmuştur (Özkul, 2017: :18).

Görüldüğü üzere sivil toplum örgütleri devlete bağlı olmadan özgürce hareket ettikleri için bazı düşünürler tarafından gereksiz olduğu öne sürülmekte ve sosyal

devlet sivil toplum örgütleri çatışmasının kaynağı olarak kabul edilmektedir. Sosyal devlet ve sivil toplum örgütlerinin çatışma halinde olduğunu savunan kesimler tarafından sivil toplum örgütleri, toplumdaki sorunların çözümü konusunda genellikle merkezi yönetimi etkileyen devlet dışı alan olarak tanımlanmıştır. Sivil toplum kuruluşları ve sosyal devletin hedefleri ve amaçları genel olarak karşılıklı bir denge üzerine kuruludur. Aynı zamanda bazı zamanlarda sosyal devlet, bağımsız bireyler ve sivil toplum kuruluşları tarafından denetlenebilmektedir. Bu durumda sivil toplum kuruluşları ve sosyal devlet arasında çatışmaya neden olacağı düşünülebilir.

2.3.2 Sivil Toplum Örgütlerinin ve Sosyal Devletin Hizmet Alanları

Afet sürecinde sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin sağlamış oldukları hizmetler ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre değişim gösterebilmektedir. Devletin afetten etkilenen topluma hitaben gerçekleştirdiği hizmetlerin yetersiz kaldığı durumlarda sivil toplum örgütleri tampon görevi görmektedir. Sosyal devlet afetler bağlamında devletin yerine getirmekle mükellef olduğu rol ve sorumlulukları yerine getirebilmek amacıyla hizmetlerini yürütmektedir. Bireyler kriz durumlarında sivil toplum örgütleri aracılığıyla sosyal girişimcilik faaliyetleri göstermekte ve toplumsal sorunlara çözüm aramaktadır. Bu girişimcilik faaliyetleri gerçekçi, duyarlı, pes etmeyen, mücadelecı bir anlayış ile toplumsal sorunların tespiti ve çözümü hususunda etkili olmaktadır.

Afet bağlamında sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin hizmet alanları (TAMP,2013);

- Afetlere müdahalede görev alacak çalışma gruplarına ve koordinasyon birimlerine ait rollere ve sorumluluklara hâkim olunması,
- Afet öncesi, sırası ve sonrasındaki müdahale planlamalarının temel prensiplerinin belirlenmesi ve uygulanması,
- Afet ve acil durumlara yönelik gerçekleştirilecek eğitim politikalarının oluşturulması ve var olan politikalardaki ilgili düzenlemelerin gerçekleştirilmesi,
- Müdahale çalışmalarını hızlı bir şekilde gerçekleştirerek afetten etkilenen toplumun normal hayat düzenine döndürülmesi,
- Afet bölgesinin güvenliğini sağlayarak halk sağlığının korunması,

- Kaynakları etkin kullanarak halkın bilgilendirilmesinin sağlanması,
- Afet anında çalışacak personeli görevlendirerek diğer yardım sağlayıcı kuruluşlar ile koordinasyonun sağlanmasıdır.

Türkiye’de sivil toplumun son yıllarda giderek rolünü arttırdığı ve sesini yükselttiği gözlenmektedir (Tutar ve diğerleri, 2012: 440). Karagöz (2020) yapmış olduğu çalışmada sosyal yardımlar konusunda sosyal devlet zihniyetinin tam olarak hayata geçirilemediğini öne sürmüştür. Aynı zamanda sosyal yardım yapan kurumlar özelinde tek bir kanunun olmamasının karışıklığa neden olduğunu belirtmiştir. Yapılan araştırmalar bize afet yönetimi döngüsünün bütünleşmiş bir yönetim yaklaşımı gerektirdiğini göstermektedir. Sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin hizmet alanları toplumun tüm kurum ve kuruluşlarının iş birliğini gerektiren çok yönlü, çok disiplinli ve döngüsel bir yaklaşımı barındırmaktadır. Bu hizmet alanlarının afetlerin önlenmesi ve afetin yol açmış olduğu zararların azaltılması amacını benimsediği görülmektedir.

Özellikle modern toplum yapılarında bireylerin toplumsal hayata katılmasının koşulu olarak ve haklarını gerçekleştirmeleri bakımından sosyal devlet yetkili olarak görülmektedir. Sosyal devletin gerçekleşmemesi nedeniyle ortaya çıkan boşluğun yalnızca sivil toplum örgütleriyle doldurulması mümkün olmamaktadır. Sivil toplum örgütleri de durumun farkında olduklarından dolayı yüklenen rol ve sorumlulukları paylaşabilecekleri bir mekanizma aramaktadırlar (Akyıldız, 2010: 48-50). Görüldüğü üzere küreselleşme ve sanayileşme toplumun ekonomik, politik, sosyal yapısını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu olayların nedeniyle ön plana çıkan sosyal devlet uygulaması ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle paralellik göstermektedir. Sosyal devlet anlayışını hala uygulamamaya koyamamış geri kalmış ülkeler olsa da sosyal devlet birçok ülkede varlığını sürdürmektedir.

Betil’ e (2010: 22-24) göre dünya üzerindeki gelişmiş ülkeler incelendiğinde sosyal refahın sağlanması ve verimliliğin artırılması hedefleri bağlamında sivil toplum örgütleri yoluyla devletin gücünün sınırlandırıldığı görülmektedir. Fakat bu sınırlama devleti sosyal devletin gerekliliklerini yerine getirmekten alıkoymamaktadır. Toplumsal yararın sağlanması ve bireylerin aktif katılımının gerçekleştirilmesi sonucuna odaklanılmaktadır. Sarıpek’ e (2017:86) göre ise

devletin rolü yeniden sorgulanmaya başlanmış, toplumsal risklerin ve gereksinimlerin daha çoğulcu bir yaklaşımla farklı kanallardan giderilmesi çağrıları artmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak, toplumdaki birçok bireyin refahı devlet haricindeki diğer sosyal mekanizmalar aracılığıyla sağlanmaya başlanmış yani gücün sınırlanmadığı ve sosyal refah hizmetlerinin bireylere sunulmasında devlete tamamlayıcı olarak sivil toplum örgütlerine ve her türlü ilişki ağlarına rol ve sorumluluklar düştüğüne değinilmiştir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde ülkemizdeki sivil toplum örgütleri ve sosyal devlet arasındaki ilişkiyi, bireylerin sivil toplum örgütlerine ve sosyal devlete karşı tutumlarını içeren çeşitli sosyal teori ve uygulamaların mevcut olduğu görülmüştür. Aynı zamanda devletin ve sivil toplum örgütlerinin arasındaki etkileşimi ve sivil toplum örgütlerinin politikaya müdahalesini denetleyen ya da düzenleyen herhangi bir yasal dayanak olmadığı görülmektedir. Afet sürecindeki sosyal politikalar hakkında planlamalara sivil toplum örgütleri genellikle devletin davet etmesiyle dahil olabilmektedir. Bu da genel olarak yapılan hizmetlerde baskın olan tarafın sosyal devlet olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Sosyal devletin de hizmet sunmakla hedeflediği coğrafi paradigmada sivil toplum örgütlerinin hangi hizmetleri sunduğunu ve ne şekilde gerçekleştirdiğini bilmesi gerekmektedir. Sivil toplum örgütleri ve sosyal devlet toplumdaki bireylerin aşmakta zorlandığı sosyal sorunları (işsizlik, gelir yetersizliği vb.) anlamaya çalışmalıdır. Literatürdeki veriler incelendiğinde sivil toplum örgütlerinin sosyal devlet anlayışına temel dayanak oluşturduğu, herhangi bir risk oluşturmadığı ve sivil toplum örgütlerinin varlığının devleti sosyal devlet olmaktan alıkoymadığı gözlenmektedir.

2.3.3 Sivil Toplum Örgütlerinin ve Sosyal Devletin Sosyal Refahı Sağlama Konusundaki Uygulamaları

Küreselleşme kavramı tüm toplumsal, sosyal ve kültürel konularla ilgilenmektedir. Küreselleşme ile sosyal devlet ve sosyal adalet kavramlarının da ortaya çıktığı düşünülürse refahın sağlanmasına yönelik düşüncelerin hız kazandığı söylenebilir. Küreselleşmenin etkisiyle birlikte sivil toplumun ve sosyal devletin sosyal refahı sağlama konusundaki uygulamaları gelişme gösterebilmektedir. Aynı

zamanda küreselleşme beraberinde yoksulluk, işsizlik, göç gibi olumsuzlukları da getirmektedir. Bu sebeple sivil toplum ve sosyal devlet özelinde küreselleşmenin olumsuz sonuçlar doğurduğunu da savunan birçok görüş bulunmaktadır.

Artan dünya nüfusu ve ülkelerin gelişmişlik düzeyinin artmasıyla birlikte sosyal refahın sağlanmasına duyulan ihtiyaç gitgide artış göstermektedir. Küresel refah endeksi 2021 verilerine bakıldığında İskandinav ülkelerinin birinci sırada olduğu görülmektedir. İlk 5 ülkede: Danimarka, Norveç, İsveç ve Finlandiya yer almaktadır. Diğer ülkelerde ise Hollanda, Almanya, İngiltere, ABD ve Fransa'nın ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Türkiye ise 167 ülke içinde 93. sıradadır (Euronews, 2022).

Dünyanın çoğu ülkesinde sosyal refahı sağlama ve sosyal sorunlarla müdahale edilmesi kapsamında başarılı çalışmalar öne çıkmaktadır. Örneğin Almanya da uygulanan sosyal yardımları: yaşamı sürdürebilecek bir konutta ikametinin sağlanması, gıda, yakıt, elbise yardımı, ev geçimine yardım, iş kurma desteği ve mali yardımlar olarak sıralayabiliriz (Kaya, 2009: 47-48). Danimarka' da sosyal refahı sağlama hususunda yapılan koruma harcamalarında büyük bir bölümün yaşlılık kategorisine ayrıldığı görülmektedir. Yapılan harcamalarda yaşlılığın yanı sıra sağlık, aile, işsizlik, dışlanma, konut gibi kategoriler de önemli ölçüde yer edinmektedir. Aynı zamanda Danimarka'nın gelir dağılımını adaletli bir şekilde sağladığı ve politika geliştirme hususunda öncü bir ülke olduğu bilinmektedir (Toprak ve Şataf, 2023 :13-14).

Türkiye'de 1923- 1960 yılları arasında sosyal refahın sağlanması konusunda gerçekleştirilen sosyal politika uygulamaları genellikle yasal düzenlemeler aracılığı ile gerçekleştirilmiştir. İş Kanunu, Asker Ailelerinden Muhtaç Olanlara Yardım Hakkında Kanun, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun, Türk Medeni Kanunu bu yasal düzenlemelere örnek olarak gösterilebilmektedir (Selcik ve Güzel, 2016: 466). Görüldüğü üzere 1923-1960 yılları arasında sosyal refah yaklaşımında yapısal düzenlemeler ve önemli değişiklikler olmakla birlikte gerçek anlamda sosyal devletten bahsedebilmek için 1960 sonrasını beklemek gerekmiştir. 1961 Anayasası çoğulcu demokrasi anlayışını benimsemiş, kişinin temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasını sağlamıştır. İşçilerin sosyal durumlarını korumayı hedeflemiş (m.47) ve herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip olduğuna değinmiştir

(m.48). Böylelikle 1961 Anayasası Türkiye’de sosyal devlet anlayışının benimsenerek uygulamaya dönüşmesini ve anayasal bir ilke olarak hukuk sistemimize dahil olmasını sağlamıştır. Anayasa ile sosyal adaletin gerçekleşmesi, toplumsal huzur ve refahın sağlanması, demokratik bir hukuk devletinin kurulması amaçlanmıştır.

Sivil toplum örgütleri herkes için kurulmuş organizasyonel yapılanmalardır. Sivil toplum örgütleri ve sosyal devlet toplum yararına çalışması, etik değerlere sahip olması, zihinsel ve entelektüel olarak üretken olması, bireylerin özgürleştirilmesini hedef alması, sosyal fayda sağlaması, sosyal adaletin sağlanmasını hedeflemesi bakımından ortak payda altında buluşup karşılıklı etkileşim halinde bulunmaktadırlar (Bektaş, 2014: 13-17). Ülkemizde gerçekleşmiş ya da gerçekleşecek afetlerde sivil toplum örgütleri ve sosyal devlet birbirinin tamamlayıcısı olarak görülüp sosyal refahı sağlamada birbirlerine yardımcı olmaktadırlar. Bireylerin eğitim, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak için birtakım planlamalar yaparlar ve uygularlar. Sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin toplumun ihtiyaçlarına karşılık verme, sosyal refahı sağlama, sosyal adalet ve eşitliği sağlama, genel huzur ortamını oluşturma konusunda rol ve sorumlulukları çok büyüktür. Sosyal refahı içerisinde barındıran bir sistem toplumun her kesimine asgari bir yaşam düzeyi sağlamayı vaat etmiş; sağlık, barınma, eğitim gibi temel ihtiyaçları karşılamada garantör bir tavır sergilemiştir. Aynı zamanda bu sistemin uygulanabilir olması modern topluma geçişin önemli bir yapı taşı olarak da görülmektedir.

Atatanır (2016: 332) yapmış olduğu doktora araştırmasında Türkiye’de yoksulluk, sosyal yardım ve sivil toplum bağlamında sivil toplum örgütlerini hak temelli bir yaklaşım çerçevesinde değerlendirmiştir. Çalışma kapsamında sosyal yardım uygulamalarında bulunan sivil toplum örgütlerinin kamu ile iş birliği prensibine sahip olup olmadığının da araştırıldığı görülmüştür. İlgili bulgular değerlendirildiğinde sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin iş birliği içerisinde olduğu fakat siyasi düşüncelerin iş birliğinin derecesini etkilediği sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak toplumsal sorunlar karşısında sosyal devlet ve sivil toplum örgütleri ortak bir tutum sergilemektedirler. Sosyal sorunlara doğrudan ve dolaylı yoldan müdahale eden eylem planları oluşturmaktadır. Sosyal devlet ve sivil toplum örgütleri bireylerin özgürlüklerini güvence altına alma, bireylerin

örgütlenerek toplanmasını sağlama, temel hak ve özgürlüklerini kullanmaları için ideal ortamı oluşturma, dezavantajlı grupların dış tehditlere karşı korunmasında karşılıklı paslaşma ve yardımlaşma içerisindedirler. Sivil toplum örgütleri sosyal devletten bağımsız bir yapıdır fakat ondan tamamen kopmuş durumda değildir. Sivil toplum örgütleri hizmet sağladıkları gruplara ve topluluklara zaman zaman eşit olmayan yaklaşımlarda bulunabilmektedir. Bu eşitsizliğin giderilmesinde de sosyal devlet çözümler üretebilmektedir.

Afetler bağlamında sosyal refahın sağlanması sürecine de sosyal devlet ve sivil toplum örgütleri aktif bir biçimde katılmaktadır. Sorunların çözümünde etkili politikalar üretmeye ve bu politikaları uygulamaya geçirmeye çalışmaktadırlar. Demokratikleşmiş bir sosyal yapı kurma sürecinde sosyal devlet ve sivil toplum örgütleri eşzamanlı çalışmalar sergilemektedir. Sivil toplum örgütleri sosyal devletin tamamlayıcısı olmaktadır. İçinde bulunduğumuz dünyada kültürler, toplumlar ve devletler arasındaki karşılıklı etkileşimlerin hızlanması ve çoğalması olarak nitelendirebileceğimiz küreselleşme sürecinin beraberinde getirdiği değişimler sosyal devlet ve sivil toplumun ulaştırdığı hizmetler açısından olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

Ekonomik ve toplumsal çıkarlarını gözeten bireyler toplum için yararlı olan oluşumlarda yer almaktan mutluluk duymaktadırlar. Devlet ve sivil toplum örgütleri arasında uygun mesafeyi ve ince çizgiyi koruyabilecek yapılanma ağına ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal devletin vermiş olduğu hizmetler toplumdaki bireylerin beklentilerini karşılamazsa halk sivil toplum örgütleri aracılığıyla bunu dile getirmektedir. Bu iletişim ağı sosyal devletin davranışlarına katkıda bulunup duyarlılığını arttırmasına katkı sağlamaktadır (Yıldırım,2003: 235). Halkın sivil toplum örgütlerini destekleyen ve katılımcı yaklaşımları, sivil toplum örgütlerinin verimli ve demokratik toplumun ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirilmesinde önemli bir rol oynamıştır. Sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin sosyal sorunların çözümü için toplumu hareketlendirme, bu amaçla sorumluluk üstlenme ve aktif vatandaşlık yaklaşımını toplum içinde yaygınlaştırma işlevi bulunmaktadır.

İçişleri Bakanlığı'nın yayımlamış olduğu yıllara göre faal dernek sayılarına bakıldığında 2023 yılında ülkemizde 120.360, 2024 yılında 100.777 derneğin olduğu görülmektedir. Faaliyet göstermesine izin verilen yabancı sivil toplum kuruluşlarının

sayısı ise 129'dur. İlgili sivil kuruluşlarında en çok yardımın eğitim, kültür, sağlık ve spor alanında yapıldığı dikkat çekmektedir. Afet bilinci özelinde yapılan yardımlar 5. sırada yer almaktadır. Ülkemizin afet risklerine açık bir ülke olması nedeniyle afet bilincine yönelik yapılan yardımların fazlalaştırılması gerekmektedir.

Sivil toplum örgütlerine üye olan herkes örgüt etkinliklerine katılmak zorunda değildir veyahut her etkinliğe yalnızca üyeler katılmamaktadır. Bir ülkedeki uygulanan demokrasi oranıyla sivil toplum örgütlerine üye olanlarının bütün nüfusa oranı doğru orantı göstermektedir. Ülkemiz dünyadaki ülkelerle karşılaştırıldığında sivil toplum örgütü üyesi oranı az olan ülkeler arasında yer almaktadır (Şahin ve Akboğa, 2019: 415-416). Bu durumun birçok sebebi bulunabilir. Bireylerin sivil toplum örgütlerine ilgi göstermemesi, insanlar arasındaki güven duygusunun güçlü olmaması, bireylerin ekonomik zorluklar yaşaması örnek olarak gösterilebilir. Aynı zamanda istatistiksel verilerden ülkemizin demokrasi bağlamında tam olarak gelişmediği ve daha çok yol kat etmesi gerektiği sonucuna ulaşılabılır.

“Sosyal Refah Devletinde Sosyal Yardımlar: Türkiye’de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Uygulaması” adlı çalışma (Yay, 2014); tarih boyunca yaşanan savaş, afet, kriz gibi olayların sosyal refah devletinin ortaya çıkmasında etkili olduğunu ifade etmiştir. Gerçekleştirilen sosyal yardımların tarihsel süreçteki durumunun da sosyal refah devleti anlayışı ile paralel ilerlediğini belirtmiştir. Sosyal refah devleti uygulamalarında her türlü yardım faaliyetlerinin kişiler, devlet, sivil toplum kuruluşları veya diğer organizasyonlar tarafından ortak bir biçimde yürütüldüğüne dikkat çekmiştir. Görüldüğü üzere sosyal refahın sağlanması konusunda sivil toplum kuruluşları ile devlet karşılıklı etkileşim ve yardımlaşma halindedir. Bu durum beraberinde birçok güzel sonucu da getirmiştir. Sivil toplum kuruluşları devletin yükünü önemli ölçüde hafifletmiştir. Bahsedilen hizmetlerin sağlanmasında sivil toplum kuruluşlarına ilaveten yerel yönetimlerinde etkisi oldukça büyüktür. Yerel yönetimlerin sosyal refahı karşılaması konusunda en büyük avantajı halka daha yakın olmasıdır. Yerel yönetimler devlete göre halkın ihtiyaçlarını daha kolay tespit edip hizmetlerini hızlı bir şekilde ulaştırabilmektedirler.

Türkiye’de faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının sosyal refah hizmetlerinin sunumunu sağlamada devlet ile girdiği etkileşim ve iş birliğinin çeşitli

olumlu sonuçları mevcuttur. Bunlar arasında esnek yapılarla hizmet kalitesinin aktif hale getirilmesi, devletin bürokratik yapısı içinde sürekli artış eğilimi gösteren maliyetlerin sınırlandırılması, özel sektörün katkılarından yararlanılması, hizmetlerin sunumunda devletin büyümesinin sınırlandırılması, uzmanlaşma ihtiyacı ve sorumluluğunun azaltılması sayılabilmektedir (Özaydın, 2015: 86-87). Dolayısıyla, bir ülkede elde edilen toplam refah, refah sağlayıcı kurumların her birinin ürettiği refahın toplamından oluşmaktadır. Çağımızda kamu sektörü, refah anlayışının oldukça güçlü olduğu sosyal refah devletleri başta olmak üzere fazla sayıda ülkede etkin bir pozisyonda olmasa bile işe yarar olduğu görülmektedir. Fakat bunlar devlet tarafından önemli bir ölçüde destek beklemekte ve harekete geçirilmesi önem arz etmektedir (Çevik, 1998: 113–114).

Sonuç olarak diğer ülkelerde sosyal refah devleti uygulamalarına geçiş süreci işçi sınıfı ve halkın desteğiyle olduğu için Türkiye’ye nazaran daha erken bir gelişme göstermiştir. Ülkemizde ise ekonomik kaygılar ve çeşitli sorunlar, sosyal devletin önemini gölgede bırakmıştır. Türkiye’de geçmiş zamanlardan beri yaşlı, kimsesiz, ihtiyaç sahibi kişilere toplum yardım etmiştir, kaderime razıyım anlayışı halkın üzerinde yoğun bir şekilde varlığını sürdürmüştür ve halkın örgütlenme seviyesi düşük düzeyde seyretmiştir. Bu faktörler de sosyal refah devleti uygulamalarına geçiş sürecimizi yavaşlatmıştır. Halk zamanla sosyal adaletin sağlanmasını ve sosyal refahın en üst düzeye getirilmesini talep etmiştir. Fakat bu isteklerini kendi yöntemleriyle ve kaynaklarıyla gerçekleştirmeyip devletin gerçekleştirmesini beklemişlerdir. Bir süre sonra devlet politikalarında da bu ihtiyaçlara cevap verecek yeniliklere gidilmiştir.

2.3.4 Türkiye’de Afetlerde Yürütülen Sosyal Yardım ve Hizmet Müdahaleleri

Afetlerin neden olabileceği etkileri en aza indirmede geniş bir müdahale alanı oluşmaktadır. Afetin türüne ve etkilenen grupların özelliklerine göre farklı planlama ve müdahalelerin ortaya çıkabileceği gözlemlenmektedir. Ülkelerin geçmiş yıllarda benzer bir afet deneyimi yaşayıp yaşamaması ile afete hazırlıklı olması arasında doğru orantı vardır. Afetin getirmiş olduğu travmanın etkileriyle baş etme ve iyileşmede afet sırasında ve sonrasında verilen hizmetler daha önemli bir role

sahiptir. Afetler sonrası yürütülen sosyal yardım ve hizmet müdahalelerinde sosyal devletin ve sivil toplum örgütlerinin genellikle ortak bir anlayış içerisinde hizmet verdiğini söylemek mümkündür. Afet sürecinde hizmetlerini yürüten her kurumun kendi içerisinde belirli fonksiyonları ve hedefleri bulunmaktadır. Fonksiyonlar birbirinden ayrıldığı kadar büyük oranda benzerlikler de gösterebilmektedir. Resmî gazetede yayımlanan ulusal afet planlarının ve yapılan araştırmaların ışığında genel hatlarıyla afet öncesinde, sırasında ve sonrasında yürütülebilecek olan müdahalelere maddeler halinde aşağıdaki başlıklarda yer verilmiştir:

2.3.4.1 Afet Öncesindeki Hizmet Müdahaleleri

Afet öncesi yapılacak olan hizmetleri risk yönetimi başlığı altında değerlendirebiliriz. Risk yönetiminde oluşabilecek afetlere yönelik tehlike ve risklerin belirlendiği, korunma ve zarar azaltma çalışmalarının yapıldığı, bu çalışmaların sonuçlarının ise güncel grafiklerle ortaya konulduğu görülmektedir. Kullanılacak kaynakların belirlenmesi ve afet müdahalesi konusunda uygulanacak kararların önceden verilmesi gerektiğine de değinilmiştir (Özkul ve Karaman, 2007: 256). Kula ise yapmış olduğu yüksek lisans çalışmasında afet öncesi yapılacak olan hizmetleri hazırlık başlığı altında ele almıştır. Özkul ve Karaman'ın yapmış oldukları araştırma ile benzer yönleri olsa da ek olarak afet öncesinde çeşitli afet yönetimi politikaları ve stratejilerinin geliştirilmesine değinildiği görülmüştür (Kula, 2022:2). Birçok araştırmacı çalışmalarında afet öncesinde yapılacak hizmet müdahalelerinden bahsetmiştir. Afet öncesinde genel olarak yapılacak hizmet müdahaleleri şu başlıklar altında özetlenebilir:

- Gerçekleşecek afetlerin önlenmesi ve en az kişinin etkilenmesi amacı ile eğitim programlarının düzenlenmesi ve bu programlara katılacak katılımcı sayılarının artırılması
- Meydana gelebilecek afetlerin en az zararla atlatılabilmesi için gerekli teknik ve yasal önlemlerin afetten önce alınması
- Afet ve acil durum bölgelerinin tespit edilmesi
- İlgili paydaşlar tarafından afet yönetmeliklerinin gözden geçirilmesi ve gerekiyorsa yeniden düzenlenmesi
- Afet erken uyarı sistemlerinin uygulamaya konulması

- Her kesimi kapsayan bilinçlendirme çalışmalarının yürütülmesi
- Afetlere karşı önleyici ve zarar azaltıcı tedbirlere işverenlerin de hâkim olması ve uygulaması
- Afet ve acil durumlarda çalışacak personel, uzman, makine ve ekipmanın tespitinin yapılması ve eksiklik varsa temin edilmesi

Afet öncesindeki hizmetlerin genel amacının, ilgili kurumları ve toplumu koordine ederek gerçekleştirebilecek afetlere müdahalede bulunmak için hazırlık faaliyetlerini gerçekleştirmek olduğu söylenebilir. Yapılacak hazırlıkların uygulanabilirliği ve etkinliğini artırılmasıyla afetlerde gerçekleşecek can ve mal kayıplarının azaltılacağı öngörülmektedir.

2.3.4.2 Afet Sırasındaki Hizmet Müdahaleleri

Afet sırasında yapılacak olan hizmetler, bu hizmetleri gerçekleştirmesi gereken bakanlıklar özelinde değerlendirilebilir. Nitekim bu konuda yapılan çalışmalar afet ve acil durumun etkilerini gidermeye yönelik müdahale çalışmalarında kamunun, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının her türlü kaynağı değerlendirerek bütüncül bir anlayış benimsemesi gerektiğine değinmiştir. Ayrıca teknolojik imkanların geliştiği günümüz şartlarında afet sırasındaki hizmetlerin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için bilişim teknolojilerinden yararlanmanın bir gereklilik olduğu da ortaya konulmuştur (Akin, 2020). Afet sırasında yapılacak hizmet müdahaleleri genel olarak şöyle sıralanabilir:

- Özellikle deprem, sel gibi afetlerde arama – kurtarma faaliyetlerinin örgütlenmesinin sağlanması
- Afetzedelerin tahliyesini yaparak ihtiyaçlarının (sağlık, beslenme, barınma vb.) hizmet grupları tarafından karşılanmasının sağlanması
- Mümkün olan en kısa süre içerisinde afetin getirmiş olduğu kayıp ve zararların en aza indirilmesi için yapılması gereken faaliyetleri belirlenmesi
- Afetzedelerin beslenme, korunma, barınma, ısınma, güvenlik, psikolojik destek vb. gibi hayati gereksinimlerinin en kısa süre içerisinde karşılanması
- Afete uğramış bölgenin ulaşım, su, haberleşme, elektrik, kanalizasyon gibi hayati ihtiyaçlarının hızla karşılanması

- Müdahale ve iyileştirme faaliyetlerinin afet sırasında hızlı bir şekilde uygulanması
- Afet anında görevli personele ihtiyaç duydukları lojistik ve destek hizmetlerinin sağlanması
- Afet anında hizmet verecek personellerin gönüllüler ile iletişim kurması ve ilgili koordinasyonun sağlanması

Sonuç olarak afet sırasında verilen hizmetlerin temel hedefinin afetin etkilerinin en aza indirgenmesi olduğu söylenebilir. Afet sırasında verilecek hizmetler dahaok anlık olarak temel ihtiyaçların karşılanmasını gözetmektedir. Afetzedelerin psikolojik ve sosyal olarak daha iyi bir durumda olabilmesi adına verilecek hizmetlerin afet sırasından başlayarak afet sonrasına kadar uzaması gerekmektedir.

2.3.4.3 Afet Sonrasındaki Hizmet Müdahaleleri

Afetler yaşandıktan sonra etkilenen birey ve toplulukların hızlı bir şekilde toparlanması amacıylaeşitli hizmetlerde bulunmaktadır. Bu sayede afetzedelerin günlük yaşantısına hızlı bir şekilde dönebilmeleri amaçlanmaktadır.

- Afet sonrası bina, ulaşım, turizm, bilişim, bankacılık, sağlık vb. sektörlerde meydana gelen kayıplara ilişkin iyileştirme düzenlemelerinin yapılması
- Afet sonrasında ortayaıkabilecek olan salgın hastalıklar, yangınlar gibi risklerden bölgedeki insanların korunması
- Afet sonrasında oluşabilecek ekonomik ve sosyal kayıpların azaltılması
- Deprem gibi afet bölgelerinde geçici yerleşmelerin sağlanması
- Zarara uğramış kişilerin tedavi ve psikolojik destek hizmetlerinin süreklilik yaklaşımı içerisinde yürütülmesi
- Afete uğramış bölgenin koordinasyonunu sağlayarak oluşabilecek ikincil afetlerin nlenmesi
- Afet sonrasında eğitimalışmalarını arttırarak toplumun olası bir yeni afet karşısında daha hazırlıklı olmasının sağlanması
- Afetin yol açmış olduğu psikolojik etkilerin azaltılabilmesi amacı ile afetzedelere sosyal etkinlik planlamalarının yapılması

Sonuç olarak afet sonrasında afetlerin yol açtığı zararların azaltılması amacıyla kamu kuruluşları, gönüllüler, sivil toplum kuruluşları, toplumdaki bireyler elinden gelen desteği sağlamakta, çok disiplinli ve çok aktörlü döngüsel bir yönetim süreci yürütmektedirler. 2009 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD)' ın da kurulmasıyla birlikte Türkiye'de daha etkili bir afet yönetim sistemi benimsenmiştir. Afet öncesinde, sırasında ve sonrasında verilen hizmetlerin her biri birbirini izleyen ve birbiriyle ilişkili bir döngü oluşturmaktadır. Hiçbirini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Belirli periyotlarda ayrı ayrı, belirli periyotlarda eş zamanlı olarak yapılabilirler. Afet sonrasında alınacak önlemlerin ve yapılacak çalışmaların planlanması ve koordine edilmesi büyük önem arz etmektedir.

2.3.4.4 Afetlerde Yürütülen Sosyal Hizmet Uygulamaları

Afetzedeler afetin getirmiş olduğu yıkım ile birlikte travma yaşamakta ve normal hayatlarına dönmekte zorlanmaktadır. Afet öncesinde, sırasında ve sonrasında uygulanacak olan hizmetlerde sosyal hizmet uzmanlarına büyük rol ve sorumluluklar düşmektedir. Sosyal yardımların ihtiyaç sahiplerine dağıtılması ve psikososyal destek hizmetlerinin sağlanması sosyal hizmetin yetki alanında yer almaktadır.

Tapan yapmış olduğu çalışmada Kahramanmaraş depremleri sonrası afet yönetiminde sosyal hizmet uygulamalarını ele almıştır. Ülkemizin afetler ile karşı karşıya alma riskinin fazla olması nedeni ile sosyal hizmet müdahalelerinin niteliğinin değerlendirilmesi ve sosyal hizmet bölümünün müfredatında afet müdahale içeriklerine daha fazla yer verilmesi gerektiğine değinmiştir. Afetlerde sosyal hizmet müdahalelerini: afetlere hazırlıklı olma, zarar azaltma, afetlere yanıt ve iyileştirme alt başlıkları altında ele almıştır (Tapan, 2023: 23-25).

Görüldüğü üzere afetin ortaya çıkarmış olduğu olumsuz etkilerle baş etmede sosyal hizmet uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Afet ile ortaya çıkan ihtiyaçlara yönelik destek hizmetlerinin planlanması ve uygulanmasında sosyal hizmet uzmanları mikro, mezzo ve makro boyutlarda uygulamalar yürütmektedirler. Karaağaç, afetlerde sosyal hizmet uzmanlarının müdahale boyutlarında mikro uygulamaları birey ve aile temelli uygulamalar, mezzo uygulamaları daha geniş topluluklara ve gruplara yönelik hizmetler, makro uygulamaları ise politika, yönetim,

eğitim, afet planlama ve araştırmaları olarak ele almıştır (Karaağaç, 2023: 1156-1157). Sosyal hizmet uzmanları vermiş olduğu bu hizmetleri genellikle sosyal devlet ve sivil toplum örgütleri aracılığı ile yürütmektedirler.

Yapılan araştırmalar neticesinde afet sürecinde sosyal hizmetin genel olarak gerçekleştirdiği mikro, mezzo ve makro boyutlardaki uygulamaları tablo haline getirilmiştir. İlgili uygulamalar aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 2.2.2. Afet Sürecinde Sosyal Hizmetin Mikro, Mezzo ve Makro Boyutlardaki Uygulamaları

Mikro	Mezzo	Makro
Bireylerin ve ailelerin etkili afet planları hazırlamasına yardımcı olmak	Afetzedelere yönelik grup odaklı çalışmalar yürütmek	Genel afet politikalarının işleyişi hakkında bilgi sahibi olmak
Afetten etkilenen bireylerin ihtiyaçlarını ve travma etkilerini değerlendirmek	Toplumsal kalkınmanın sağlanması adına güvenli yaşam alanları oluşturulmasına yardımcı olmak	Afet planlamalarının yapılmasında etkin rol oynamak
Afetten etkilenen bireyler ve aileleri arasındaki iletişimi güçlendirmek	Acil telefon hatlarını tespit ederek gerekli durumlarda ilgili görüşmeleri gerçekleştirmek	Afet bölgesinde verilen hizmetlerin yetersiz olduğu noktalarda politika yapıcılara bilgi vermek
Sağlanabilecek yardımlar ile ilgili afetzedeleri bilgilendirmek	Afet bölgesinde psikososyal desteklerin uygulanmasında rol oynamak	Eğitim programlarının uygulanması ve geliştirilmesini sağlamak
Bireyleri ya da aileleri ihtiyaç oranlarına göre gruplandırarak hızlı müdahale edilmesini sağlamak	Toplum temelli müdahaleleri bütüncül bir şekilde gerçekleştirmek	Sosyal hizmet uygulamaları ile ilgili araştırmalar yapıp daha etkili müdahalelerin oluşmasını sağlamak

Ulaşım, barınma, yiyecek gibi acil müdahale hizmetleri sağlamak	Afetten etkilenen toplumun kendine yetebilirlik düzeyinin artırılması için çalışmalar gerçekleştirmek	Var olan politikalardaki ve hizmetlerdeki eksiklikleri belirlemek
Afetten etkilenen bireylerin güçlü yönlerini ortaya çıkarıp içinde bulunduğu karmaşık ortamdan daha rahat çıkmalarını sağlamak	Sivil toplum örgütleri ve diğer yardım sağlayıcı kuruluşlar ile koordineli çalışmalar yürütmek	Sağlanan yardımların tüm bireylere ulaşp ulaşmadığını takip etmek

2.3.4.5 Soma Maden Kazası Sürecinde Yürütülen Hizmetlerin Değerlendirilmesi

Bu başlık altında Soma maden kazasında verilen hizmetlerden bahsedilerek hizmetlerin yeterliliğinin değerlendirilmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Soma maden kazasının yaşanmasında işverenin ve işverene bağlı kişilerin İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nun yükümlülüklerini yerine getirmemesi önemli rol oynamıştır. İlgili konuda birçok çalışma yapılmış ve raporlar yayımlanmıştır.

Soma maden kazasından sonra Soma madenlerinde iş sağlığı ve güvenliği açısından yeni uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda maden kazası öncesinde var olan uygulamalar ve maden kazası sonrasında gerçekleştirilen uygulamalar aşağıda maddeler halinde gösterilmiştir (Karaahmetoğlu, 2019). Öncesinde ve sonrasında var olan uygulamaların gösterilmesi ile iş sağlığı ve güvenliği açısından daha doğru bir değerlendirme ve karşılaştırma yapılacağı düşünülmektedir.

Öncesinde Var Olan Uygulamalar:

- Maden işçilerinin kişisel koruyucu donanımları eskidir.

- İşçilere düzenli olarak kişisel koruyucu donanım sağlanmamakla birlikte, mevcut kişisel koruyucu donanımların da düzenli olarak bakımı yapılmamıştır.
- Soma madenlerinde havalandırma sisteminde bazı eksiklikler bulunmaktadır.
- İş sağlığı ve güvenliği organizasyonları yetersizdir. Bu sebeple riskler önceden tespit edilememiş, ocak koşulları yeterince denetlenememiş ve acil durum yönetimleri yapılamamıştır. Bu durum yangının çıkmasında, yangından sonra yanlış kararların ve uygulamaların yapılmasında etkili olmuştur.
- İşverenlerin düşük maliyet politikaları sebebiyle niteliksiz işgücüne yönelinmiş ve bu nedenle iş sağlığı ve güvenliği sistemini tam olarak oluşturulamamıştır.
- Soma madenlerinin iş sağlığı ve güvenliği açısından düzenli ve gerekli şekilde denetlenmediği ve işçilere düzenli olarak iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri verilmediği tespit edilmiştir.
- Madenin tahliyesi gerektiğinde uygulanacak hızlı ve etkin bir tahliye sistemi kurulamamıştır.

Sonrasında Var Olan Uygulamalar:

- İnsan gücünün yanında gelişmiş makineler daha yaygın kullanılmaya başlanmıştır.
- İş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması adına madenlerdeki havalandırma sistemleri yenilenmiştir.
- Basınçlı hava kompresörleri getirilmiş böylelikle yanıcı ve patlayıcı gaz ortamlarına karşı madencilerin korunması amaçlanmıştır.
- Kişisel koruyucu donanımlar sağlanmış olup düzenli olarak denetimler gerçekleştirilmektedir.
- Yangınla mücadele, acil müdahale ve ilk yardım uygulamaları hayata geçirilmiştir.
- Madende gerekli eğitimleri alan kişilerin çalıştırılmasına özen gösterilmiştir.

- İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında gerekli önlemler alınmış ve kanunun getirmiş olduğu ilkelere uyulmasına dikkat edilmiştir.

Görüldüğü üzere Soma maden kazası sürecinde iş sağlığı ve güvenliği hususunda ilgili düzenlemeler yapılmış olup iş kazaları ve meslek hastalıklarının önlenmesi amaçlanmıştır. Çalışanların iş sağlığı ve güvenliği sağlanarak sağlıklı ve güvenli bir işyeri ortamı sağlanmıştır. Önceki dönem ile karşılaştığımızda çalışma yaşamının iyileştirildiği, işçilerin sosyal ve ekonomik yaşamlarının geliştirildiği ve işçi-işveren ilişkilerinin güçlendirildiği görülmektedir. İlgili denetimlerin daha düzenli bir hale gelmesi ile sosyal güvenlik imkanlarının sağlandığı düşünülmektedir. Verilen hizmetler ile işçilerin eskiye oranla daha çok kazaya uğramayacağı bir ortamın sağlandığı ve kaza unsuru oluşturacak unsurların bertaraf edildiği görülmektedir. Bilimsel ve teknolojik yatırımların yapıldığı, iş güvencesi ve sosyal hakların arttırıldığı bilinmektedir.

Maden kazası öncesinde yeteri kadar denetimlerin yapılmaması, kazanın gerçekleşmesinde ve önlememesinde iş sağlığı ve güvenliği kurallarına yeterince uyulmadığının düşünülmesi nedeni ile adalete ve kurumlara duyulan güvende azalma görülmüştür. Maden kazası sonrasında şehit ailelerinde sorunlarla mücadele etme ve hak arama hali ortaya çıkmıştır. Haklarını savunamadığını düşünen aileler dava süreçlerine girmiş dava süreçlerinin de uzun sürmesi ile psikolojik yıpranmalar söz konusu olmuş ve genellikle ailelerde öfke açığa çıkmıştır. Afet sürecinde hizmet sağlayan sivil toplum kuruluşlarının çok fazla sayıda olduğunun kabulü ile birlikte daha çok afet sırasında hizmetler gerçekleştirilmesi nedeni ile sivil toplum kuruluşlarına olan güven konusunda da sarsılma yaşanmıştır. Çakı (2020) yapmış olduğu çalışmada devlet kurumlarının kendisini kanıtlamış sivil toplum kuruluşları ile daha fazla iş birliği ve iletişim geliştirmesinin gerektiğini ifade etmiştir. Aynı zamanda afet sürecinde etkili olacak sivil toplum kuruluşlarının güven tazelemesi gerektiğine değinmiştir. Kurumlara duyulan güven perspektifinden baktığımızda Çakı'nın ulaştığı sonuçlar ile yapılan çalışma çıktıları örtüşmektedir. Sosyal devletin yapmış olduğu hukuki çalışmalar ile güven sağlamaya çalışması gerekmektedir.

Soma maden kazası sürecinde sosyal devletin genel olarak yapmış olduğu hizmetleri incelediğimizde afetin etkilerini önleme amacı ile ilk aşamada arama-

kurtarma çalışmalarının yapıldığı, müdahale planlarının hazırlandığı sonrasında uzman ekipler tarafından psikososyal destek çalışmalarının yürütüldüğü, etkinliklerin ve festivallerin düzenlendiği görülmektedir. Özellikle yapılan hizmetlerin uzun vadede etkili olabilmesi amacı ile yardım kampanyalarının düzenlendiği toplanan paraların büyük kısmının ailelere verildiği, TOKİ kanalı ile her maden şehidi ailesine ev verildiği ve aileden bir kişiye kamuda iş imkânı verildiği görülmektedir. İlgili kanun ve yönetmeliklerde düzenlemelerin yapıldığı böylelikle bir daha yaşanabilecek kazaların önlenmesinin amaçlandığı düşünülmektedir.

Sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu hizmetlerde ise genel olarak psikososyal destek çalışmaları, çocuklara ve kadınlara yönelik gerçekleştirilen hizmetler ön plana çıkmaktadır. Etkinliklerin gerçekleştirildiği, yardım kampanyalarının yapıldığı, kadınların güçlendirilebilmesi adına kooperatifler kurulduğu oyun terapisi projelerinin yapıldığı görülmektedir.

Soma maden kazasının getirmiş olduğu sorunların çözümünde ve ihtiyaçların karşılanmasında sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal devletin iş birliği içerisinde etkin ve bütünsel bir hizmet sundukları görülmektedir. Sosyal devletin yürütmüş olduğu sosyal politikalarda ve yapmış olduğu yasal düzenlemeler ile sivil toplum kuruluşlarına nazaran daha kapsayıcı ve uzun vadeli hizmetler verebildiği düşünülmektedir. Her iki birimin de afet sonrası eğitim, istihdam, sağlık ve barınma hizmetlerinin sağlanabilmesi adına çaba sarfettiği görülmektedir.

Soma maden kazasının yaşandığı ilk aşamada verilen psikososyal desteklerde büyük oranda her iki birimin iş birliği içerisinde çalışmalar yürüttüğü, kaza sırasında sağlanan yiyecek yardımlarında sivil toplum kuruluşlarının ön plana çıktığı, barınma konusunda ise sosyal devletin daha fazla ve kalıcı hizmetler verdiği tespit edilmiştir. Sağlanan eğitim burslarında ve çocuklara yönelik oluşturulan projelerde ise sivil toplum kuruluşlarının daha ön planda olduğu görülmüştür. Sivil toplum kuruluşlarının kadınlara yönelik güçlendirici faaliyetlere ağırlık verdiği sosyal devletin ise ailelerin asgari yaşam düzeyinde kalabilmeleri adına maddi yardımlara vs. daha çok önem verdiği ve o yönde hizmetler gerçekleştirdiği tespit edilmiştir. Gönüllülük ve kamuoyu bilinci oluşturma çalışmalarının ağırlıklı olarak sivil toplum kuruluşları tarafından yürütüldüğü görülmektedir.

Görüldüğü üzere soma maden kazası sürecinde kültürel, psikolojik, eğitim, sosyal ve ekonomik alanlarda çok yönlü hizmetler verilmiştir. Bu süreçte yalnızca sosyal devlet rol almamış olumsuz etkiye neden olabilecek gelişmelerin önlenmesi, başarılı sosyal politikaların oluşturulabilmesi adına sivil toplum kuruluşları da etkin bir biçimde katkı göstermiştir. Sosyal hakların herkes için eşit düzeyde sağlanabilmesi adına başarılı çalışmalar yürütülmüştür.

2.3.5 Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyal Devlete Etkisi

Sivil toplum örgütlerinin sosyal devlete etkisinin olumlu ya da olumsuz olduğunu savunan birçok karşıt görüş bulunmaktadır. Bir kesim, sivil toplum örgütleri aracılığıyla sosyal devletin otoritesinin sınırlandırılmasının olumsuz sonuçları olduğunu savunurken diğer kesim ise sosyal devletin denetlenip sınırlandırılmasını demokratik yaşam biçiminin bir gerekliliği olarak görmektedir. Sosyal devletin ve sivil toplum örgütlerinin eğitim, sağlık, barınma ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal refahın en yüksek seviyeye çıkarılması, bireylerin asgari yaşam düzeylerinin yükseltilmesi, insan onuruna yaraşır bir yaşam vaat edilmesi gibi temel ilke ve hedefler bağlamında ortak bir çatı altında birleştiği görülmektedir.

Sosyal devlet kavramının gelişme göstermesi 1942 yılında İngiltere de hazırlanan Beveridge raporu doğrultusunda gerçekleşmiştir. Hak, eşitlik, özgürlük kavramları 20. yüzyılda yeni kıstaslar ile yeniden yorumlanmış ve hakların zorunlu olduğu anlayışıyla devlete görev ve sorumluluklar yüklenmeye başlanmıştır. Devletin içinde bulunduğu konumla birlikte haklar ve devlet arasında kurumların ve kişilerin iradesiyle oluşan kararların ötesinde bir durum söz konusu olmuştur. Sosyal devlet, sosyal ve ekonomik yaşama müdahale eden, sosyal risklere karşı bireyleri güvence altına alan, sosyal koruma sistemleri geliştiren ve kamu hizmetlerinin ulaştırılmasında liderlik eden bir sistem haline bürünmüştür. Sosyal devlet iyileştirmenin devamlılığı düşüncesiyle hareket eden bir yapı halindedir (Taşçı, 2017: 14-15). Görüldüğü üzere batılı ülkelerde sanayileşmenin de etkisiyle birlikte, kapitalizmin getirdiği sınıfsal ayrımcılık, eşitsizlik, ağır çalışma şartları karşısında işçilerin ve toplumun tepkileri fazlalaşmıştır. Bu dönemde devletin daha fazla seyirci kalmayıp müdahale etmeye karar vermesiyle sosyal devlet kavramı gelişme göstermiştir.

Sosyal devlet, toplumun tüm üyelerinin onurlu bir yaşamı hak ettiği ve bu yaşamın bir hak olarak görölmesi gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Bu hak onların katkılarına ve sosyal statülerine bakılmadan, karşılıksız olarak sağlanmalıdır. Onurlu bir yaşamın toplumdaki bütün bireylere hak olarak sağlanması düşüncesi, sosyal devletin yetki alanıyla yakinen ilişkili olmaktadır. Aynı zamanda sosyal devletin temel ilkeleri, toplumdaki bireylerin sosyoekonomik ihtiyaçlarına karşılık vermektedir. Sosyal devletin varlığı bu temel ilkeyle var olmaktadır (Topuz,2009: 122). Tarih boyunca sosyal güvenlik, işsizlik, eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi konular sosyal devlet çatısı altında kamusal hizmet sorunu olarak değeriendirilip, çözümlenmiştir. Tarihsel süreç incelendiğinde, 1961 Anayasası'nın, ölkemizi de sosyal refah ve sosyal devlet bakımından yeni bir döneme adım attırđı söylenebilir. Bu anayasayla birlikte sosyal devlet ilkesi kabul edilmiş, sosyal güvenlik haklarını ve diğer birçok hakkı beraberinde getirmiştir. Sosyal devlet uygulamaları, toplumsal yaşamı kapitalist bir düzenin sebep oluğu refah eşitsizliklerinden büyük ölçüde kurtaracak tavsiyelere yönelmiş ve bunlara sahip çıkmaya çalışmıştır (Okur, 2008).

Görüldüğü üzere sosyal devlet yardımda bulunacağı hedef kitlesini belirlerken din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmemektedir. Toplumun her kesiminin eşit haklara sahip olduğunu savunmakta ve buna göre davranışlar sergilemektedir. Sosyal devlet sosyal gereksinimlerle ilgili spesifik sorunlara eğilmekte ve sorumluluğunu üstlendiğı toplumun yaşam kalitesini yükseltmeyi, bireylerin gelir düzeyini arttırmayı, sosyal adalet odaklı kalkınma planları hazırlamayı hedeflemektedir. Kolaylaştırıcı, eğitici, planlayıcı ve örgütleyici tutumlar göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları faaliyet alanlarına, organizasyonlarına ve yönetimlerine göre farklılık gösterebilir bile kâr amacı gütmemesi, özerklik, gönüllölük, vizyon ve ideale sahip olmaları nedeni ile sosyal devlet ile birçok önemli görev ve işlevi üstlendikleri söylenebilir.

Sivil toplum kuruluşlarının oluşması için toplumsal örgütlenme, farklılaşma, gönüllöl birliktelik gibi unsurlar gerekmektedir. Sivil toplum örgütleri sahip oldukları ve temsil ettikleri insanların varlığını ortaya koymaktadır. Sivil toplum örgütleri ve devlet ilişkisine yönelik ölkemizde yapılan tartışmalarda örgütlenmiş güçlü bir sosyal devlet geleneğı, mücadelesi önünde sivil toplum örgütlerinin engel olduğunu iki kurumun birbiriyle çatıştığını savunanlar olduğu görölmektedir. Merkezi sistemin

toplumun örgütlenmiş kısmına etki ve denetimde bulunması gerekmektedir. Bu hususu da sivil toplum örgütleri kimi zaman zorlaştırmaktadır (Atatanır, 2016: 100-103).

Sosyal devlet ile sivil toplum örgütlerinin çatıştığını savunan düşünürlere göre sivil toplum örgütleri, toplumdaki sosyoekonomik sorunları yok etmekte, geçici ve acil durumlara yönelik müdahalelerde bulunmaktadır. Bu müdahaleler yetersizdir ve sosyal hakların savunulması, fırsat eşitliğinin sağlanmasında sosyal devletle aynı etkinlikleri uygulamaktan uzaktır. Sivil toplum örgütleri sosyal devlet modeline alternatif olamamakla birlikte toplumun dezavantajlı gruplarına yönelik kalıcı, sürekliliği olan politikalar üretememektedir. Sivil toplum örgütleri siyasi çıkar sağlamak isteyen, sosyal devletin sorumluluklarından kurtulmak için kaçış sığınağı olabilmektedir (Öztürk ve Gül, 2012).

Aynı zamanda bu görüşlere paralel olarak Özler (2011) bu görüşün savunucularının sivil toplum örgütleri sebebi ile bireylerin ahlaki ve sosyal bir düzen içerisinde olma özelliğini kaybettiğini ve bürokratik bir düzene itildiğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Sivil toplumun bireylerin sosyal devlete olan sadakatini zedeleyerek merkezi devletin güç odağını kırdığına dikkat çekmişlerdir. Bu durumun toplum içerisinde ötekileştirilmiş siyasi kimliklerin ortaya çıkmasına sebep olduğuna, ekonomik, kültürel vb. bağlamlarda siyasal kimliğe sahip olanlara hizmet eden bir sisteme dönüşebildiğine ışık tutmuştur. Tüm bunların sonucunda da sosyal devletin sağladığı yurttaşlık adı altında eşit bir anlayışla birleşmek yerine benliğini, bütünlüğünü yitirmiş toplum yapısının ortaya çıkacağı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’de sosyal devlete nazaran sivil toplum örgütlerine duyulan sempatinin nedeninin de tekilciliğe karşı duyulan hoşnutsuzluk olduğunu söylemek mümkündür.

Sivil toplum örgütleri sosyal devletin faaliyetini sınırlamamaktadır. Aksine iş birliği, dürüstlük, sadakat, sorumluluk duygusu, saygı, yardımlaşma gibi temel kavram ve değerlerin oluşmasında büyük katkı sağlamaktadır. Sivil toplum örgütlerinin gelişim göstermesi bireylerin duyarlılık seviyesini yükseltmede, katılımcı demokrasi anlayışının gelişmesinde, diğer bireylerin ihtiyaçlarına kayıtsız kalmamada büyük rol oynamaktadır (Betil, 2010: 22-24). Sosyal devlet her ne kadar refahın arttırılmasına ve sosyal sorunlara yönelik müdahalelerde bulunsa da

küreselleşmenin boy göstermesiyle birlikte desteğe ihtiyaç duymuştur. Sivil toplum örgütleri sosyal devletten ayrı bir tavır sergilese de insanlara sunulan hizmetlerde ortak payda da buluşmaktadırlar. Sivil toplum örgütleri çatısı altında küçük birimlerden büyük birimlere birçok kuruluş bulunmaktadır. Sosyal devlet topluma müdahalesinde kamusal yetkilerini kullanmaktadır.

Sosyal devlet uzun yıllar boyunca kültürel, siyasal, sosyal ve ekonomik faaliyetlerini tek elden yürütmüştür fakat sivil toplum kuruluşlarının sayısı zamanla artmış ve rekabet ortamı da gelişme göstermiştir. Devletin önemli statülerinde yetki kullanan bireyler sivil toplum kuruluşlarında da önemli yetkiler elde etmiştir. Zamanla bazı sivil toplum örgütleri sosyal devlet ile gücünü paylaşan bir konuma gelmiş, hatta siyasal, sosyal ve ekonomik bağlamda iktidarda söz sahibi olabilecek seviyeye ulaşmıştır. Bu durum devletin istemediği bir yönde ilerlemiştir. Sivil toplum kuruluşları büyük ölçüde gönüllülüğe dayanmakta, kâr amacı gütmemekte ve kendi kendini yönetebilmektedir (Güneş, 2014). Toplumsal yapının modernleşmesi beraberinde alışlagelmiş geleneklerin ve normların yıkılmasını getirmiştir. Teknolojide kat edilen ilerlemeler sivil toplum örgütleri içinde olumlu sonuçlar meydana getirmektedir. Hükümette yaşanan ekonomik büyüme ve ilerlemeler sosyal devletin ulaştırmış olduğu etkinliklerin hizmet alanına güç katmıştır. Barış ve adaletin sağlanmasında da hızlı ve etkili müdahalelerde bulunulmuştur. Bu faaliyet ve müdahaleleri de gerçekleştirmede sosyal devlet ister istemez sivil toplum örgütlerine ihtiyaç duymuştur.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı afetzedelerin afet sonrası sivil toplum örgütlerine ve sosyal devlete ilişkin algılarını Soma örneği üzerinden bilimsel verilerle ortaya koymaktır. Sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin hedef ve amaçları, sunduğu hizmet alanları, ulaşmak istediği kitleler, sosyal refahı sağlamadaki uygulamaları çatışma halinde midir? Belirgin oranda farklılıklar gösterir mi? gibi sorulara bakıldığında literatürde farklı cevaplarla karşılaşmak mümkündür. Kimi yazarlar sivil toplum örgütleri ve sosyal devletin farklı amaçlara hizmet ettiğini, çatıştığını düşünürken kimileri de birbirinin tamamlayıcısı olduğu görüşünü savunmaktadır. Gerek sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin uygulamış olduğu koruyucu ve önleyici çalışmalar, gerekse de afet sonrasında gerçekleştirmiş oldukları psiko-sosyal destek hizmetleri gibi pek çok faaliyetin etkinliğinin değerlendirilmesi bu noktada büyük önem arz etmektedir. Dünya da yaşanan tüm maden kazalarına bakıldığında Soma en ölümcül 13. facia olarak dikkat çekmektedir. Aynı zamanda dünyadaki ölümlü maden kazalarına ait verilere bakıldığında, Soma kömür madeni felaketi Türkiye'nin ve 21. yüzyılın en büyük maden kazası olduğu belirtilmektedir. Bahsi geçen konular ışığında araştırmanın amacı; aldıkları yardımlar ve sosyal hizmetler doğrultusunda, Soma maden şehitleri ailelerinin maden kazası öncesinde ve sonrasında sosyal devlete ve sivil toplum kuruluşlarına ilişkin pozitif ve negatif etkilere yönelik algıların niteliğinin bilimsel verilerle ortaya konulmasıdır. Bu sebeple söz konusu alandaki çeşitli eksikliklerden dolayı bu çalışmanın literatürde önemli bir yeri dolduracağı düşünülmektedir.

3.2. Araştırmanın Önemi

Afetler ister doğal nedenlerden isterse insan kaynaklı nedenlerden meydana gelsin çok sayıda can ve mal kaybına sebep olabilmekte, bireyleri ve toplumu derinden etkileyebilmektedirler (Altun, 2016: 184). Afetlerde sosyal hizmet çalışmaları toplumun afet etkilerinden sıyrılarak normal yaşam düzenine geçebilmesi için son derece kritik öneme sahiptir. STK ve kamu gücünün sosyal hizmet alanında iş birliği yapması kapasite kullanımı ve başarılı hizmet üretiminde doğrudan etkilidir

(Özçelik, 2020). Maden kazaları genellikle gelişmekte olan ülkelerin karşı karşıya kaldığı bir teknolojik afet olmakla birlikte küresel bir problemdir (Derin, Varol ve Uymaz, 2017: 47). Sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin hedef ve amaçları, sunduğu hizmet alanları, ulaşmak istediği kitleler, sosyal refahı sağlamadaki uygulamaları çatışma halinde midir? Belirgin oranda farklılıklar gösterir mi? gibi sorulara bakıldığında literatürde farklı cevaplarla karşılaşmak mümkündür. Kimi yazarlar sivil toplum örgütleri ve sosyal devletin farklı amaçlara hizmet ettiğini, çatıştığını düşünürken kimileri de birbirinin tamamlayıcısı olduğu görüşünü savunmaktadır. Literatürde yapılan (Şahin ve Akboğa, 2019: 412-416) çalışmalarda Türkiye’de STK-devlet ilişkileri, STK’ların etkinliği ve STK’lara katılımın tarihsel süreçteki seyri inceleme konusu olmuştur. Örneğin bazı çalışmalarda devlet-sivil toplum örgütü ilişkisinin ikame ve alternatif olarak değil, tamamlayıcılık ve iş birliği temelli olduğu savunulmaktadır (Taşçı, 2017: 92). (Güneş, 2014:114) ise çalışmasında, hedeflenen demokrasinin koşullarını sağlama ve ona ulaşmada sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin çatışma içerisinde olduğunu izah etmiştir. Afet ve toplum algısına yönelik çalışmalar incelendiğinde Van ve Bitlis örneğinden Türkiye’nin afetlere hazırlık politikalarının toplum algısı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. (Uğur ve Işık, 2020) Aynı zamanda Rita Jalali yapmış olduğu çalışmada Türkiye’de 1999 Marmara depremlerinin devlet-sivil toplum ilişkisine dair algıları nasıl değiştirdiğine odaklanmıştır (Jalali, 2002).

Türkiye’de son 10 yılda teknoloji ve insan kaynaklı 48 afet olayı meydana gelmiştir. Bu olaylarda toplam 1201 kişi hayatını kaybetmiş, 437 kişide yaralanmıştır. Bu olaylardan en çok hafızalara kazınan ve Türkiye tarihinde en çok can kaybına sebep olan iş ve maden kazası olarak kayıtlara geçen 2014 yılında Manisa’nın Soma ilçesinde yaşanan maden kazasıdır. Bu kazada 301 madenci hayatını kaybetmiştir (Tosun, 2021:124). Uluslararası standartların uygulanması, mevzuatta yapılacak değişiklikler ve sağlıklı denetimler sonucu birçok gelişmiş ülkede olduğu gibi ülkemizde de ölümlü kazalar olmaması sağlanabilir. (Kocasoy, 2020). Afet öncesinde, esnasında ve sonrasında kimin nerede, ne yapması gerektiği, koordinasyonun nasıl sağlanacağı konuları risk odaklı afet yönetim sisteminde en ince ayrıntısına kadar hazırlanmakta ve uygulanmaktadır. (Yazılıtaş, 2015: 563) Afetler, tüm tarih boyunca topluluklar açısından tehdit unsuru oluşturan, toplumun

tüm kesimini etkileyen bir sorun olarak görülmektedir. Ancak literatürde ve yapılan araştırmalarda Türkiye’de afet etkilerine maruz kalmış bireylerin afet sonrasında aldıkları hizmetler doğrultusunda sivil toplum örgütlerine ve sosyal devlete ilişkin algılarını ele alan çalışmaların yer almadığı görülmektedir. Nitekim söz konusu bu sorun alanı, afet etkilerine maruz kalmış bireylerin -tez çalışmasının da konusunu oluşturan- görüşlerinin ele alınmamış olmasıdır. Gerek sivil toplum örgütlerinin ve sosyal devletin uygulamış olduğu koruyucu ve önleyici çalışmalar, gerekse de afet sonrasında gerçekleştirmiş oldukları psiko-sosyal destek hizmetleri gibi pek çok faaliyetin etkinliğinin değerlendirilmesi bu noktada büyük önem arz etmektedir.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

Nitel bir araştırma olarak planlanan tezde Soma’daki maden şehidi ailelerin sivil toplum örgütlerine ve sosyal devlete ilişkin algısını bütüncül ve gerçekçi bir biçimde ele alabilmek için durum çalışması deseni kullanılmıştır. Görüşme/mülakat ve gözlem teknikleri ile yürütülen tezde görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların verdikleri sözel cevapların yanı sıra duygu durumları ve bedensel tepkileri de gözlemlenmiş; katılımcıların onayı alınarak görüşmelerde ses kaydı alınmıştır. Ses kayıtları ve görüşme esnasında tutulan notlarla birlikte gözlemler neticesinde analizler yapılmıştır. Tez sürecinde, veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, görsel-işitseller, dokümanlar, raporlar) derinlemesine incelenmiştir. Böylelikle derinlemesine ve güvenilir çıktı alındığı düşünülmektedir. Nitel yöntem kapsamında yapılan içerik analizinde üç temel kategori tasarlanmıştır. Maden şehidi ailelerine verilmiş olan hizmetler özelinde hazırlanan kategorilerde birinci kategori “verilen hizmetler” ikinci kategori “yeterliliğinin değerlendirilmesi” üçüncü kategori ise “karşılaştırma”dır. Nitel veriler 20 katılımcıyla birebir görüşülerek toplanmış ve yarı yapılandırılmış görüşme formuyla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen nitel veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Her kategori detaylandırılarak kendi içerisinde temalara ayrılmıştır. Verilen hizmetler başlıklı birinci kategori; vakıf ve derneklerin vermiş olduğu hizmetler ve devletin vermiş olduğu hizmetler olmak üzere 2 ana temaya ayrılmıştır. Ayrıca bu kategoride ruh sağlığını iyileştirme konusunda devletin verdiği hizmetler ve ruh sağlığını iyileştirme konusunda vakıf ve derneklerin vermiş olduğu hizmetler de ayrıca 2 alt başlık altında incelenmiştir.

Yeterliliğin değerlendirilmesi başlıklı ikinci kategoride afet sürecinde verilen hizmetlerin değerlendirilmesinde; Türkiye’deki tüm afetler sonrası verilen yardım ve hizmetlerin yeterliliğinin değerlendirilmesi, olumsuz etkiyi kontrol altına alabilme ve etkilerini en aza indirmeye, maddi kayıpların telafisi ve temel ihtiyaçların karşılanması olmak üzere 3 temaya ayrılmıştır. Üçüncü kategori de kurumların karşılaştırılmasında; maden kazası sırasında karşılaştırılması, sonrasında karşılaştırılması, birbirinden farklılaşan özellikler, afetzedelerin düşüncelerindeki değişimler olarak 4 temada toplanmıştır.

3.4. Araştırmanın Örneklemi

Araştırma kapsamında; maden kazasının gerçekleştiği Soma ilçesi seçilmiş olup afetzedelerin afet sonrası sivil toplum örgütlerine ve sosyal devlete ilişkin algılarının değerlendirilmesinden hareket edilmiştir. Çalışmanın evrenini Soma maden kazası şehitlerinin aile bireyleri; örneklemini ise 18 yaş üzerinde olmak kaydıyla Soma maden kazası şehidi aile bireylerinden toplamda 20 kişi oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında katılımcılar, maden kazasında kaybettiğimiz kişilerin ailelerinin periyodik olarak yapmış oldukları toplantılardan seçilmiştir. Bu toplantılarda ailelere ulaşip görüşmeler yapılmıştır. Toplantı anında görüşme yapılamayan katılımcılar ile farklı mekanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 18 yaşından büyük olup almış olduğu hizmetler hakkında konuşmaya açık bireyler çalışmaya dahil edilmiştir.

Araştırmaya alınma kriterleri; Soma maden kazası şehitlerinin aile bireylerinden olmak, araştırmaya katılmaya istekli olmak, işitme engelini olmaması ve 18 yaş üzerinde olmaktır. Araştırmaya alınmama kriterleri ise iletişimi engelleyecek olağandışı bir durum olmasıdır.

3.5. Araştırma Grubu

Araştırma grubu; genel olarak alt-orta sınıf ailelere mensup, Soma maden şehidi aile bireylerinden oluşmaktadır. Katılımcıların maden kazasında hangi yakınlarını kaybettikleri değişiklik göstermektedir. Katılımcılar hakkında detaylı bilgiye bulgular kısmında sosyo-demografik bilgileri içeren tabloda yer verilmiştir.

K1; 62 yaşında, ilkokul mezunu, sabit bir geliri olmayan bir kadındır. Maden kazası sonrası kızı ile yaşamaya başlayan K1'in kızının düzensiz işlerde çalıştığı ifade edilmiştir. K1 maden kazası sırasında oğlunu kaybettiğini ifade etmektedir. Hiçbir hizmetten faydalanmadığını söyleyen K1'in haksızlığa uğradığını düşündüğü, sinirli olduğu ve konuşma esnasında zaman zaman duraksadığı gözlemlenmiştir. Katılımcının ruh sağlığını iyileştirme konusunda evine gelen psikologlara yönelik büyük bir öfke duyduğu gözlemlenmiştir. Katılımcının diksiyonunun, kendini ifade edişinin oldukça iyi olduğu, yavaş yavaş konuştuğu gözlemlenmiştir. Görüşme sorularına verdiği cevaplara bakıldığında katılımcının maden kazasının ihmal sebebiyle olduğunu düşündüğü için acı ve öfke duyduğu düşünülmektedir. Katılımcının verilen hizmetlerde adaletsizlik olduğunu söylerken gözlerini kapatarak, kendini sıktığı gözlemlenmiştir. Görüşme 13 Mayıs Maden Şehitleri Anma Gününde Soma 301 Madenci Şehitliğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

K2; 24 yaşında, çalışmayan, herhangi bir geliri olmayan, üniversite mezunu bir erkektir. Mevcut durumda aynı hanede 3 kişi yaşadıklarını belirten K2'nin maden kazası sırasında babasını kaybettiği belirtilmektedir. Görüşme 13 Mayıs Maden Şehitleri Anma Gününde Soma 301 Madenci Şehitliğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında gergin tavırlar sergileyen K2'nin verilen soruya hızlı cevaplar verip görüşmecinin cevap vermesini beklemeden diğer soruya geçelim şeklinde sert bir dille devam ettiği görülmüştür. Görüşme esnasında fazla göz teması kurmadığı, sigara yaktığı, anlamadığı bir soru olduğunda görüşmecinin elinde soruların yer aldığı kâğıdı alıp kendisinin hızlıca okuduğu görülmüştür.

K3; 45 yaşında, ev hanımı, 7000 TL geliri olan, ilkokul mezunu bir kadındır. Katılımcının maden kazası sırasında eşini kaybettiği mevcut durumda 3 kişi yaşadıkları ifade edilmiştir. Eşi öldükten sonra kendisine kalan emekli maaşı ile geçimini sağladığı belirtilmiştir. Devlet tarafından kendilerine iş imkânı sağlandığı o hakkı da kızının kullandığı beyan edilmiştir. Görüşme 13 Mayıs Maden Şehitleri Anma Gününde Soma 301 Madenci Şehitliğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. K3'ün siyasi görüşlere göre verilen hizmetlerin farklılaştığına vurgu yaptığı görülmektedir. Bazı muhalefet partisi milletvekillerinin görüşme esnasında Soma 301 Madenci Şehitliğine ziyarette bulunması ile birlikte katılımcının heyecanlandığı, görüşme sorularına çok odaklanamadığı, milletvekilinin yanına gideceğim diyerek görüşmeyi

sonlandırdığı görülmüştür. Katılımcının verilen sorulara rahatlıkla cevap verdiği herhangi bir duraksama yaşamadığı gözlemlenmiştir.

K4; 43 yaşında, ilkokul mezunu olup 18.000-19.000 TL gelir ile madende çalışan bir erkektir. Aynı hanede 4 kişi yaşadıkları bilgisi edinilmiştir. Görüşme 13 Mayıs Maden Şehitleri Anma Gününde Soma 301 Madenci Şehitliğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Katılımcı, maden kazası sırasında abisini kaybettiğini kendisinin ise yaralı olarak kurtulduğunu ifade etmiştir. Görüşme yapılan güne 2023 Türkiye Genel Seçimlerinin tarihine çok yakın olması ve muhalefet partisi milletvekillerinin ziyarette bulunması nedeni ile katılımcının verilen sorulara siyasi ağırlıklı cevaplar verdiği düşünülmektedir. Abisini maden kazası sırasında kaybetmesine ve yaralanmasına rağmen hala madende çalışması nedeni ile katılımcının afet sonrasındaki psikolojik süreci çok kötü şartlarda geçirmediği ve cesur olduğu düşünülmektedir. K4 görüşme sırasında sorulara kısa cevaplar vermiş ve bazı zamanlar odağı değiştirmeye çalışmıştır

K5; 32 yaşında, özel sektörde çalışan, 15.000 TL geliri olan lise mezunu bir kadındır. Görüşme 13 Mayıs Maden Şehitleri Anma Gününde Soma 301 Madenci Şehitliğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. K5'in maden kazası sırasında eşini kaybettiği mevcut durumda 3 kişi yaşadıkları ifade edilmiştir. Görüşme esnasında katılımcının verilen hizmetlerde devletin yetersiz olduğunu düşünmesi nedeni ile sinirli olduğu, elleri ile mezarlığı gösterip bu mezarlık bile 1 ay öncesi ne haldeydi, ölüsüne bile sahip çıkılmıyor diyerek serzenişte bulunduğu görülmüştür. Görüşme esnasında göz temasından kaçındığı, etraftaki insanların konuşmamızı duyup duymadığını kontrol etme amacıyla etrafa sık sık baktığı görülmüştür. Verilen cevaplarda maden kazası sırasında aldığı yardımları hatırlamakta güçlük yaşadığı izlenimi oluşmuştur.

K6; 63 yaşında, emekli, aylık ortalama geliri 7001 TL ve üzeri olan, ilkokul mezunu bir erkektir. Maden kazası sırasında oğlunu kaybettiğini belirten K6'nın aynı hanede 3 kişi yaşadığı ifade edilmiştir. Görüşme 13 Mayıs Maden Şehitleri Anma Gününde Soma 301 Madenci Şehitliğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme esnasında torununun da yanında olduğu görülmüştür. Katılımcının hızlı konuştuğu, belirli şeyleri hatırladığı için aynı cevapları tekrarladığı görülmüştür. Yorum yapmakta çekimser olduğu verilen cevapları bilmediğini söylediği ve bu yüzden

katılımcının detaylı yorum yapmak istemediği düşünülmüştür.

K7; 53 yaşında, herhangi bir işte çalışmayan, aylık ortalama geliri 7001 TL ve üzeri olan, ortaokul mezunu bir kadındır. Görüşme 13 Mayıs Maden Şehitleri Anma Gününde Soma 301 Madenci Şehitliğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Maden kazası sırasında oğlunu kaybettiği mevcut durumda oğlunun da madende çalıştığı ifade edilmiştir. Görüşmede açık sözlü bir tutum sergileyen K7'nin kendini iyi ifade eden birisi olduğu düşünülmektedir.

K8; 36 yaşında, ev hanımı, aylık geliri 7001 TL ve üzeri olan, ortaokul mezunu bir kadındır. K8 çocukları ile birlikte toplamda 3 kişi yaşadıklarını ifade etmiştir. Görüşme 13 Mayıs Maden Şehitleri Anma Gününde Soma 301 Madenci Şehitliğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Maden kazası sırasında eşini kaybettiği beyan edilmiştir. K8 yaşamış olduğu acı sebebi ile almış olduğu hizmetleri hiç sorgulamadığını gözleri dolu bir şekilde ifade etmiştir. Katılımcının duygusal bir kişi olduğu yaşamış olduğu acının etkilerinin hala devam ettiği düşünülmektedir.

K9; 51 yaşında, ev hanımı, aylık geliri 8000 TL civarında olan hiç eğitim görmemiş bir kadındır. Annesinin yakın süreçte vefat etmesi nedeniyle il dışında olan K9 ile çevrimiçi bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcı K9'un kendisini rahatça ifade edebilen, çok hızlı ve şiveli konuşan birisi olduğu gözlemlenmiştir. K9 maden kazası sırasında eşini ve oğlunu kaybettiğini belirtmiştir. Görüşme esnasında samimi tavırlar sergilediği, gülüm, kızım gibi hitaplarda bulunduğu görülmüştür. Eğitim durumu nedeniyle soruları hemen anlayamadığı izlenimi oluşmuştur. Maden kazası sırasında ağır psikolojik bir travmaya maruz kaldığı, bazı noktaları hatırlamakta güçlük çektiği düşünülmektedir.

K10; 43 yaşında, ev hanımı, aylık geliri 15.000 TL civarında olan, ilkokul mezunu olan bir kadındır. K10 maden kazası sırasında eşini kaybettiğini belirtmiştir. K10 aynı hanede 4 kişi yaşadıklarını iletmiştir. Görüşme esnasında katılımcının çevresinden aldığı bilgiler olduğu fakat doğruluğunu tam olarak bilmediği görülmüştür. Sorulan soruları detaylı bir şekilde cevapladığı izlenimi oluşmuştur. Görüşme esnasında yapmış olduğu mimik ve hareketlerden çok enerjik ve iyimser biri olduğu düşünülmektedir. Görüşme yüz yüze ev ortamında gerçekleşmiştir.

K11; 64 yaşında, herhangi bir işte çalışmayan, aylık ortalama geliri 50001-6000 TL arasında olan, ilkokul mezunu bir kadındır. Görüşme yüz yüze ev ortamında gerçekleşmiştir. K11'in görüşme sürecinde kendini rahatça ifade edemediği düşünülmektedir. Düşünerek cevap veren K11 verilen hizmetlerden daha çok gelininin faydalandığını düşündüğünü, onun bileceğini söylediğini verilen cevaplara çok detaylı cevaplar veremeyince gerildiği izlenimi oluşmuştur. Yaşamış olduğu süreç hakkında çok düşünmedikleri genel olarak her şeyi kabullendikleri görülmüştür. Samimi bir tavır sergileyen K11 yaşlı olduğu için çok bilemediğini, çok fazla yardımcı olamadığını düşündüğünü görüşme sonunda özür dileyerek ifade etmiştir. Görüşme esnasında sık sık gülümsediği görülmüştür.

K12; 43 yaşında, kamu sektöründe çalışan, eşinin geliri ile birlikte toplamda 70.000 TL geliri olan lise mezunu bir kadındır. Maden kazası sırasında eski eşini kaybettiği ifade edilmiştir. Eski eşinin ailesine karşı bir öfke duyduğu, verilen hizmetlerin kendisine tam olarak ulaşmadığını düşündüğü ve bu duruma sinirlendiği düşünülmektedir. Görüşme yüz yüze ev ortamında gerçekleşmiştir. Görüşme esnasında katılımcı sorulara cevap verirken bir yandan da kışlık gıda hazırlığı yapmıştır. Çok rahat bir tavır sergilediği tane tane konuştuğu düşünülmektedir. Sorulan soruların çoğuna net cevaplar verdiği herhangi bir kararsızlık ya da duraksama olmadığı görülmüştür. Sinirlendiği anlarda ellerini daha hızlı hareket ettirdiği görülmüştür.

K13; 45 yaşında, kamu sektöründe çalışan, toplam geliri 30.000 TL olan lisans mezunu bir kadındır. Görüşme yüz yüze ev ortamında gerçekleşmiştir. Yapılan görüşmede K13'ün çok yavaş konuştuğu, verdiği cevapları düşünerek söylemeye çalıştığı yanlış cevaplar vermekten çekindiği görülmüştür. Zaman zaman kısa bir sessizlik olduğu sonrasında K13'ün konuşmaya başladığı izlenimi oluşmuştur. Oğlunun durumuna çok üzüldüğü görülmüş olup psikolojik olarak kendisini iyi hissetmediği düşünülmektedir. Gerildiği anlarda oturma pozisyonunu sık sık değiştirdiği görülmüştür.

K14; 45 yaşında, ev hanımı, aylık ortalama 6800 TL geliri olan, ilkokul mezunu bir kadındır. Görüşme yüz yüze ev ortamında gerçekleşmiştir. K14 ile görüşme öncesi kısa bir sohbet edilmiştir. Sohbet sırasında kendini rahatça ifade edebilecek bir kişi izlenimi oluşmuştur. K14 yaşamış olduğu psikolojik süreçleri

anlatırken katılımcının aşağı doğru baktığı göz teması kurmadığı ve duyulandığı görülmüştür. Sorulan sorulara ayrıntılı cevaplar verdiği, iletişime açık olduğu izlenimi oluşmuştur. Görüşme esnasında su içtiği, duygularını gizlemeye çalıştığı gözlemlenmiştir. Aldığı yardımlar nedeniyle çevresi tarafından psikolojik baskıya maruz kaldığı ve bundan oldukça rahatsız olduğu düşünülmektedir.

K15; 24 yaşında, kamu sektöründe çalışan, aylık ortalama geliri 40.000 TL olan, üniversite mezunu bir kadındır. Maden kazası sırasında babasını kaybettiği ifade edilmiştir. K15'in 17 gün önce doğum yaptığı ifade edilmiştir. Yeni doğum yapması nedeniyle görüşme esnasında ara sıra bebeğine doğru baktığı dikkatinin dağıldığı görülmüştür. K15'in oldukça samimi, konuşmayı seven biri olduğu düşünülmektedir. Sorulan sorulara açık cevaplar vermiş ve odak noktasını hiç değiştirmemiştir. Görüşmenin çoğunluğunda babasına karşı olan minnet duygusu ve mevcut durumda hayatından memnun olduğu hissedilmiştir. Daha çok olumlu yanlara vurgu yaptığı görülmüştür. Görüşme ev ortamında yüz yüze gerçekleşmiştir.

K16; 34 yaşında, herhangi bir işte çalışmayan, aylık ortalama sabit bir geliri 20.000 TL olan, ortaokul mezunu bir kadındır. Görüşme ev ortamında yüz yüze gerçekleşmiştir. Eşi ve 2 çocuğu ile birlikte yaşayan K16'nın maden kazası esnasında babasını kaybettiği ifade edilmiştir. Görüşme esnasında maden kazasındaki süreçleri hatırladığında ve maden kazasından önce babasının söyledikleri aklına geldikçe katılımcının çok duyulandığı görülmüştür. K16'nın duraksamalar yaşadığı, ağlamamak için kendisini sıktığı görülmüştür. Maden kazası sırasında yaşadığı travma sebebiyle bilinç kaybı yaşadığını ifade etmiştir. Jest ve mimikleri gözlemlendiğinde düşünce akışının kopuk olduğu izlenimi oluşmuştur. Ses kaydını bitirince katılımcı duygu boşalması yaşamış ve ağlamıştır. Kendimi zor tuttum diye belirtmiştir.

K17; 41 yaşında, kamuda çalışan, aylık ortalama geliri 25.000 TL olan, üniversite mezunu bir erkektir. Görüşme kapalı alanda kafede gerçekleştirilmiştir. K17 görüşmeye eşi ile birlikte gelmiştir. Maden kazası sırasında kardeşini kaybettiği ifade edilmiştir. Verilen sorulara K17'nin çok net cevaplar verdiği, kendi yaşamış olduğu deneyimleri de paylaştığı görülmüştür. Görüşme bittikten sonra daha önce soruları ona iletseydik daha fazla yorum yapabileceğini fakat soruları daha önceden görmediği için çok detaylı yorumlar yapamadığını ifade etmiştir. Çok samimi bir

tavır sergilediği zaman zaman sorulara gülümseyerek cevap verdiği izlenimi oluşmuştur. Çok fazla duygusal anlar yaşamadığı sorulara profesyonel cevaplar vermeye çalıştığı görülmüştür.

K18; 39 yaşında, emekli, aylık ortalama geliri 12.000 TL -13.000 TL olan, lise mezunu bir kadındır. Maden kazası sırasında eşini kaybettiği aynı hanede 3 kişi yaşadıkları beyan edilmiştir. Görüşme yüz yüze kafede gerçekleşmiştir. Görüşme esnasında K18'in yanında kızı da bulunmaktadır. Katılımcının görüşme esnasında gözlerinin sürekli dolduğu ara sıra kızına baktığı görülmüştür. Sık sık sigara içtiği verilen hizmetlere ilişkin öfke duyduğu gözlemlenmiştir. Görüşme esnasında ağlamış ve su içmiştir.

K19; 33 yaşında, kamu sektöründe çalışan, aylık ortalama geliri 25.000 TL olan, lise mezunu bir kadındır. Maden kazası sırasında eşini, abisini, halasının ve amcasının oğlunu bir aileden 4 kişiyi kaybettiğini ifade etmiştir. Mevcut durumda oğlu ile birlikte 2 kişi yaşadıklarını belirtmiştir. Ailesinden 4 kişiyi kaybettiğini söylerken göz teması kuramadığı, aşağı doğru baktığı görülmüştür. Yaşamış oldukları psikolojik süreçleri anlatırken çocuğuna vermiş olduğu bilgilerle katılımcının bilinçsiz olduğu düşüncesi oluşmuştur. Babasının öldüğünü çocuğuna ısrarla söylemeyerek çocuğun kabullenme sürecini uzattığı düşünülmektedir. Kendi açısından çok çocuğunun yaşamış olduğu sürece odaklandığı almış olduğu hizmetler konusunda da bilgisiz olduğu izlenimi oluşmuştur. Kahramanmaraş'ta gerçekleşen deprem nedeni ile K19'un travmalarının yeniden ortaya çıktığı düşünülmektedir. Tek ebeveyn olduğu için çok zorlandığı çocuğunun da sürekli babasına özlem duyduğu izlenimi oluşmuştur. Görüşme yüz yüze ev ortamında gerçekleşmiştir.

K20; 43 yaşında, kamu sektöründe çalışan, aylık ortalama geliri 20.000 TL civarında olan lise mezunu bir kadındır. 2 çocuğu ile birlikte yaşadığını belirten K20 maden kazası sırasında eşini kaybettiğini iletmiştir. Kaza sebebiyle K20'nin psiko-sosyal açıdan etkilendiği manevi açıdan yeterli bulacağı hizmetleri alamadığı düşünülmektedir. K20 talebin üzerine yoğun olmasına rağmen zaman ayırmış, görüşme yüz yüze ev ortamında gerçekleşmiştir. Sorulan sorulara açık cevaplar vermiş olup görüşmeyi çok uzatmamaya çalışmıştır.

3.6. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi ve Aracı

Veriler, araştırmacı tarafından 01.05.2023-01.11.2023 tarihleri arasında Manisa Soma ilçesinde maden şehidi aile bireyleri ile yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Çalışmaya katılan kişiler şehitleri anma gününde gelenlerle araştırmacının sosyal çevresinde bulunan bireylerden oluşmaktadır.

Araştırmanın başlangıcında örneklem seçim kriterlerine uyan bireylere kartopu örneklem tekniğiyle ulaşılmıştır. Buna göre 13 Mayıs'ta maden şehidi aile bireylerinin katıldığı maden şehitlerini anma gününde görüşme yapılmıştır. Aynı zamanda araştırmacının sosyal çevresinde örneklem seçim kriterlerine uyan kişilere de ulaşılmış olup araştırmanın amacı ve içeriği hakkında bilgi verilerek kişi "Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu" aracılığıyla araştırma hakkında bilgilendirilerek, araştırmaya katılmak isteyip istemedikleri sorgulanmıştır. Araştırmacı tarafından, örneklem seçim kriterlerine uyan bireylere Yarı Yapılandırılmış Bilgi Formu uygulanmıştır. Veri toplama işlemi katılımcı ile araştırmacının kararlaştıracağı bir yerde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin toplanmasında kullanılan veri toplama aracı 21 soruyu içeren ve 2 bölümden oluşan yarı- yapılandırılmış bilgi formudur. İlk bölümde katılımcılara dair sosyo-demografik bilgiler, ikinci bölümde ise Soma maden kazası şehidi aile bireylerinin sivil toplum örgütlerine ve sosyal devlete ilişkin algılarının ve aldıkları yardımların değerlendirilmesine ilişkin görüşleri bulunmaktadır.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın en önemli sınırlılığı maden kazası konusunun hassas olması, insanların bu konu hakkında konuşmak istememesi, bazı kişilerin devam eden dava süreçlerinin olmasıdır. Ayrıca Covid 19 pandemisi nedeni ile veri toplama aşamasında sorunlar yaşanma olasılığı da araştırmanın sınırlılığı olarak ele alınmaktadır. Çalışmada, evrenin geneline ulaşamayacağı için araştırma örneklem ile sınırlıdır. Bunun yanında çalışmanın Soma ilçesi örneğinde yapılacak olması da araştırmanın bir diğer sınırlılığını oluşturmaktadır. Aynı zamanda Soma maden kazası sürecinde dava sürelerinin uzun sürmesi, işletmelerin istenilen şekilde ceza görmemesi ve kazada ihmalin olduğunun düşünülmesi nedeni ile katılımcılarda var

olan öfke verilen cevaplarda yanlı bir tavır takınılmasını sağlamıştır. Bu faktörlerde araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

3.6. Araştırma Verilerinin Analizi

Nitel bir araştırma olarak yazılan tezde durum çalışması kullanılmıştır. Katılımcıların verdikleri sözel cevapların yanı sıra duygu durumları ve bedensel tepkileri de gözlemlenmiştir. Katılımcıların onayı alınarak görüşmelerde ses kaydı alınmış; ses kayıtları ve görüşme esnasında tutulan notlarla birlikte gözlemler neticesinde içerik analizleri yapılmıştır. Deşifre aşamasında etik ilkeler göz önünde bulundurularak görüşme kayıtları G1, G2, G3, G4 gibi şifreler kullanılarak gizlenmiştir. Görüşme kayıtlarının deşifreleri yapılarak farklı tema başlıkları altında gruplanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilen üç ayrı kategoride ele alınmıştır. Bu kategoriler 10 temaya ayrılmış ve bu temalar üzerinden ilgili değerlendirilmeler gerçekleştirilmiştir.

3.7. Araştırma Soruları

- Türkiye'de afetten etkilenen bireylerin, afet sonrasında sivil toplum örgütlerine ve sosyal devlete ilişkin görüşleri hangi yöndedir?
- Türkiye'de afetler sonrası yürütülen sosyal yardım ve hizmet müdahalelerini afetzedeler yeterli bulmakta mıdır?
- Sivil toplum örgütlerini ve sosyal devleti afet alanında koordinasyon ve müdahale konusundaki çalışmalarda birbirinden ayıran faktörler nelerdir?
- Afetten etkilenen bireyler yapılan yardım ve hizmetler doğrultusunda sosyal devleti mi yoksa sivil toplum kuruluşlarını mı daha etkin bulmaktadır?

4. BULGULAR

4.1. Sosyo-demografik Bilgiler

Araştırma grubu; Soma maden kazasında birinci derece yakınıni kaybetmiş, 18 yaş ve üzeri, 20 bireyi kapsamaktadır.

Tablo 4.1. Katılımcıların Sosyo-demografik Bilgileri

Katılımcılar	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Çalışma Durumu	Aylık Ortalama Gelir	Maden Kazasında Hangi Yakınıni Kaybetti?
K1	Kadın	62	İlkokul	Çalışmıyor	Sabit bir geliri yok	Oğlunu
K2	Erkek	24	Lisans	Çalışmıyor	0	Babasını
K3	Kadın	45	İlkokul	Çalışmıyor	7000 TL	Eşini
K4	Erkek	43	İlkokul	Özel Sektör	18.000-19.000 TL	Abisini
K5	Kadın	32	Lise	Özel Sektör	15.000 TL	Eşini
K6	Erkek	63	İlkokul	Emekli	7500 TL	Oğlunu
K7	Kadın	53	Ortaokul	Çalışmıyor	7000 TL ve üzeri	Abisini
K8	Kadın	36	Ortaokul	Çalışmıyor	7000 TL ve üzeri	Eşini
K9	Kadın	51	Eğitim görmemiş	Çalışmıyor	8000 TL	Eşini ve oğlunu
K10	Kadın	43	İlkokul	Çalışmıyor	15.000 TL	Eşini
K11	Kadın	64	İlkokul	Çalışmıyor	5000-6000 TL	Oğlunu
K12	Kadın	43	Lise	Kamu Sektörü	70.000 TL	Eşini
K13	Kadın	45	Lisans	Kamu Sektörü	30.000 TL	Eşini
K14	Kadın	45	İlkokul	Çalışmıyor	6800 TL	Eşini

K15	Kadın	24	Lise	Kamu Sektörü	40.000 TL	Babasını
K16	Kadın	34	Ortaokul	Çalışmıyor	20.000 TL	Babasını
K17	Erkek	41	Lisans	Kamu Sektörü	25.000 TL	Kardeşini
K18	Kadın	39	Lise	Emekli	12.000-13.000 TL	Eşini
K19	Kadın	33	Lise	Kamu Sektörü	25.000 TL	Eşi, abisi ve kuzenleri
K20	Kadın	43	Lise	Kamu Sektörü	20.000 TL	Eşini

Tablo 4.1. incelendiğinde çalışmada yer alan 20 katılımcıya ait sosyo-demografik bilgilerden cinsiyet, yaş, eğitim durumu, çalışma durumu, aylık ortalama gelir durumu, maden kazasında hangi yakını kaybettiği ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. Katılımcıların yaş ortalaması 43,65 'tir. Katılımcılardan 7 tanesi ilkokul mezunu, 3 tanesi üniversite mezunu, 6 tanesi lise mezunu, 3 tanesi ortaokul mezunudur. 1 tanesi hiç eğitim görmemiştir. Katılımcılardan 11 tanesi çalışmamakta, 2 tanesi özel sektörde çalışmakta, 6 tanesi kamu sektöründe çalışmaktadır. 1 tanesi emeklidir. Katılımcıların aylık ortalama gelir durumuna bakıldığında 1 kişinin 0-4000 TL arası, 1 kişinin 5001-6000 TL arası, 1 kişinin 6001-7000 TL arası, 16 kişinin 7001 ve üzeri aylık ortalama geliri varken 1 kişinin sabit bir gelirin olmadığı görülmektedir. Soma maden kazasında katılımcılardan 3 tanesi oğlunu, 3 tanesi babasını, 9 tanesi eşini, 1 tanesi kardeşini, 2 tanesi abisini kaybetmiştir. Bir katılımcı hem eşini hem oğlunu, 1 katılımcı da eşini, abisini ve 2 kuzenini kaybetmiştir.

4.3. Maden Kazası Sırasında ve Sonrasında Verilen Hizmetler

4.3.1. Maden Kazası Sırasında ve Sonrasında Vakıf ve Derneklerin Vermiş Olduğu Hizmetler

Bu temada katılımcılara maden kazası sırasında ve sonrasında devlet kurumları dışında vakıflar ve derneklerin kendilerine herhangi bir yardım yapıp yapmadığı sorulmuştur. Verilen cevapların içerikleri incelendiğinde 16 katılımcının

vakıf ve derneklerin yardım yaptığını, 4 katılımcının ise hiçbir yardım yapmadığını vurguladığı görülmüştür. Katılımcıların verdiği cevaplar şu şekildedir:

“Evet, Kızılay’dan o zamanın şartında bir yardım gelmişti.” (Görüşmeci – 3, Kadın, 45)

“Ya işte bak o zaman ben hiç yaşadıklarımı hatırlamıyorum. Kızılay’dan evet ya bize onlar geldi zaten Kızılay da böyle aynen hastanede önünde bile yiyecek vs dağıtıyorlardı.” (Görüşmeci – 8, Kadın, 45)

Kazada eşini kaybetmiş bir kadının kaza esnasında vakıflar tarafından verilmiş hizmetlere ilişkin görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Kızılay da çok yardımcı oldu. O an için mesela hemen zaten mezarlığa geldi. O şeyin önüne geldi. Ondan sonra kefenlerimizi Kızılay aldı. Yani o gün cenazeler gömüldükten sonra mesela yemek verildi. Ben de nereden hatırlıyorum biliyor musun? Cenaze gömülüp geldi ya bizim köyden gelen misafirlerimize baktım ekmek arası yiyorlar böyle ellerinde. Bende bizim yaptığımızı zannediyorum, abimin, iyi ki diyorum gelen insanlara çünkü uzak bizim memleketimiz 3-4 saatlik yol. İyi ki öyle bir şeyler yapmış aç dönecekler diyorum. Meğerse Kızılay’ın getirdiği şeylermiş onlar. Kızılay çok gerçekten hatta ben o zaman dedim ki çok çok yaptı.” (Görüşmeci – 10, Kadın, 43)

Maden kazası sırasında aile bireyini kaybetmiş çocuklar afet sürecinde psiko-sosyal açıdan kırılma grupta olanlar arasında yer almaktadır. Çocukların eğitim olanaklarına erişiminin ve okula devamlılığının sağlanmasında devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşları tarafından ilgili politikaların yürütüldüğü ve burs imkânı sağlandığı görülmektedir. Birçok katılımcı çocuğunun vakıf ve dernekler aracılığıyla burs aldığını ifade etmiştir. G13 ile yapılan görüşme çıktısında bazı kurumların öğrencilere mali olarak eğitim bursu vermesinin yanı sıra barınma, yeme içme gibi konularda da destek sağladığı görülmektedir. Afetten etkilenmiş ve maddi durumu yetersiz çocukların kaliteli eğitim almasına olanak tanındığı düşünülmektedir. Katılımcılar eğitim özelinde almış oldukları yardımları şu şekilde ifade etmektedirler:

“Türk eğitim vakfından oğlum burs aldı o şekilde söyleyeyim. Diğer para yardımı olarak ben kimseden bir yardım almadım.” (Görüşmeci – 12, Kadın, 43)

“Darüşşafaka’nın desteği yani çok çok fazla oldu. Eğitim yani eğitim. Kalması, barınması, yemesi, içmesi her şey oraya ait ortaokul, lise. Kızım şu an üniversite de bursu var devam ediyor. Darüşşafaka’nın bursu var şu anda evet eğitim bursu var üniversite öğrencilerine burs veriyor. ” (Görüşmeci – 13, Kadın, 45)

Katılımcı 14 oturmuş oldukları evin TOKİ tarafından verildiğini fakat ödemesini Gaziantep Şoförler Odasının yaptığını belirtmiştir. Bu bilgiyi çoğu kişinin bilmediğini ifade etmiştir. Görüşlerini bu şekilde aktarmıştır:

“Dernek olarak vakıf şimdi hatırlamıyorum, unuttum, baya oldu ama öyle maddi olarak gelip gitmişlerdir mutlaka Türk Eğitim Vakfı oğluma bir yıl falan burs bağladı. Burayı Doğu Holding yaptı 301 daire 301 mesela bölüm bölümdür, 4 bina burada var. 4 bina mezarların üstünde var. 3 binada ormanın içinde vardır TOKİ’de. Ama burasını Gaziantep Şoförler Odası yaptı. Böyle çok bilen yok yani şey Toki olduğu için Toki devlete bağlı olduğu için. O yüzden Gaziantep Şoförler Odası parasını ödedi. Onlar yaptı. ” (Görüşmeci – 14, Kadın, 45)

G9 ile yapılan görüşmede vakıf ve derneklerin maden şehidi aile bireylerine motivasyon artırıcı geziler düzenlediği görülmüştür. Bu etkinliklerin katılımcılara psiko- sosyal açıdan olumlu etkiler bıraktığı düşünülmektedir. Katılımcı almış oldukları yardımlara ilişkin duygularını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Devlet hiçbir yardım yapmadı sadece vakıflar yaptı. Kızılay Allah razı olsun 41 kere hiç bizi yalnız bırakmadı. Türk Eğitim Vakfı daha hala ve hala arkamızda. Allah onlardan çok çok razı olsun. Bizi hiç yalnız bırakmadılar hele hele ki çocuklarımızı, normal aktivitelere, gezi turlarına hani çocuklar için bir günde olsa yemek olsun, yemek düzenleyip çocukları orada eğlendirmek amaçlı hayvanat bahçesine felan götürmeleri çok çok mutlu etti bizi. Allah 41 kere razı olsun daha hala daha çocuklarımızı soruyorlar. Çocuklarımız hala Türk Eğitim Vakfı’ndan burs alıyorlar mesela. ” (Görüşmeci – 19, Kadın, 33)

“Beşir Derneği’nden aldık. Kızılay’dan aldık, Doğu holdingden evet doğuş holdingten aldık. ” (Görüşmeci – 17, Erkek, 41)

“Türk eğitim derneği, Kızılay da yiyecek içecek dağıtmıştı o dönem yardımlar dağıtmıştı. Beşiktaş Belediyesi ev dağıttı. Çekiliş yaptı işte. 30 kişiye kadar ev verdi. Böyle takımlar işte maç oynayınca yardımını bize bağışladı. (Görüşmeci – 20, Kadın,

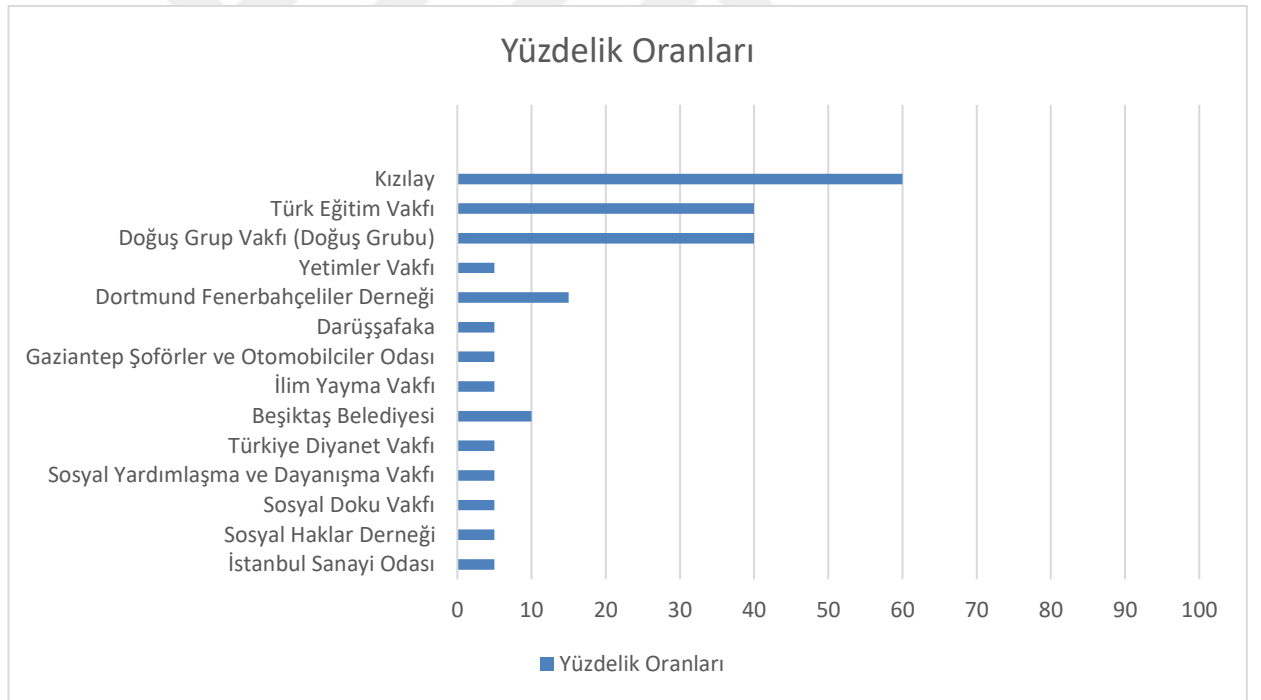
43)

“Kızılay’dan gönüllüler mesela kazanın olduğu madene gittik madene suyundan tutun da ne bileyim çorba ikram etmeye çalışıyor hani Kızılay’ın o dönem içindeki gönüllüler çok koşuşturdular.” (Görüşmeci – 18, Kadın, 39)

Katılımcıların verdiği cevapların analizinde bazı katılımcıların aradan zaman geçmesi nedeniyle yardım eden bütün vakıf ve derneklerin isimlerini hatırlamakta güçlük yaşadığı tespit edilmiştir. Verilen cevaplarda Kızılay ve Türk Eğitim Vakfının en sık geçtiği görülmektedir. Katılımcı sayıları ve cevaplanan dernek ve vakıf isimleri özelinde belirlenen yüzdelikler Tablo 4.2.’ de gösterilmektedir.

4.3.2. Çalışma Doğrultusunda Katılımcıların Vermiş Oldukları Cevaplarda Belirtilen Vakıf ve Dernekler

4.2. Katılımcıların Vermiş Oldukları Cevaplarda Belirtilen Vakıf ve Derneklerin Yüzdelik Oranlara Göre Dağılımı

Tablo 4.2.’ de gösterildiği gibi 20 katılımcının vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde toplamda 14 tane sivil toplum kuruluşuna vurgu yapıldığı tespit edilmiştir. Kızılay’ın vermiş olduğu yardımlardan 12 katılımcının bahsettiği görülmektedir. Ardından 8 er katılımcı ile Doğu Grup ve Türk Eğitim Vakfı yer almaktadır. Fenerbahçe Spor Kulübüne ait olan Dortmund Fenerbahçeliler

Derneğinden 3 katılımcı Beşiktaş Belediyesi'nden de 2 katılımcının bahsettiği görülmektedir. Katılımcı 1, Katılımcı 7 ve Katılımcı 11 hiçbir dernek ve vakıftan hizmet almadıklarını ifade etmiştir.

Katılımcıların verdiği cevaplar incelendiğinde Kızılay'ın özellikle maden kazası sırasında, Türk Eğitim Vakfı'nın ve Doğu Grubu'nun ise maden kazası sonrasında daha fazla hizmet verdiği tespit edilmiştir. Kızılay'ın kaza esnasında yemek, nakit para yardımı gibi yardımlar yaptığı belirtilmekte olup Türk Eğitim Vakfı'nın öğrencilere burs imkânı sağladığı katılımcılar tarafından iletilmektedir. Türk Eğitim Vakfı'nın vermiş olduğu burs yardımının hala devam ettiği hiç kesilmediğinin belirtildiği dikkat çekmekte bu sebeple süreklilik açısından katılımcılar tarafından takdir edilmektedir. Bu durum afet sonrasında verilen desteklerde sürekliliğin önemini göstermektedir. Doğu Grubu'nun maden kazası şehidi ailelerine ev verdiği belirtilmektedir. Kimi katılımcılar halk tarafından toplanan yardım paraları ile bu evlerin yapıldığını iddia etmektedirler.

4.3.3. Maden Kazası Sırasında ve Sonrasında Devletin Vermiş Olduğu Hizmetler

Yaşanan afetlerin etkilerini en aza indirmede yerel yardımlar ve sivil toplum kuruluşlarının vermiş olduğu hizmetler yetersiz kalmaktadır. Afet yönetimi ve doğru müdahalelerin yapılmasında devlet tarafından yapılan uygulamalar bulunmaktadır. Bu amaçla Soma maden kazası örneği üzerinden afetzedelerin devletten yardım alıp almadığına ilişkin görüşleri alınmıştır. Yapılan çalışmada afetin etkilerini en aza indirmede 16 katılımcı devletten yardım aldığını ifade etmiştir. 4 katılımcı devletten herhangi bir yardım almadığını savunmuştur. Alınan cevaplar şu şekildedir:

“Hiçbir hizmet almadım acıdan başka kakalanmaktan başka hiçbir şey almadım o dönemlerde anaların hiç yeri yoktu.” (Görüşmeci-1, Kadın,62)

G1'in vermiş olduğu cevap ile birlikte maden kazası şehidi aile bireylerinde annelere çok fazla yardım yapılmadığı daha çok eşlere ve çocuklara yardımlar yapıldığı varsayımı oluşmuştur. Görüşme esnasında katılımcının almış olduğu hizmetlere ilişkin karamsarlık ve umutsuzluk hissettiği görülmüştür. Zaman zaman öfkelenildiği izlenimi oluşmuştur.

“İlgilendiler yardım ettiler işte ziyaret ettiler hepsini yaptılar şimdi hiç yalan konuşmaya gerek yok. Maaşa bağladılar işte tazminatlarımızı verdiler yardım ettiler. Ev verdiler ziyaret ettiler işte ne bileyim işte ellerinden ne geldilerse yardım ettiler yani.” (Görüşmeci – 9, Kadın, 51)

Çalışma çıktıları değerlendirildiğinde maden şehidi aile bireylerinin hepsine aynı miktarda tazminatlar ödenmediği, katılımcıların yaşı, çocuk sayısı gibi değişkenlerin dikkate alındığı görülmüştür. Bu çıkarımı destekleyen cevaplar şu şekildedir:

“Devlet sadece hani eşimden kan parası verdi bu kadar tazminat. Önce diyorlardı hani sizin arkanızda durucuz. Size sahip çıkıcaz oğlunuz varsa oğlunuzu okutucuz. Kızınız varsa kızınızı okutucuz. Hani böyle konular söylediler ve hiçbirinin arkasında durmadılar. Sadece ve sadece belli bir miktarda onu da yaşlarını mı ölçtüler çalışma konuları mı ölçtüler nasıl ölçtüler herkesin bu tazminatı farklı farklı yani başka bir arkadaşına farklı bana farklı eşimin ailesine farklı eşimin kardeşlerine farklı hepsinin farklı farklı bir tazminat belirlemişler onu verdiler bu kadar.” (Görüşmeci – 19, Kadın, 33)

“Tazminat verdi. Anneme maaş bağladılar. Tazminatta verdiler babamın yani yaş şeyine göre tazminat veriyorlarmış. Öyle bir bilgi aldık. Bilmiyorum avukat mı şey yaptı bize öyle bir açıklama yaptı avukat. Yaşlı diye düşüktü bizim tazminat diğerlerine göre.” (Görüşmeci – 16, Kadın, 34)

Devlet tarafından sağlanan yardımlara bakıldığında her aileden bir kişiye kamu da iş imkânı verildiği görülmektedir. Bu hakkı kullanmak için herhangi bir süre kıstasının olmadığı istedikleri zaman kullanabilecekleri görülmüştür. Verilen cevaplar bu düşünceyi kanıtlar niteliktedir:

“Evet devlette bir de iş imkânımız var. Onu daha kullanmadık. Çocuklarımıza vereceğiz. Bildiğim kadarıyla bu üçü yani. Başka bir şey hatırlamıyorum şu anda.” (Görüşmeci – 18, Kadın, 39)

“Devletten öyle bir hizmet almadım. Bir iş verdiler onda kızım kullandı. Başka bir yardım yok.” (Görüşmeci – 3, Kadın, 45)

“Devlet kurumlarından sadece kamuda iş imkânından faydalandım diğer türlü çok da bir şey görmedim.” (Görüşmeci – 12, Kadın, 43)

Manisa Valiliği tarafından Soma da 602 konutun yapıldığı, 301'inin Doğuş İnşaat, diğer 301'inin de Gaziantep Organize Sanayi Bölgesi tarafından TOKİ kanalıyla yapıldığı açıklanmıştır (Manisa Valiliği, 2015). 301 maden şehidi aile bireylerine bu evlerin teslim edildiği bilinmektedir. Görüşmeye katılan 20 katılımcıdan 11 tanesinin kendisine TOKİ tarafından ev verildiğini belirttiği görülmüştür. Yapılan görüşmeler esnasında verilen ev yardımının hangi kurum aracılığıyla ya da hangi finansal destek ile yapıldığı konusunda katılımcıların fazla bir bilgi sahibi olmadığı tespit edilmiştir. Verilen cevaplardaki bilgiler birbirleriyle çelişmektedir. Bu konu özelinde katılımcılar görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ondan sonra bir tane ev verdiler, ev yaptılar TOKİ'den ev verdiler. Ya o aslında yani şeylerden toplanan paralarla yapıldı denildi ama evet, evet bilmiyoruz işte hani çok para toplandı o zaman derneklerden şeylerden. Yani bütün vatandaşlardan çok aşırı şekilde para toplandı. O paranın bir kısmını devlet alıp ev yapmış dediler. Bilmiyoruz ki onu yani biz de kulaktan duyma. Bir tanesini doğuş holding verdi bir tanesini TOKİ. Onu da devlet verdi dediler artık devletin şeysi diye geçti. Hani ama yardımlardan toplanan paralarla da katkısı oldu denildi ev vermek istemedi de.” (Görüşmeci – 10, Kadın, 43)

“Doğuş holding, oda şöyle bir şey insanlar çok Soma'ya yardım etti hani yardım para toplanıyor ya o para mesela insanlara dağıtılmamış insanlara dağıtılmıyor ve ev yapalım hani evi olan insanlar var olmayan insanlar var öyle konuşmuşlar. 3+1 doğuş holding üstlenmiş onu doğuş holding 3+1 yapmış para kalmış mesela onu da TOKİ üstlenmiş TOKİ'de 2+1 yapmış onu sadece bu evleri devlet vermedi yani.” (Görüşmeci – 19, Kadın, 33).

Bazı katılımcılar devlet tarafından eğitim desteği verildiğini, burs aldıklarını iletmişlerdir. G15'in vermiş olduğu cevap bu duruma örnek teşkil etmektedir:

“Devlet kurumlarından eğitim üzerine burs aldık. Biz kardeşimle beraber, 2 kardeşiz. Lisede ayrı aldım. Açık öğretim üniversiteyi okurken de ayrı aldım. Yani üniversitedeyken biraz daha fazlaydı. Bir 400 300 civarında 600 e yaklaştıydık artık en son ben çalışmaya başlayınca bitirdim. Yani almak istemediğimi beyan ettim.

Ondan sonra kesildi bursum. Çalışmaya başlayıncaya kadar 600'e kadar çıkmıştı bursum. Almıştım yani.'' (Görüşmeci – 15, Kadın, 39)

AFAD' ın afet öncesinde, afet sırasında ve afet sonrasında birçok etkili müdahalelerde bulunduğunu söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan 20 katılımcı içerisinde 6 tanesi AFAD dan almış olduğu hizmetlere görüşme esnasında değinmiştir. Görüşlerini bu şekilde ifade etmişlerdir:

“AFAD’ ın yardımlarıyla toplanan 155.000 TL civarında bir yardım toplanmıştı o zaman. Onunla da şu an annemlerin oturduğu evi aldık Somadan.” (Görüşmeci – 15, Kadın, 39)

“Devlet ilk önce maaşımızı bağladı. AFAD yardım yaptı.” (Görüşmeci – 20, Kadın, 43)

4.3.4. Ruh Sağlığını İyileştirme Konusunda Vakıf ve Derneklerin Vermiş Olduğu Hizmetler

Ruh sağlığını iyileştirme konusunda çalışmaya katılan katılımcılardan 6 tanesi vakıf ve derneklerin sağlamış olduğu hizmetlerden destek aldığını, 9 tanesi destek almadığını, 5 tanesi ise alıp almadığını hatırlayamadığını belirtmiştir. Hizmet aldığını söyleyen katılımcıların 2 tanesi hizmet aldığı vakfın ismini belirtmiş diğerleri ise hizmet aldığını fakat ismini hatırlamadığını ifade etmiştir. Katılımcılar almış oldukları hizmetleri şu şekilde aktarmışlardır:

“Sosyal haklara çok gittik mesela. Çok gittim ben ya ben 9 sene psikolojik tedavi gördüm. Sosyal Haklar Derneğinde 1 yıl kadar falan gördüm dönüşümlü gelip gidiyordu doktorlar dönüşümlü olduğu için ben pek şey yapamadım çünkü yeri geliyor 2 gün onunla tedavi görüyorsun, konuşuyorsun, anlatıyorsun. Sonra onun gitme vakti geliyor. Öbürü geliyor tekrar baştan başlıyorsun, nasıl evlendin, nasıl tanıştın, kaza nasıl oldu? Falan filan hep böyle başa sarıp tekrar ilerlediğimiz için ben bunu istemedim. Hani ben artık ileri gitmek istiyorum diye. Sonradan hastaneye gittim, devlet hastanesine orada tedavi gördüm dokuz sene işte bir yıl oldu ilaçları bırakalı.” (Görüşmeci – 18, Kadın, 39)

Görüşmeci 18'in vermiş olduğu cevap incelendiğinde vakıf ve derneklerin psikolojik ruh sağlığını iyileştirme hususunda sürekli bir hizmet vermediği

düşünülmektedir. Doktorların değişme sıklığının çok olması nedeni ile G18'in almış olduğu hizmetten fayda alamadığı görülmektedir. Bu durum da afet sonrasında verilecek psiko-sosyal desteklerde bu hizmetin meslek elemanı ile hizmeti alacak kişi arasında belli bir süreklilik arz etmesi gerektiğini göstermektedir.

“Eve bir sürü psikoloji doktoru gönderdiler saçma sapan sordukları için o dönemlerde zaten öyle bir şey düşüncem yoktu. Ben valla hatırlamıyorum hepsini de kovdum evden çünkü çok saçma sorular soruyorlardı oğlunla nasıl ömür geçirdiğini soruyorlar acın parça parçayken bunun cevabı olur mu?” (Görüşmeci – 1, Kadın, 62)

Oğlunu kaybetmiş olan katılımcı G1'in yaşadığı kaybın yeni olduğu bir dönemde psikologların evine geldiğini belirttiği görülmektedir. Bu durumun onu çok öfkeliendirdiği izlenimi oluşmuştur. Bu örnekler afetin ve büyük kayıpların olduğu yas döneminde ve sonrasında orta ve uzun vadede verilecek psiko-sosyal destek konusunda uzmanlaşmış sosyal çalışmacı, psikolog, psikolojik danışman gibi meslek elemanlarına ihtiyaç olduğunu ve süreci bütüncül olarak ele alacak bir yas danışmanlığı modelinin tasarlanması gerektiği aksi takdirde yanlış müdahalelerin ortaya çıkabildiğini göstermektedir.

4.3.5. Ruh Sağlığını İyileştirme Konusunda Devletin Vermiş Olduğu Hizmetler

Alınan psikolojik desteklerin yaşanan kayıp sonrasında sosyal çevreye uyum sağlama sürecinde katılımcılara olumlu destekler sağladığı görülmüştür. Görüşmeler neticesinde yapılan içerik analizi sonucunda katılımcılardan bazılarının sosyal çevresi tarafından olumsuz söylemlere maruz kaldığı ve bu durumun yaşadığı travmayı daha geç atlatmasına sebep olduğu gözlemlenmiştir. Afetzedelerin refah düzeyini artırma ve karşılaşılan sorunların çözümünde sosyal çalışmacıların devlet ya da sivil toplum kuruluşları aracılığıyla makro düzeyde çalışmalar yürüttüğü söylenebilir. Maddi ve manevi zarara uğrayan afetzedelerin belirlemiş olduğu ihtiyaçlar özelinde sosyal çalışmacıların yapmış olduğu çalışmalar ile destek sağlamaktadır. Çalışmaya katılan katılımcılardan 12 tanesi devlet kurumlarının kendilerine hizmet verdiğini ifade etmiştir. 4 tanesi hizmet vermediğini, 4 tanesi ise hatırlamadığını belirtmiştir. Görüşlerini şu şekilde aktarmışlardır:

“Psikiyatriyle görüştük. 1 yıl sürekli tedavi gördük biz orda. Haftada 2 kere bazen 15 günden 15 güne. Çocuğun konuşmasına bakıyorlar. Resim felan yapıyorlar. Resim yaptığına göre durumuna bakıyorlardı. Sonra kreş ortamlarına verin dedi hani belki daha daha iyi olur. Önce 1 haftadan 1 haftaya gidiyorduk. Sonra 15 güne çıkardılar. Sonra 1 aya 2 aya 3 aya derken böyle böyle ilerledik. Kreşe başladık. Onlar verin dedi. Bir kreş ortamı çocuk ortamında dursun çocuklar dedi. O zaman da biz çok zorlandık kreş ortamında. Bazen çocukların babaları geliyor. Çocukları babaları götürüyor. Bende kendim getirip götürdüğüm için. Anne neden benim babam yok? Neden sen beni sürekli götürüyon babam neden götürmüyor? Babam ne zaman gelecek?” (Görüşmeci – 19, Kadın, 33)

G19 ile yapılan görüşmede alınmış olunan psikolojik hizmetlerde odak noktasının daha çok çocuğun olduğu görülmüştür. Katılımcının uzun bir süre çocuğa babasının yurt dışında çalışmaya gittiğini söylediği bilgisi edinilmiştir. Yaşanılan acı sebebiyle katılımcının ilk etapta gerçeklerle yüzleşemediği, kaçındığı görülmüştür. Bu davranışın kaybın kabulünü zorlaştırdığı ve yas sürecinin daha travmatik hale gelmesine sebep olduğu izlenimi oluşmuştur. Bu süreçte hastanenin psikiyatri servisinden, vakıflardan ve kreş öğretmeninden destek aldığı görülmüştür. Kendi sosyal çevresi tarafından çocuğa; Baban nereye gitti? Baban seni sevmiyor mu? gibi soruların yöneltildiğini ifade eden G19’un bu süreçte çevresinden sosyal destek göremediği ve bu durumun başa çıkma mekanizmalarını azalttığı izlenimi oluşmuştur. Mevcut durumda çocuğun psikolojik açıdan hala zorluk yaşadığı sınıfta babası ölmeyen akranları ile kendisini karşılaştırdığı görülmüştür. Sosyal çevre tarafından katılımcılara uygulanan baskının katılımcıların yanlış kararlar vermesine sebep olduğu düşünülmektedir.

“Valla bilmiyorum dernekler mi geldi yoksa şeyler mi geldi onları bilemiyorum bir şey söylesem yanlış olur bilemiyorum yani o şeyde mesela ikiz kulelerde eğitim verdiler bize aşağıda şu askeriye’nin oralarda bir yerlerde eğitim çok verdiler psikolojik destek çok verdiler.” (Görüşmeci – 9, Kadın, 51)

“Onlar çok mesela psikolog olarak da geldi. Mesela sosyal hizmet merkezinde oraya da psikologlar geliyordu daha öncesinden böyle aileler ile görüşmek amaçlı zaten ben 3 yıl önce falan tamamen yenemedim galiba ki şey, bir yıl bir ay falan akıl hastanesinde yattım ben. Manisa da ruh ve sinir hastalıklarında

yattım. '' (Görüşmeci – 14, Kadın, 45)

K14; Görüşme esnasında devletin, vakıf ve derneklerin motivasyon artırıcı geziler düzenlediğini kendilerine de teklif edildiğini fakat katılmadıklarını belirtmiştir. Görüldüğü üzere maden kazası sonrasında bazı katılımcılar kendisini sosyal hayattan soyutlamayı tercih etmişlerdir. Ağır travma yaşadığını belirten K19 maden kazası sonrasında kanser olduğunu öğrendiğini her şeyin üst üste geldiğini intihar etmeyi bile düşündüğünü ifade etmiştir. Katılımcının devlet kanalları aracılığıyla hastaneye yatışının yapıldığı çok zor bir süreçten geçtiği görülmüştür.

4.4. Maden Şehidi Ailelere Verilmiş Olan Hizmetlerin Yeterliliğinin Değerlendirilmesi

4.4.1. Genel Anlamda Türkiye'deki Afetler Sonrası Verilen Yardım ve Hizmetlerin Yeterliliğinin Katılımcıların Görüşleri Açısından İncelenmesi

Türkiye de birçok afetin yaşandığını söylemek mümkündür. Yalnızca soma maden kazası özelinde olmayıp tüm Türkiye'de yaşanan afetlerin yeterliliğinin afetzedelerin görüşleri üzerinden değerlendirilebilmesi hedefiyle çalışma kapsamında katılımcılara ilgili sorular yöneltilmiştir. 4 katılımcı Türkiye'de afetler sonrası verilen hizmetlerin yeterli olduğunu, 9 katılımcı yeterli olmadığını ifade etmiştir. 7 katılımcı yeterli bulup bulmadığı ile ilgili net bir cevap vermek istememiş, genel yorumlar yapmıştır. 7 katılımcı arasından herhangi bir fikri olmadığını, bilmediğini söyleyenler de mevcuttur. Alınan cevaplar şu şekildedir:

“Değil. Yani hiçbir konuda yeterli değil mesela Kızılay'ı duymuşsunuzdur. Deprem konusunda ya da AFAD da mesela en yakın felaket deprem Maraş depremi. Hani hiçbir şekilde yeterli değildi. Ne malzeme olarak yeterliydi, ne kurtarma ekibi olarak yeterliydi. Hani buradan madenciler gitti kurtarmaya. Ondan sonra çadırlar yoktu, hala daha orada çadırların içinde çadırlarda kalan insanlar var. Para toplanıyor işte bir şeyler yapılıyor ama o insanlar hala çadırlarda kalıyor, kalıyor. Yani yetersiz, yani devlet her şekilde yetersiz. '' (Görüşmeci –18, Kadın, 39)

Uygulanması gereken afet yönetimi ilkelerinden birisinin de koordineli biçimde görev almak olduğunu söylemek mümkündür. Verilen hizmetlerin

koordineli bir şekilde verilmesi afetlerin önlenmesinde ve etkilerinin en aza indirgenmesinde önemli bir yapı taşıdır. Görüşmeci 12'nin vermiş olduğu cevap da bu durumu destekler niteliktedir.

“Yeterli bulmuyorum zaten baştan hani bu afetler öncesinde ne biliyim, vergilerle genelde deprem vergisi diyoruz ama yani deprem vergisiydi sonrasında toplanan yardımlar falan onlarla yeterli görmüyorum. Açıkçası şey, koordine halinde çalışılan bir durum yok yani.” (Görüşmeci –12, Kadın, 43)

Buna karşı devlet tarafından sunulan hizmetleri yeterli bulan katılımcılar da vardır:

“Gayet yeterli. Hatay'da deprem bölgesine de gittik. Yani depremi de gördük. Oradaki hizmet ettik gayet yeterli fazlasıyla. Yani maden faciasında da aynı şekilde diğer orman yangınlarında, diğer afetlerde, kazalarda gerekli yardım devlet tarafından sağlanmıştır. Sağlanıyor yani. Gördük yani.” (Görüşmeci –17, Erkek, 41)

Ülkemizde yakın süreçte meydana gelmiş olan depremler nedeni ile bazı katılımcıların travmalarının yeniden gün yüzüne çıktığı, diğer insanlara göre daha içsel tepkiler gösterdikleri düşünülmektedir. Yaşadıkları travma sebebiyle vermiş oldukları sosyal desteklerde pozitif yönde artış olduğu gözlemlenmiştir. Görüşmeci 19'un vermiş olduğu cevap bu gözleme tanıklık etmektedir. Verilen cevap şu şekildedir:

“Mesela deprem oldu. Ben televizyondan gördüm gitmedim. Ama canım öyle bir yandı ki. 24 saat televizyonun önünde oturduğumu biliyorum. Onlar orada ağladı şahsen ben burada ağladım. Hani buldum buluşturdum gönderdim yani. Bize de vatandaşlar gönderdi. Kıyafet olsun, Yeme içme olsun. Hep o insanlardan geldi. Orayı bilmiyorum da ben açıkçası yeterli bulmuyorum.” (Görüşmeci –19, Kadın, 33)

4.4.2 Ailelerin Üzerindeki Olumsuz Etkiyi Kontrol Altına Alabilme ve Etkilerini En Aza İndirgemede Verilen Hizmetlerin Yeterliliği

Soma maden kazası nedeniyle maden kazası şehidi aile bireylerinin psikolojik olarak çok etkilendiği ve büyük bir travmaya maruz kaldıkları yadsınamaz bir gerçektir. Maden şehidi aile bireylerinin psikolojik ve sosyal sağlığını iyi hale getirebilmek amacıyla birçok meslek uzmanının büyük çaba sarf ettiğini söylemek

mümkündür. Maden şehidi ailelerinin üzerindeki olumsuz etkiyi kontrol altına alabilme ve etkilerini en aza indirmekte verilen hizmetlerin yeterli olup olmadığı görüşmeler esnasında katılımcılara soru olarak yöneltilmiştir. 9 katılımcı yeterli olmadığını belirtmiştir.

Bazı katılımcılar yaşamış olduğu acıyı yalnızca kendisi gibi kazada yakınına kaybeden kişilerin anlayabileceğini düşünmektedir. Sosyal çevresinin kendisini anlamadığını düşünen G1 düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

“Hiçbirisini öyle bir zaman oluyor ki bakma sen böyle süslü püslü konuştuklarına onları anca yaşayanlar bilir. Senin acın varmış seni insan yerine bile koymuyorlar görünüşte her şey çok güzel görünüyor anlatırken çok güzel anlatılıyor ama yaşarken olmuyor onlar öyle onla yaşarken o olmuyor öyle çok daralmıştım bir gün bir yere başvurdum. Bir vakıf dediler bir aile bir şeyi dediler bide baktım bana huzurevi kâğıtları yapıyorlar beni oraya göndereceklermiş o kadar da darda kaldım kimsemde yoktu oradan kaçtım ve işte vefanın adresi bu.” (Görüşmeci – 1, Kadın, 62)

Afetlerde verilen hizmetlerin varlığı kadar sürekliliği de büyük önem arz etmektedir. Kazada eşin kaybetmiş olan katılımcı vakıf ve derneklerin sürekli hizmet vermediğine değinmiştir. Görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Bulamadım niye bulamadım şimdi psikolojisi alt üst olmuş bir çocuğun geleceğe dair planlaması sadece o dönemde bazı şeyler belki yapıldı ama sonrasında devam ettirilmedi diye düşünüyorum.” (Görüşmeci – 12, Kadın, 43)

“Hayır bulmadım. Mesela o kadar yardımlar yapıldı şey yapıldı ama psikolojik yönünde de mesela o bile etkiliyor. Mesela insanların gelip buraya yardım yapması bile burada sonradan insanların gözüne çok battı. Bize şöyle bir tabirde bulunuldu: Zengin Dullar. Psikolojik baskı çünkü hangi para benim yaşadığım acıyı şey yapabilir ki sen benim ayağıma trilyonlar sersen o eşini kaybetmenin veyahut da evladı kaybetmenin bir babayı kaybetmenin yerini tutar mı? Çok yani baskı o kadar kötü bakıldı ki bize keşke yapılmasaydı benim fikrim.” (Görüşmeci – 14, Kadın, 45)

G14'ün vurgu yaptığı “Zengin Dullar” ifadesi dikkat çekicidir. Kimi maden şehidi aile bireylerinin görmüş oldukları toplumsal baskı nedeni ile almış oldukları yardımlardan bile pişman oldukları düşüncesini doğurmuştur. Almış olduğu

yardımların herkes tarafından bilinmesinin katılımcıya huzursuz bir ortam yarattığı ve görmüş olduğu tepkiler nedeniyle katılımcının sosyal çevresini daralttığı düşünülmektedir. Bu durum sosyal hizmet ve sosyal yardımlar konusundaki gizlilik hususunu öne çıkarmaktadır. Ancak bireysel sosyal hizmet ve yardım faaliyetlerinde gizlilik esası sağlansa bile bu gibi kitlesel afet durumlarında gizliliğin sağlanması mümkün olmamaktadır. Bu durum da vatandaşa sosyal baskı olarak yansımıştır.

“Açıkçası bulmadım. En çok da çocuklar ile ilgilenebilirlerdi. Acı tamam yaşandı oldu bitti tamam. Giden geri gelmeyecek. Ama hani biz neyse de çocuklarımız için, onların arkalarında durabilirlerdi. Evlerimize avukatlar geldi. Şikayetçi olmayın, yaşınız küçük. Çocuklarınız var. Hani biz size bakcaz biz size destekçi olucaz. Çocuklarınızı okutucaz. Maddi manevi ne olursa. Ama hiçbirini yapmadılar yani.” (Görüşmeci – 19, Kadın, 33)

3 katılımcı üzerindeki olumsuz etkiyi kontrol altına alabilme ve etkilerini en aza indirmede verilen hizmetler hususunda çekimser cevaplar vermiştir. Katılımcılardan alınan cevaplar şu şekildedir:

“Ya bilemiycem ki ben şimdi yine herkes kendi kendine çok zordu bu durumları yaşamak.” (Görüşmeci – 8, Kadın, 36)

“Yeterli bilmiyorum yeterlisini şeyini yani biz araştırma yapmadık kendi başımıza bir iş yapmadık.” (Görüşmeci – 11, Kadın, 64)

5 katılımcı verilen hizmetlerin yeterli olduğunu beyan etmiştir. 5 katılımcıdan 2 tanesi bir tarafı etkin bulduğunu söyleyip diğer tarafı etkin bulmadığına vurgu yapmıştır. Verilen cevaplar şu şekildedir:

“Yani dediğim gibi devlet kanalından yeterli değil ama sadece bizim halkımız, sivil toplum örgütleri, insanlar devlete bırakmadığı için bazı şeyleri. Onlarla birlikte hani tamamlanıyor gibi hani devlet dersin devlet ne verdi sana dersin hani yok.” (Görüşmeci – 18, Kadın, 39)

“İyiymi ya gerçekten yeterliydi bence de çünkü çok üzerimize düştüler. Hatta bunaldım bile artık ben dedim bıraksalar bizi. Çünkü çok bunalıyordum.” (Görüşmeci – 10, Kadın, 43)

Yapılan görüşmelerde 3 katılımcının psikolojik destek sürecinin yeterliliği ile ilgili yöneltile soruya net ve kesin cevaplar vermediği gözlemlenmiştir. Psikolojik destek sürecinin yeterli bulup bulmadığı sorulduğunda kimi katılımcıların yaşamış oldukları acı dolayısıyla psikolojik destek sürecine direnç gösterdiği, çözümün bu olmadığını düşündüğü, kalıcı hasar aldıkları ve hayatlarına devam etme hususunda zorluk yaşadıkları ortaya koydukları ifadelerden anlaşılmıştır. Travmatik yaşantılarının olması nedeniyle bazı zamanlarda katılımcıların duygusal anlar yaşadıkları gözlenmiştir. Vermiş oldukları cevaplarda net bir ifade de bulunmak istemedikleri, kaçındıkları ve odak noktasını değiştirmeye çalıştıkları görülmüştür. Verilen cevaplar şu şekildedir:

“İnsan üzüliyor. Yani böyle zaten babamın ne kadar zor şartlar altında çalıştığını biz biliyorduk. Yani getirdiği kıyafetlerden olsun, işe gitmek istememesinden, vücudundaki morluklardan biz biliyorduk. Yani zorluğunu şimdi bu kadar zorluğun, zorluğun içinde onun biraz daha böyle arkasından. Nasıl, nasıl anlatayım? Şimdi bizim davamız da çok geç sonuçlandı. 2014’te bu olay oluyor. Bizim davamız 2021’de sonuçlandı. Çok uzun sürdü. Yani bu daha kısa zamanda şey yapabiliirdi. Başka ne diyebilirim yani? Ne kadar psikolojik destek yardımlar da olsa psikolojik olarak bize yardım da edilse aile düzenleri çok bozuldu. Herkes kendi ailesiyle bir tartışma şeyine girdi. Bu para tazminatlardan dolayı falan da aynı şekilde.” (Görüşmeci – 15, Kadın, 39)

Verilen bu cevaptan anlaşıldığı üzere, afet ve sonrasında ortaya çıkan travmatik yas süreci ve maddi ve manevi kayıplar, aile sistemini, aile dengesini ve aile içi ilişkileri de bozmuştur. Bunun üzerine davanın 7 yıl sürmesi de yıpranmayı daha da artırmış ve aile bireyleri için ilave bir psikolojik yüke dönüşmüştür. Bu durum, ailelerin yaşadığı birincil travma olan afetin üzerine bir de ikincil travma dediğimiz sürecin tetiklenmesini beraberinde getirmiştir.

“Yani daha çünkü kaçınılıyor. Kendi haline bırakılmamalı. Çocuklar için zor bir süreç. Eşler içinde öyle tabii ki ama hani eşler ayakta durma zorunluluğunu biliyor. Hani kendi için değil, çocukları için ayakta durmak zorunda. Bir şeyler yapmak zorunda. O dik durmak zorunda ama çocuklar olmuyor yani ikna edemiyorsun. Ben oğlumu destek almaya ikna edemedim yani. Hala daha okutamadım her şeyi o şeye bağlıyor (maden kazası) yani hani kendi seçeneğine

birakılmamalı. Gel destek al ya destek alda kabul etse zaten götüreceksin yapacaksın, tercihe bırakılıyor. Yani daha çok üstüne düşünülmeli.’’ (Görüşmeci – 13, Kadın, 45)

Ailelerin afet sonrasına dair anlatılarından anlaşıldığı üzere, asıl büyük sorun olarak görülen durum uzun vadede çocukların yaşadığı psiko-sosyal geri çekilme sürecidir. Gerek eğitim ve maddi imkanlar anlamında ve gerekse psiko-sosyal destek anlamında afet sonrası süreçte çocuk ve gençlik odaklı hizmetlere ağırlık verilmesi gerekliliği açıkça ortaya çıkmaktadır. Zira çocukluk ve ergenlik dönemi psiko-sosyal açıdan son derece kırılgan bir dönem olup bu süreçte baba kaybının veya aileden birinin kaybedilmesinin yol açtığı etkilerin telafisi oldukça zordur.

4.4.3. Afet Sonrasında Afetin Yol Açtığı Maddi Kayıpların Telafisi ve Temel İhtiyaçların Karşılanması Konusunda Verilen Hizmetlerin Değerlendirilmesi

Afetten etkilenen bireyler de afetin yol açtığı mali kayıpların önemli etkiler yarattığını söylemek mümkündür. Meydana gelen mali kayıpların telafisi konusunda birçok kuruluşun hizmet verdiği bilinmektedir. Soma maden kazası şehidi 20 aile bireyine afetin yol açtığı maddi kayıpların telafisi ve temel ihtiyaçların karşılanması amacıyla verilen hizmetlerin yeterli bulup bulunmadığı sorulmuştur. 5 katılımcı yeterli bulduğuna dair görüşler ifade etmiş, 9 katılımcı yeterli bulmadığını, 3 katılımcı bilmediğini belirtmiştir. 4 katılımcı ise net bir cevap vermekten kaçınmıştır. Verilen cevaplar şu şekildedir:

“Yani böyle şeyleri düşünmüyorum ben. Giden canlar oldu. Ben sadece bu olayın hukuksal bölümünü düşünüyorum. Hukuksal olarak da hiçbir hükümetin yandaşlığını gördük sadece zenginlere ve adalet konusunda da çizgilerini bozmadılar ve onca katliam yapan kişiyi dışarı saldılar.’’ (Görüşmeci – 2, Erkek, 24)

Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere, Soma maden faciası bağlamında maddi kayıplardan ziyade adaletin tecellisinin önemsendiği ve bu anlamda hukuka ve kurumlara duyulan güvenin düşük düzeyde seyrettiği görülmektedir. Başka bir katılımcıysa aşırı maddi yardımların gereksiz olduğunu vurgulamaktadır:

“Yeterli buluyorum ben fazla bile buluyorum. Evet çünkü insanlar şey oldu mesela insanlar şaşırdı bide hiç ummadığı bir yerden hiç ummadığı bir hayat yaşamaya başladı. Bir anda şey oldu paranın içinde buldu kendini. Ben de dâhil ediyorum kendimi şey yapmıyorum. Şaşırdı ne yapacağını şaşırdı. Bir anda acıları bir anda bu gelen yardım paralarıyla şeylerle sarılmaya çalışıldı. Bence bu kadar olmamalıydı mesela 2 tane ev verildi bize. Bence tek olmalıydı.” (Görüşmeci – 14, Kadın, 45)

Bazı katılımcılarsa hukuki dava süreçlerinin gecikmesinin maddi yardım ve tazminatlar konusunda adaletsizliklere yol açtığını belirtmişlerdir:

“Hayır, bulmadık. Bize de çok haksızlık yapıldı, ilk mahkeme bize kardeşleri olarak 32 verildi. Sonrakiler daha fazla aldı. Mesela o konuda da biz memnun değiliz yani.” (Görüşmeci – 7, Kadın, 53)

“O zamanlar yeterliydi. O zamanlar iyiydi yani maddi olarak ama zaman geçtikçe fiyatlar da arttıkça çok da bir şey olmadı. Yani maddiyat açısından yani bizim yapabiliriz. O zaman davası sonuçlananları mesela tazminatı daha yüksek çıktı. Bir de yaş olarak da mesela çocuğu varsa kişinin yaşı da küçükse tarzında daha yüksek oluyordu ya yaşa göre biraz da şey oluyordu. Yani tazminatı düşük oluyordu. Bizim çok geç sonuçlandı. Hani o bize çıkan tazminat mesela o senelere çıkmış olsaydı geçmiş senelere çıkmış olsaydı bizim daha farklı olabilirdi yani o zaman.” (Görüşmeci –15, Kadın, 24)

4.5. Afetzedelere Verilen Hizmetlerde Devlet Kurumlarıyla Vakıf ve Derneklerin Katılımcıların Görüşleri Işığında Karşılaştırılması

4.5.1. Maden Kazası Sırasında Verilen Hizmetlerin Karşılaştırılması

7 katılımcı maden kazası sırasında vakıf ve derneklerin vermiş olduğu hizmetleri daha etkin bulduğunu ifade etmiştir. 4 katılımcı devlet kurumlarını daha etkin bulduğunu, 2 katılımcı her ikisinin de eşit olduğunu belirtmiştir. 7 katılımcı içerisinde bazıları konu hakkında fikirlerinin olmadığını iletmiştir. Bazıları ise genel yorum yapıp odağı değiştirmiş ve net cevap vermekten kaçınmıştır. Alınan cevaplar şu şekildedir:

“Valla kimin ne olduğunu ben bilemedim ki gülüm. Ben o zaman 2 tane şehit kendimde zaten yoğdum. Bilemiyorum ki kızım ne olduğunu. Bizim evlerimiz doldu doldu taşı. Kim kimdi devlet miydi kurumuydu ne olduğunu bilemedim kuzum zaten mahşer yerleri kaç ay bizim evdeydi zaten. Hiç anlayamadım kimin ne olduğunu ben hiç anlayamadım. Yani kimin ne olduğunu ne ettiğini hiç anlayamadım gülüm çocuklarım bile anlayamadı.” (Görüşmeci – 9, Kadın, 51)

“Yani şu an dediğim gibi hani kafamız karışık ya devletten de gelen oluyordu. Şeyden de gelen o vakıflardan da ayrı ayrı gelenler oluyordu. O yüzden şu an onları bilmiyorum, hangisi daha fazla, hangisi dediğim gibi hani bir de bilinç şey, o ara hangisi daha fazla geliyordu? Yani dernekler mi devlet mi onu çok ayırım yapamayacağım.” (Görüşmeci –16, Kadın, 34)

Bu ifadelerden görüldüğü üzere vatandaşların bir kısmının sivil toplum kuruluşu ya da devletten gelen yardımları ayırt edemediği, bu konuda bir farkındalığının olmadığı anlaşılmaktadır.

“Ya ikisi de yaptı yani birini öbüründen aşağı çekmek olmaz yani. Darüşşafaka’ nın eğitimi okulu sayesinde kızım psikolojik olarak kendini tolere edebildi. O yüzden ben acıdan beslenmeyeceğim diyebildi yani. Ama oğlum için öyle olmadı yani yapamadım onu bende hani belki yetersiz geldim, uğraştım çok ama yapamadım. Yani ne yapmam gerek? Hani götüremedikçe kendim gittim. Şöyle şöyle yapıyorum, doğru mu yapıyorum yani? Olmadı yani. Oğlum için üzgünüm o istediğim yerde değil.” (Görüşmeci –13, Kadın, 45)

4.5.2. Maden Kazası Sonrasında Verilen Hizmetlerin Karşılaştırılması

8 katılımcı maden kazası sonrasında vakıf ve derneklerin vermiş olduğu hizmetleri daha etkin bulduğunu belirtmiştir. 4 katılımcı devletin vermiş olduğu hizmetleri etkin bulduğunu söylerken bir katılımcı her ikisinin de eşit olduğunu savunmuştur. 7 katılımcıdan bazıları maden kazası sonrasında verilen hizmetleri bilmediğini söylemiş bazıları ise net cevaplar vermekten kaçınmıştır. Katılımcıların cevapları şu şekildedir:

“Dediğim gibi hükümeti hiçbir zaman etkili bulmadım. Ülkemizdeki ana temelleri sağlam atılmış, iyi gönüllü vakıfların etkilerini daha çok iyi bulduk.”

(Görüşmeci –2, Erkek, 24)

“Yine vakıf ve dernekler. Hani hatta şuan gözümdede sadece o Haluk Levent'in şey ahbaplar var ya sadece o hani yardım yapacak olsam da ona yaparım işte koli gönderiyorsun. Gönderdiğim koli işte bir yerlerde depoluyorlar. Bir şeyler yapıyorlar satıyorlar. Yani bir sürü entrika dönüyor işin içinde.

“O dönem biz de Kızılay’ı daha güvenilir yani AFAD da mesela Kızılay oraları daha güvenli diye düşünüyorduk. Ama şu an benim gözümdede Kızılay asla.”
(Görüşmeci –18, Kadın, 39)

Katılımcıların bu ifadelerinden anlaşıldığı kadarıyla resmi nitelikli olduğu düşünülen kurumlara yönelik bir güven kaybının olduğu görülmektedir. Buna karşın dernek ve vakıfların etkinliğinin daha yüksek olduğu yönünde bir izlenim ortaya çıkmıştır.

Öte yandan resmî kurumlara yönelik güven kaybının bir yandan da siyasal muhalefet ve eleştiriden beslendiği ve etkilendiği, devletten ziyade hükümetlerin uygulamalarına dönük olduğu görülmektedir.

“Sonrasında Beşir Derneği diyorum. Bütün mezarlıklarda aileleri gezmede mezarlıklarda yapılan hizmetlerde diğer aşevleri gibi hani böyle yemek programlar, yemek ikramları yani.” (Görüşmeci –17, Erkek, 41)

“Ondan sonra da vakıf ve derneklerden daha çok şey oldu. Yani daha etkin bulduk aynen. Aynen yani devletten mesela 1-2 kişi geliyorsa vakıftan daha fazla kişi geliyordu. Mesela evimize geliyorlardı. Sohbet olarak bizimle sohbet ediyorlardı.”
(Görüşmeci –15, Kadın, 24)

4.5.3. Sağlanan Yardım ve Hizmetlerde Devlet Kurumlarıyla Vakıf ve Dernekleri Birbirinden Ayıran Özellikler

Sağlanan yardım ve hizmetlerde devlet kurumlarıyla vakıf ve dernekleri birbirinden ayıran özelliklerin tespit edilebilmesi amacıyla Soma maden kazası şehidi aile bireylerine ilgili soru yöneltilmiştir. Verilen cevapların içerikleri incelendiğinde birbirinden ayıran özelliklerde en fazla sürekliliğe (n=7) vurgu yapıldığı görülmüştür. Alınan cevaplar şu şekildedir:

“Devletten gelen biraz daha sürekli oluyor tabi. O an için çok üzüldüğümüz için o an vakıflardan gelenler olmuştur belki ondan sonra mesela çok şey olmadı. Bu iş imkânı, babamdan gelen aylığın bağlanması, bu tazminatlar bunlar sürekli geldi yani. Sürekli olarak geldiği için.” (Görüşmeci-15, Kadın, 24)

“Yani vakıflar ne kadar sana şey yapacak, o an yanında olsa da sonradan bir daha seni hatırlamıyorlar. Ama gene devletimiz mahkemeler sonuçlandı. Hani keşke onlara bir şey olmasaydı bizde böyle bir şeyler görmeseydik ama hani az bir miktarda da olsa anneme, kardeşlerine manevi tazminat olarak bu parayı verdiler. Yoksa biz derneklerden bir şey görmedik.” (Görüşmeci-7, Kadın, 53)

Bu görüşmecilerin ifadelerinden anlaşıldığı üzere her ne kadar kısa vadede sivil toplum kuruluşları yoğun bir destek sağlamış gibi görünseler de uzun vadede devlet kurumları daha istikrarlı ve sürekli yardım etmiştir. Bu durum afet sonrası sosyal hizmet ve yardımlarda sürekliliğin önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Çalışma esnasında 2 katılımcının verilen hizmetlerde vakıf ve derneklerin herkesi eşit gördüğünü, devletin vermiş olduğu yardımlarda ise siyasi görüşlere göre değişkenlik olduğunu düşündüğü görülmüştür. Verilen cevaplar şu şekildedir:

“Hükümet politika üzerine bakar. Vakıflar bütün ülkede yaşayan bireyleri eşit görür. Aralarındaki en büyük farklılık özellik de budur.” (Görüşmeci-2, Erkek, 24)

“Devlette siyasi davranılması o şekilde diyeyim. Vakıfta kişisel olarak insani olarak yardım yapılıyor ama devlette işin içine böyle bir büyük bir afette siyaset giriyor, o şekilde diyeyim.” (Görüşmeci-12, Kadın, 43)

STK’larla devlet kurumları arasındaki farklılığa dair bu ifadeler, gönüllülük olgusunun ne kadar önemli olduğunu, bunun halkta tarafsızlık algısı yarattığını göstermektedir.

8 katılımcı net bir cevap vermekten kaçınmış bilmediğini belirtmiş ya da odak noktalarını değiştirip beklentilerini dile getirmiştir. Görüşmeci 1’in vermiş olduğu cevaba bakıldığında katılımcının almış olduğu yardımlarda adaletsizlik olduğunu düşündüğü görülmektedir. Fakat bu düşüncesini net bir şekilde belirtmekten çekindiği, beklentileri üzerinden ifade etmeye çalıştığı görülmüştür.

“O kadar incelemedim ama devletin hakikaten devlet olmasını isterdim. Taraf tutmamasını isterdim. Vakıflarında eğer gerçekten bir yardım için açıldılarsa doğru dürüst yardım etmelerini isterdim. Bu dünyada kimse kalıcı değil isterse 150 yaşına kadar yaşasın eninde gecinde o toprağı göreceğiz ama dünya malı için kimseleri kırmaya bir tarafa yığıp bir tarafı aç bırakmaya gerek duymamalarını isterdim.” (Görüşmeci-1, Kadın,62)

Verilen cevaplarda bazı katılımcıların daha çok siyasi cevaplar vermeyi tercih ettiği herhangi bir karşılaştırma yapmadıkları izlenimi oluşmuştur. Görüşmeci 4’ ün vermiş olduğu cevap bu çıkarıma örnek teşkil etmektedir.

“Vakıflar olarak zaten bize gelen yoktu. Devlette de mesela sadece Özgür Özel ve onun yanındaki bulunan arkadaşları yaptı. Onlar mesela her sene buradalardı yanımızdaldı ondan sonra mahkemelerde yanımızdaldı. Ayriyeten mesela aile olarak şey olarak evlerimize kadar geldiler. Yalnızca muhabbet konuşmak mesela biz benim kendim mesela madende yaralı olarak kurtuldum ama bir günden bir güne başka bir nevi hastaneden veya ne bir devletin personeli gelip de bize ya kardeşim siz nasılsınız, iyi misiniz, kötü müsünüz diye soran olmadı yani. Ama biz mesela Özgür Özel’le devamlı buralarda olsun, başka yerde olsun, CHP’nin bir şeyinde olsun mesela parti olarak söylemiyorum ama devamlı yanımızda olan bir insandı.” (Görüşmeci-4, Erkek,43)

Sahadan elde edilen verilere bakıldığında bazı katılımcıların sağlanan ekonomik yardımların adil bir şekilde dağıtılmadığını ya da adalet sisteminin yetersiz olduğunu vurguladığı görülmüştür. Bu düşünce beraberinde haksızlığa uğrama, memnuniyetsizlik, hayal kırıklığı ve öfke gibi olguların da ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu duruma örnek olarak gösterilebilecek G14’ün vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

“Beni veya çoğu arkadaşımı üzen şey adalet sistemi Türkiye de. Bak şu anda 301 kişi vefat etti, şirkette kusur olduğu ortaya çıktı, hepsi var yani. Kusurları olduğu ortaya çıktı ama şu anda hepsi serbest. Ceza almış kimse yok. Yani ben isterdim ki hiçbir yardım yapılmasın adalet yerini bulsun. Maalesef hepsi elini kolunu sallaya sallaya geziyor. 301 kişi yani tamam kader var ama önce tedbir sonra takdir. Tedbirini alacaksın ki sonra takdir diyeceksin.” (Görüşmeci-14, Kadın,45)

Aynı zamanda bazı katılımcıların verilen yardımların fazlalığında güç oranlarının etkisinin olduğunu düşündüğü görülmektedir. Devletin daha güçlü olmasından dolayı daha fazla yardım yaptığını, vakıf ve derneklerin devlet kadar geniş kaynaklarının olmadığını bu sebeple daha az yardım yapabildiklerini savundukları görülmüştür. Görüşlerini bu şekilde ifade etmişlerdir:

“Ya şöyle bir şey var vakıf bir yere kadar gücü yeter hizmet verebilmek için. Devlet imkânlarını seferber edebilir. Sürekli olabilir. Devlet yetkilileri sürekli bir çocuğa burs verebilir. Ben vakıfların daha kısa süreli yapabileceğini düşünüyorum. Kaç tane vakıf gelip burs vermeye çalıştı en çok ama en çokta Türk Eğitim Vakfı verdi. Diyanetten de mesela 2 ay burs aldı çocuğum devlete bağlı olduğu için. Diğer Türk Eğitim Vakfı’nda okulu bitene kadar aldı mesela. Bir de Fenerbahçe den 1 yıl burs aldı. Şimdi şey yaptıkça hatırlıyorum evet. İstanbul Sanayi Odasından burs almıştı oğlum 1 yıl falan oğlum o kadar. Yani çünkü devlet sınırsız bir yardım yapabiliyor istediği zaman ama vakıfların belirli bir gücü vardır yani.” (Görüşmeci-14, Kadın, 45)

“Devletin gücü güç ona inanıyoruz. Tabi derneklerin de gücü belli bir yere kadardır. Onların da gücüne göre hizmet ettiklerini düşünüyorum yani. Derneklerin de hakkını teslim etmek lazım. Derneklerin, vakıfların da elinden geleni yaptığına inanıyoruz yani. Ama tabi devletimizin gücü güç. Birinci sırada devletimiz.” (Görüşmeci-17, Erkek, 41)

Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere afet sonrası aileler birinci derecede devletten beklenti içindelerdir. Beklentinin büyük olması devlet kurumlarına yönelik eleştirilerin de daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir.

4.5.4. Alınan Hizmetler Sonrası Afetzedelerin Düşüncelerindeki Değişimler

Soma maden kazası şehidi aile bireylerinin almış olduğu hizmetler sonrasında vakıflara, derneklere veya devlete ilişkin düşüncelerinde herhangi bir değişiklik olup olmadığının tespiti de temalardan biri olarak tanımlanmıştır. 9 katılımcı almış olduğu hizmetler sonrasında düşüncelerinin değişiklik gösterdiğini, 7 katılımcı değişiklik göstermediğini ifade etmiştir. 4 katılımcıdan net bir cevap alınamamıştır. Düşünceleri değişim gösteren katılımcılardan 6 tanesi olumlu yönde değişiklik

gösterdiğini, 2 tanesi olumsuz yönde değişiklik gösterdiğini belirtmiştir. 1 tanesi herhangi bir olumlu ya da olumsuzluk durumu belirtmemiştir.

Bazı katılımcıların her iki tarafa dair de düşüncelerinin olmadığı görülmüştür. Kimisinin bir tarafa ilişkin düşüncelerinin olumlu yönde değiştiğini diğer tarafa ise değişmediğini ya da sabit kaldığını belirttiği izlenimi oluşmuştur. Karşılaştırma yaptıkları görülmüştür. Alınan cevaplar şu şekildedir:

“Hükümete karşı düşüncelerim sabitti hiçbir değişiklik ve yanılma görmedim. Vakıfları o kadar fazla bilmiyordum. Bu süreçte daha çok gördüm ve ülkemizde çok değerli eğitim, sosyal statüsü yüksek insanların her konuda yardım edebilecek vakıfların olduğunu daha çok gördüm.” (Görüşmeci-2, Erkek, 24)

“Önceden devletin daha çok yardıma geleceğini daha çok yanımda olabileceğini düşünüyordum ama bu olaydan sonra vakıfların daha çok ön planda olduğunu gördüm.” (Görüşmeci-12, Kadın, 43)

Olumlu yönde değiştiğini söyleyen katılımcılardan alınan cevaplara göre çıkan sonuç ise katılımcıların önceden daha az yardım yapıldığını düşündükleri kendileri deneyimleyince çok yardım yapıldığını gördükleridir. Afeti yaşamadan önce vermiş oldukları yardımların ulaşp ulaşmadığı hususunda kaygı duydukları fakat kendilerine gelen yardımları gördükten sonra yapmış oldukları yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaştığını düşünmeye başladıkları görülmüştür. Sağlanmış olan yardımlardan hizmet alınca bakış açılarının değiştiği ve yardım yapma oranlarında artış olduğu düşünülmektedir. Katılımcılar bu konuda şu şekilde cevap vermişlerdir:

“Yani bu kadar çalışıldığını hep böyle hani hep böyle hani el altından çalınıp çırpılıyordur gibi düşünüyor insan. Hani bu şekilde yardım yapıldığını düşünemiyorsun yani. Yani şu an kaza yapana, kaza afet olaylarına bakışım bile daha farklı. Hani benim birey olarak bakışım bile daha farklı. Tabi ki onlara olan bakışım da değişti yani.” (Görüşmeci-18, Kadın, 39)

“Önceden mesela köyden geldik Kızılay’ın ne olduğunu bilmiyorduk Türk Eğitim Vakfı’nın ne demek olduğunu bilmiyorduk hani bu kazaya kadar hani bilmiyorduk. Çünkü köyden geliyorsun neyi biliyon neyi bilmiyon. Çok yardımcı oldular Allah razı olsun.” (Görüşmeci-19, Kadın, 33)

Düşüncelerinde değişiklik olmadığını belirten G11'in herhangi bir sorgulama içerisinde girmediyi ya da bu husus üzerinde düşünmediyi için bu cevabı verdiği düşünülmektedir. Aynı zamanda katılımcının yaşamış olduğu deneyimleri maneviyat ile ilişkilendirdiği bu sebeple almış oldukları hizmetleri sorgulamadığı izlenimi oluşmuştur. Verilen cevap şu şekildedir:

“Değişiklik göstermedi zaten bir şey düşünmedik olursa da olur olmazsa da olmaz dedik. Bu Allah'ın işi dedik. Araştırmalara girmedik zaten. Biz zaten bir şey düşünmedik ki daha doğrusu düşünemedik de. Düşünmedik de ya düşünmek de istemiyoruz yani. Bu kadar yani çok şükür Elhamdülillah bunlar bile yeterliydi yani çok şükür Elhamdülillah. Razi geliyorum yani bilmiyorum şimdi durumlar nasıl. ”
(Görüşmeci-11, Kadın, 64)

Bazı katılımcılar fikirlerinin değişiklik gösterip göstermediğine net cevap vermeyip genel yorumlar yapmayı tercih etmiştir. Verilen cevaplar şu şekildedir:

“Ben ta o zaman söyledim gülüm. Benim ta o zaman evime gelenlere ocağı kapatmayın dedim ama sahip çıkın dedim. Bir daha bu acıyı kimse yaşamasin dedim. Bu acılar çoktur dedim. İlgilenin dedim. Ondan sonra masa kalkmaz sandalye kalkmaz başkan olman dedim. Bize başkan olun dedim. Bize sahip çıkın işçilerimiz çoluğumuz çocuğumuz aç kalmasin dedim. Böyle acı çekmesin kimse çok güzel hizmet verin dedim. Şu halimizi görüyorsunuz dedim. Her gelene öyle dedim. Kapansın demedim diye anlattım millet şey etti ben hayatta onu düşünmedim. Niye kapansın işçilerimiz çoluğumuz çocuğumuz yeni yetmelerimiz çalışmasın onlar neyle yuva kuracak neylen geçinecek. Sahip çıksınlar. Alsınlar zor gelen işçilerimize sahip çıksınlar hakkını da versinler başka bir şey istemiyoruz biz. Acı olmasın. ”
(Görüşmeci-9, Kadın, 51)

Maden kazalarının önlenmesi ve iş güvenliğinin sağlanması hususunda denetim çok önemli bir yer tutmaktadır. Madenlerde çalışan işçilerin güvenli bir ortamda çalışabilmesi adına denetimlerin zamanında ve detaylı olarak yapılması gereklidir. G16 vermiş olduğu cevapta düşüncesinin değişiklik gösterip göstermediğine ilişkin net bir ifade kullanmamış, denetimlerin önemine vurgu yapmıştır. Katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

“Keşke hiç bunlar olmasaydı. Allah razı olsun ya herkesten devlet de yani elinden geldiğince yapmıştır ama keşke daha denetim daha çok yapsalar da bu olay gerçekten tamam depremler oluyor ama bu Allahtan geliyor bu yani bilinçli mi bilinçsiz mi onu bile bilmiyoruz. Biri başka bir şey söylüyor, biri başka bir şey söylüyor. Keşke daha çok denetim olsaydı devletten. Yani iş kazaları olmasaydı şuan benim eşimde madene gidiyor mesela aynı tedirginliği 5 dakika işten çıkıyor 5 dakika saati geçse. Yani başlıyorum ben hemen panik yapmaya bu sefer çocuklarım da tabi psikolojik olarak etkileniyorlar.” (Görüşmeci-16, Kadın, 34)

5. TARTIŞMA

Afet, dünyanın birçok bölgesinde insanların karşı karşıya kaldığı, fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara neden olan, toplumsal anlamda sarsıcı etkiler bırakan, doğal veya insan kaynaklı gerçekleşen olaylar bütünüdür. Maden kazaları teknolojik afetler olarak ele alınmaktadır. Maden kazalarının iş güvenliği açısından çok riskli olduğu birçok ölüm ve yaralanmayı beraberinde getirdiği söylenebilir. Yaşanılan can ve mal kayıplarını en aza indirme ve afetin yaratmış olduğu olumsuz etkilerle başa çıkmada afet yönetimi uygulamaları büyük önem arz etmektedir. Afet yönetimi birçok aşaması bulunan, uzmanlık gerektiren ve birden fazla disiplinle iç içe olan bir yönetim biçimidir. Etkili bir afet yönetiminde sivil toplum kuruluşları ve sosyal devlet toplumun beklentilerine karşılık vermede sorun ve ihtiyaçların çözümü için gerekli olan bilgiyi toplamaktadırlar. Çalışmaya katılan kişilerin verdiği cevapların içerikleri incelendiğinde 16 katılımcının vakıf ve derneklerden ya da devletten yardımlar konusunda destek aldığı görülmüştür.

Gezgin (2018) yapmış olduğu çalışmada afetlerin en az zararla atlatılabilmesi için acil durumda uygulanabilecek planlar ve alınabilecek önlemlerden bahsetmiştir. Özel madencilik sektörünün ücret sınırının yüksek olması nedeni ile kalifiyeli eleman çalıştırmadığını ifade etmiştir. Koruyucu ve önleyici tedbirlerin alınmasının yasal bir zorunluluk olduğuna değinmiştir. Denetimlerin Soma madenleri özelinde ne derece olduğunun tartışmaya açık bir kavram olduğunu iletmiştir. Yapılan çalışmada katılımcıların vermiş olduğu cevaplar sonucunda Soma'daki madenler özelinde yapılan denetimlerin artırılması gerektiği bilgisine ulaşılmıştır. Birçok gelişmiş ülke de bu denetim sayesinde maden kazalarındaki sayısal oranın ülkemize kıyasla oldukça az olduğu bilinmektedir. Denetim bu açıdan bakıldığında bu gibi kazalarda kayıpları azaltan, iş sağlığı ve güvenliği seviyesini artıran oldukça önemli bir unsurdur. Denetimlerin artırılması afetlerin sayısal oranını düşürüp, afet sonrasında meydana gelen yıkımları da ortadan kaldırılmasında güçlü bir etki sağlamaktadır fakat denetim tek başına afetlerin tamamen ortadan kaldırılmasına imkân tanımaz.

Yay (2015)' in işaret ettiği üzere tarih boyunca yaşanan afetlerde devletlere önemli roller ve sorumluluklar yüklenmektedir. Bu rol ve sorumluluklar sonucunda sosyal devlet ortaya çıkmıştır. Çalışmada 12 Soma maden şehidi aile bireyinin afet sürecinde devlet tarafından hizmet aldığını belirtmesi afet yönetimi sürecinde devlete

büyük sorumlulukların yüklendiğinin göstergesidir. Sosyal devlete bireylere yönelik hak ve özgürlüklerin tanımlanması konusunda ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal devlet müdahaleci ve düzenleyici bir anlayışı benimsemektedir. Yapmış olduğu müdahaleleri sosyal politika araçları ile yapan sosyal devlet afetzedeleri koruma, iyileştirme ve gelecek güvencesi sağlamada önemli bir konumdadır. Sosyal devlet anlayışını hala uygulamaya koyamamış geri kalmış ülkeler olsa da sosyal devlet anlayışı birçok ülkede varlığını sürdürmektedir. Çalışmaya bakıldığında 16 katılımcı devletten hizmet aldığını belirtmiş fakat almış oldukları hizmetleri karşılaştırma hususunda devleti yalnızca 6 katılımcı etkin bulmuştur. Bu oran bize sosyal devletin yapmış olduğu hizmetlerde kendisini geliştirmesi hatta yeni politikalar üretmesi ve uygulamaya koyması gerektiğini göstermektedir. Sosyal devletin maden kazası sırasında ve sonrasında vermiş olduğu hizmetlere bakıldığında genel olarak psiko-sosyal destekler ve ekonomik temelli destekler ön plana çıkmaktadır.

Bayhan (2002: 7-8) çalışmasında sivil toplum kuruluşlarının devlete bağımlı olmamasını Hegel’ in sivil toplum kuruluşu ve sosyal devlet etkileşimini olumsuz bir şekilde yorumlamasına sebep olduğunu öne sürmüştür. Yapılan çalışmada 7 katılımcı sosyal devleti ve sivil toplum kuruluşlarının ‘süreklilik’ açısından farklı olduğunu belirtmiştir. Böylelikle sivil toplum kuruluşlarının anlık olarak daha fazla hizmet verdiği devletin ise daha sürekli hizmetler verdiği tespit edilmiştir. Yıldırım(2003:235) ise yapmış olduğu çalışmada sosyal devletin vermiş olduğu hizmetlerde toplumdaki bireylerin beklentilerini karşılamazsa halkın sivil toplum örgütleri aracılığıyla bunu dile getireceğini savunmuştur. Yapılan çalışmada yalnızca 3 katılımcının vakıf ve dernekler ile devletin vermiş olduğu hizmetleri eşit görmesi bu görüşlere dayanak oluşturmaktadır. Sonuç olarak her iki kurumun da birbirinden ayrılan iyi yanlarının olabileceği ve sosyal refahı sağlama konusunda sivil toplum örgütleri ile sosyal devletin karşılıklı bir iş birliği ve uyum içerisinde olduğu görülmüştür. Kısacası sosyal refahın sağlanmasında sosyal devlet ve sivil toplum örgütleri toplumdaki bireylerin aşmakta zorlandığı sosyal sorunları (işsizlik, gelir yetersizliği vb.) anlamaya çalışmaktadır. Toplumun beklentilerine karşılık verme konusunda bu kurumlar öncelikle sorun ve ihtiyaçlarla alakalı gerekli olan bilgiyi toplamaktadırlar. Daha sonra toplumun sorun çözme yaklaşımını, sınırlarını belirlemektedirler. Gerekli olan müdahale planlamalarını oluşturarak uygulamalarını

gerçekleştirmektedirler. Verilen hizmetlerin tek elden yürütülmesindense bir tarafın eksik kaldığı yönlerin diğer tarafça tamamlanmasının daha olumlu sonuçlar doğuracağı görülmüştür. Zaman geçtikçe değişim ve ilerleme kat eden sosyal devlet ve sivil toplum kuruluşları; toplumsal kalkınmayı sağlama, ihtiyaç sahibi insanlara hizmet ve mal erişirme, toplumsal eğitim ve eylem oluşturma, sosyal adaleti gerçekleştirme gibi birçok önemli noktada müdahalelerde bulunmaktadır.

Araştırma verilerinin toplandığı kadın katılımcılarının çoğunluğu (n=11) eşini kaybetmiştir. Nitel bulgular arasında yer alan afetler sonrası verilen hizmetlerin değerlendirilmesi kategorisi altında sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal devletin yeterliliği değerlendirilmiştir. Nitel görüşmelerde eşini kaybeden kişilerin verdiği cevapların içerikleri incelendiğinde katılımcıların çoğunun (n=7) sosyal devlet uygulamalarının geliştirilmesi gerektiğine ve yetersiz olduğuna değindiği görülmektedir. Ayrıca kadınların bir bölümü (n=5) yapmış olduğu görüşmelerde acı kavramına değinmiştir. Yaşadığı kayıp ile birlikte kadınların çocukları için güçlü durma eğiliminde olmaları nedeni ile acılarını bastırma eğiliminin olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların kaza esnasında aldıkları yardımlardan bahsederken kaza esnasında yoğun bir şekilde yaşamış oldukları duygular ön plana çıkmaktadır. Zaman zaman konuşma esnasında yutkunmalar, gözlerin dolu dolu olduğu görülmektedir. Katılımcıların kimi zaman verilen psikolojik desteklerin sürekli olmamasına ya da kazanın üzerinden zaman geçmeden gelinmesine sitemkâr tavırlar sergiledikleri görülmektedir. Bu bize göstermektedir ki psikolojik destek veren uzmanın sık değişmesi katılımcılara yaşadıkları travmaları en baştan anlatıp hatırlamalarına sebep olmaktadır. Aynı uzman ile daha sürekli hizmetlerin verilmesinin daha doğru olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda afetin yaşandığı dönemde hızlı bir şekilde katılımcıya çok özel sorular yöneltilmesindense yasın ilk evrelerinde katılımcının acısını yaşamasına izin verip katılımcı kendisini hazır hissettiğini söylediğinde görüşmelere başlanması daha uygun olabilir. Literatürde Soma maden kazası özelinde katılımcıların görüşleri ışığında nitel olarak görüşme yapılan yalnızca iki doktora çalışmasının olduğu görülmektedir. Çalışmalardan birisi Güven'in yapmış olduğu çalışmadır. Bu çalışmada Güven (2019) dayanma gücü ve sabrın Allah'tan geldiğine inanan içsel dini yönelimin, dünyaya ve insanlığa ilişkin olumlu varsayımlarının travmatik bir kayıp sonrası toparlanmayı ve gelişmeyi olumlu olarak

desteklediğini ortaya koymuştur. Yapmış olduğum bu çalışmada dini yönelimler dolayısı ile bazı katılımcıların almış olduğu hizmetlere ilişkin herhangi bir sorgulama içerisine girmediği ya da bu husus üzerinde düşünmediği görülmüştür. Bu tavır, alınan hizmetleri değerlendirme açısından olumsuz bir sonuç yaratmış ancak yas sürecindeki olumlu manevi-dinî başa çıkma sürecini güçlendirmiştir. Aynı zamanda Güven (2019) sosyal çevrenin olumsuz yaklaşımının, ekonomik problemlerin, artan sorumluluklarla başa çıkmakta zorlanmanın travmatik bir kayıp sonrası uyumu zorlaştırdığını savunmuştur. Yapmış olduğum çalışmada da bazı katılımcıların hala sosyal çevresi tarafından baskıya maruz kaldığı ve Güven' in de bahsettiği üzere uyum problemi yaşadığı görülmüştür. Bu yüzden halkın bilinçlenebilmesi adına bilgilendirici etkinlikler ve eğitimlerin verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Katılımcıların verdiği cevapların içeriklerine bakıldığında afet yönetimi hususunda verilmiş olan sosyal hizmet uygulamalarının da geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. Özçelik (2020) yapmış olduğu çalışmada afetzedelerin normal yaşam standartlarına geçebilmesi için sosyal çalışmacıların öneminden bahsetmiştir. Sosyal çalışmacıların müdahale gücünün etkisinin ve sunmuş olduğu faydanın arttırılabilmesi için iyi bir hazırlık yapmaları gerektiğine değinmiştir. Sosyal çalışmacıların eğitim/deneyim ve teknik açıdan yetersiz olmasının afetzedelerin almış oldukları hizmetlere ilişkin görüşlerini olumsuz yönde etkileyeceğini iletmiştir. Aynı zamanda STK perspektifinden bakıldığında afetlerde sosyal hizmetler konusunda ülkemizde Kızılay'ın liderlik yaptığını ifade etmesi dikkat çekicidir. Yapmış olduğum çalışmada 12 katılımcının hizmet aldığı vakıf ve dernekler sorulduğunda Kızılay'ı belirtmesi bu görüşe dayanak oluşturabilir. Katılımcılar arasında en çok dile getirilen sivil toplum kuruluşu Kızılay'dır. Kızılay tarafından verilmiş olan sosyal hizmet uygulamalarının da bu oranda etkili olduğu düşünülmektedir. Aynı zamanda katılımcılara afet sırasında almış olduğu hizmetlerde devleti mi yoksa vakıf ve dernekleri mi daha yeterli bulup bulmadıkları sorulmuştur. Bu sorunun analizine bakıp Kızılay'ın vermiş olduğu hizmetler konusunda da yaklaşık olarak bir yorum yapılabileceği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Verilen cevaplar incelendiğinde 7 katılımcı vakıfları, 4 katılımcı devleti etkin bulmuştur. Kızılay'ı temsil eden kuruluş olarak düşünürsek Kızılay tarafından verilen sosyal hizmet müdahalelerinin devlete oranla daha ön planda olduğu

düşünülebilir. Vakıf ve derneklerin afet sırasında vermiş olduğu hizmetlerde daha etkin olması, devletin sosyal hizmet uygulamaları açısından daha çok geliştirilmesi gerektiği düşüncesini ortaya çıkartabilir. Afet sürecindeki sosyal yardımlar ve psiko-sosyal destek bakımından sosyal hizmet uygulamaları büyük önem arz etmektedir. Sosyal çalışmacıların afet yönetiminde bütüncül bir anlayış ile hareket etmesi gerekmektedir. Yapmış oldukları sosyal yardım ve hizmetlerde eşitliği ve tarafsızlığı gözetilen bir tutum sergilemelidirler. Etkili müdahalelerin yapılabilmesi adına sosyal çalışmacıların faydalanabilecekleri teorik bilgi kaynaklarının yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Karşılaşılabilecekleri krizlere yönelik uygun tedbirlerin uygulanabilmesi için ilgili planlamalar yapılmalı ve koordineli bir şekilde çalışılmalıdır. Aynı zamanda afet sürecinde gerçekleştirilen hizmetler yalnızca sosyal çalışmacıların değil bütün meslek gruplarının görevidir.

Altun (2016:194) yapmış olduğu çalışmada ülkemizde AFAD' dan sonra afetler konusundaki sosyal hizmet ve yardımların merkezileştiğini, koordine edildiğini ve olumlu anlamda iyileşmelerin gerçekleştiğini belirtmiştir. Ayrıca afetler sırasında ve sonrasında engelliler, yaşlılar, kadınlar, çocuklar gibi kırılgan ve dezavantajlı grupların sosyal yardım ve hizmetlere daha çok ihtiyaç duyduklarına da değinilmiştir. Türkiye'de afetler sonrası gerçekleştirilen sosyal yardım ve hizmetler planlanırken bu risk gruplarına yönelik hizmetlerin yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapmış olduğum nitel çalışmadan elde edilen bulgular afetin yol açmış olduğu ekonomik kayıpların giderilmesinde verilen hizmetlerin yeterli olmadığına işaret etmektedir. Yapılan çalışmada mali destek perspektifinden bakıldığında 9 katılımcının verilen hizmetleri yeterli bulmadığı yalnızca 5 katılımcının yeterli bulduğu görülmüştür. Dezavantajlı olarak ele alabileceğimiz kadın katılımcıların cevapları incelendiğinde ise çalışmaya katılan 16 kadından 7 kadının yeterli bulmadığı yalnızca 2 kadının yeterli bulduğu görülmüştür. Diğer katılımcılar net bir cevap vermeyip genel yorum yapmışlardır. Elde edilen verilere bakıldığında çalışmanın Altun'un yapmış olduğu çalışma sonuçları ile örtüştüğü tespit edilmiştir. Ekonomik yardımlar hususunda sosyal devlet ve sivil toplum örgütlerinin bireylerin eleştirilerine önem vererek her geçen gün faaliyet derecelerini yükseltmeye çalışmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ekonomik açıdan yapılacak etkili hizmetlerin sosyal refahı artırma hususunda önemli bir noktada olduğu

düşünülmektedir. Bu hizmetlerin daha hızlı ve etkili yapılabilmesi için afetzedelere yapılan yardımların daha geniş ölçekli tutulması gerektiği görülmektedir. Ekonomik yardımların afet sırasında daha çok yiyecek, giyecek, su, barınma gibi temalarda ele alındığı söylenebilir. Araştırmanın gerçekleştiği grubun sosyoekonomik özellikleri göz önünde bulundurulduğunda yapılan ekonomik yardımların daha ileri bir düzeyde karşılanana kadar devam etmesinin gerekli olabileceği öngörülmektedir. Yapılan çalışma dezavantajlı gruplar özelinde olmamasına rağmen sosyal hizmet uygulamalarının yetersizliği tespit edilmiştir. Bu noktada Altun'un çalışması ile aynı perspektifte bulunduğu söylenebilir.

Işık ve arkadaşları (Işık ve diğerleri, 2012: 110-113) yapmış oldukları çalışmada afetlerde sivil toplum kuruluşlarının önemini ele almışlardır. Yapılan çalışmada sivil toplumun sosyal yardımlar hususunda belirli bir seviyeye gelene kadar etkili bir iş birliği yapamayacaklarına değinilmiştir. Sivil toplum kuruluşlarının misyon ve vizyon belirleme hususunda zayıf kalmaları nedeni ile gelişimlerinin daha yavaş olacağı savunulmuştur. Aynı zamanda ülkemizde sivil toplum kuruluşlarının gelişme süreçlerini tamamlamadıklarını da iletmişlerdir. Yapmış olduğum çalışmada da maden kazası sırasında ve sonrasında vakıf ve derneklerin vermiş olduğu hizmetler teması altındaki değerlendirmede 16 katılımcının vakıf ve derneklerden hizmet aldığını belirttiği görülmektedir. Aynı zamanda maden kazası sırasında devlete oranla 6 katılımcı, maden kazası sonrasında ise 8 katılımcı vakıf ve dernekleri daha etkin bulduğunu belirtmiştir. Bu oranlar bize vakıf ve derneklerin gelişme süreçlerini tamamlamadıklarını fakat olumlu yönde yol kat ettiklerini göstermektedir. Sivil toplum kuruluşları ve sosyal devlet afet sürecinde yakın irtibat halinde olabilmelidir. Hizmet sundukları toplumun demografik, sosyal ve kültürel özelliklerini iyi analiz edebilmelidirler. Nitel bulgular incelendiğinde maden kazası sırasında vakıf ve derneklerin daha etkili bulunduğu görülmektedir. Bunun sebebinin sivil toplum kuruluşlarının devlete oranla bürokratik yapılarının daha az olması ve koşullara daha hızlı adapte olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının devlete oranla afet sırasında daha esnek olduğu, halkın ihtiyaçlarına daha kolay yanıt verebildiği fikri oluşmuştur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Afetleri toplumun huzurunu bozan, can kaybına, yaralanmaya sebep olan ardında ekonomik, fiziksel ve psikolojik hasarlar bırakan olaylar bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Afetlerin insanlık tarihinin ilk dönemlerinden beri var olduğu, teknoloji ve bilimin de gelişmesi ile birlikte git gide ivme kazandığı söylenebilir. Ülkemiz coğrafi konumu nedeni ile afetler bakımından riskli bir bölgede yer almaktadır. Maden kazalarının teknolojik afetler yani insan kaynaklı gerçekleşen afetler grubunun içerisinde yer aldığı bilinmektedir. Soma maden kazası 2014 yılında ülkemizde yaşanan 301 kişinin hayatını kaybetmesine sebep olan bir afettir. Soma maden kazası Türkiye’de bugüne kadar meydana gelmiş madencilik ve iş kazaları içerisinde en çok can kaybının yaşandığı olay olması nedeni ile bu çalışma açısından büyük önem arz etmektedir.

Yapılan bu çalışmada genel olarak sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal devletin soma maden kazası sırasında ve sonrasında vermiş olduğu hizmetler ve bu hizmetlerin yeterliliğinin incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. Yapılmış olan hizmetlerin her iki alandan da katılımcılara ulaşp ulaşmadığı incelendiğinde katılımcı özelinde değişkenlikler olsa da her iki tarafın da aynı yüzdelik orana sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Literatür de bazı görüşlerin sivil toplum kuruluşları ve sosyal devletin alanlarının çatışma halinde olduğu tezini savunduğu görülmüştür. Yapılan çalışma ile birlikte afet yönetim sürecinde sivil toplum kuruluşlarının ve sosyal devletin çatışma halinde olmadığı, karşılıklı etkileşim ve iletişim ile birlikte aynı çatı altında birleşmeleri gerektiği görülmüştür. Toplumun beklentilerine karşılık verme bakımından sosyal devlet veya sivil toplum örgütleri öncelikle sorun ve ihtiyaçlarla ilgili gerekli olan bilgiyi toplamaktadırlar. Daha sonra toplumun sorun çözme yaklaşımını, sınırlarını belirlemektedirler. Gerekli olan müdahale planlamalarını oluşturarak uygulamalarını gerçekleştirmektedirler. Hedef ve amaçların gerçekleştirilmesinde bireylerin duydukları güven oranı da önem arz etmektedir. Sivil toplum örgütleri kapsamında küçük yapıların olduğu kadar büyük ve profesyonel birçok yapıda bulunmaktadır. Her birimin ortak hedefleri olduğu gibi bazen belirlenen amaçlar ve hedef grubu değişkenlik gösterebilmektedir. Kendisine belirli bir dezavantajlı hedef grubu seçen kurumlar öncelikle grup üyelerinin özelliklerini değerlendirmeli ve anlamalıdır. Hedef grubundaki bireylerin

ihtiyaçları ve içinde yaşıadıkları toplum yapısının saptanması da büyük önem taşımaktadır. Aynı zamanda bireylerin yaşı, cinsiyet, ırk, toplumsal statüsünün de incelenmesi gerekmektedir. Müdahalelerde bu ölçütler incelendikten sonra gerçekleştirilmektedir. Bir ülkedeki demokratik hakların gelişmesiyle sivil toplum kuruluşlarının sayısının artış göstermesi doğru orantılıdır. Aynı zamanda sosyal politika uygulamaları ve sivil toplum kuruluşları da aynı hedef çatısı altında buluşmaktadır. Sosyal refahı sağlama hususunda devlet ve diğeryardımcı kuruluşlar sosyal adaleti sağlamak, hak savunuculuğuyapmak, sosyal eşitsizliğı ortadan kaldırmak, sosyoekonomik sorunlara çözüm getirmek, müdahaleci ve kapsayıcı bir tutum sergilemek için çaba göstermektedirler.

Araştırmanın bulguları incelendiğinde 6 katılımcının dava süreçlerine değindiğı ve devletin hukuka olan güveni sağlamadığını belirttiğı görülmektedir. Verilen cevaplarda mahkeme süreçlerinin çok uzadığı, devletin vermiş olduğı sözleri yerine getirmediğı, verilen yardımlar da eşitlik olmadığı, mahkemelerce gerekli cezaların verilmediğı ifade edilmiştir. Mahkeme süreçlerinin 7-10 yıla kadar uzayabildiğı, bu sürecin katılımcıları yıprattığı ve devletten yardım almış olsalar dahi olumsuz gözle bakmalarına neden olduğı sonucuna ulaşılmıştır. Hukuk kuralları gereğince tüm hukuki işlem ve eylemlerde adaletin sağlanarak devlete olan güvenin sağlanması gerekmektedir. Var olan güven kayıpları ile toplumsal sosyal adalet anlayışı derinden zedelenmekte ve hukukun temel ilkeleri sarsılmaktadır. Kazanın getirmiş olduğı uzun mahkeme süreçleri katılımcıların gözünde devlet otoritesinin zayıflamasına sebep olmakla birlikte önemsenmeme duygusunu ortaya çıkararak geçmeyen bir öfke haline neden olmaktadır. Çalışmaya katılan katılımcılardan bazılarının yaşanan kazanın ihmal sebebi ile olmuş olduğunu düşünmesi nedeni ile almış olduğı yardımlar üzerinden politik kaygılarını dile getirmeye çalıştıkları görülmüştür. Bu katılımcıların genellikle adalet kavramına vurgu yaptıkları, siyasi düşüncelerin verilen hizmetlere de etki ettiğini düşündükleri görülmüştür. Genel olarak sivil toplum kuruluşlarının siyasi kaygı gütmediklerini ve herkese eşit hizmetler verdiklerini belirttikleri bu noktada birbirinden ayrıldıklarını söyledikleri tespit edilmiştir. Bu görüşler çerçevesinde bu katılımcıların dava sürecine dahil olması sosyal adalet bakımından çaresizlik hissetmeleri nedeniyle yaşamış oldukları travma ile başa çıkmakta diğerkatılımcılara oranla daha fazla zorluk yaşadıkları,

duygularını genellikle öfke ile yansıttıkları söylenebilir. Bu durum gelişmeyi ve toparlanmayı olumsuz olarak etkilemektedir.

Yapılan çalışmada bulgular incelendiğinde verilen hizmetleri maden kazası sırasında ve sonrasında olmak üzere 2 kategoride değerlendirebilmek mümkündür. Maden kazası sırasında ve sonrasında verilen hizmetler genel olarak karşılaştırıldığında ikisinde de vakıf ve derneklerin daha etkin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Verilen cevapların içeriklerine bakıldığında yalnızca ruh sağlığını iyileştirme hususunda devletin vermiş olduğu hizmetlerin ön plana çıktığı görülmüştür. Verilen psikolojik desteklerde vakıf ve derneklerin sürekli olduğunun düşünülmemesi nedeni ile devletin daha etkin bulunduğu tespit edilmiştir. Afet bölgesindeki toplulukların beklentilerini, kaynaklarını ve tutumlarını anlama hususunda sivil toplum örgütleri ve sosyal devlet bilgi sahibi olmalıdır. Afetzedelerin yaşamış oldukları afetin etkilerini en hafif hasarla atlatabilmesi adına süregelen ve yaşamlarına entegre edebilecekleri yardım ve müdahalelerde bulunmalıdırlar. Koordine bir şekilde çalışıp, kriz yönetimi aşamalarını dâhil eden bir planlama uygulamaya özen göstermelidirler.

Soma maden kazasının gerçekleştiği madende kaza öncesinde yüksek risk taşıyan, kâr odaklı ve teknolojik gelişmelere ayak uydurmayan yöntemler ile sürdürülen çalışmaların iş sağlığı ve güvenliği kurallarını ihlal ettiği bilinmektedir. Kazaya neden olan çalışma stratejileri birbiriyle iç içe geçmiş hataları içermektedir. Çalışmada verilen cevaplar incelendiğinde iş sağlığı ve güvenliği başlığı altında değerlendirebileceğimiz tedbir ve denetimlerin eksikliklerine vurgu yapan 4 katılımcının olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaşamış oldukları acı ile birlikte Soma madenlerinde tehlike ve riskleri, alınacak önlemleri belirleyen düzenlemelerin olmadıklarını düşündükleri görülmektedir. Soma maden kazası sonrasında koruyucu önlemler alınarak en sağlıklı ve güvenli çalışma ortamının kurulması için birçok çalışmanın yapıldığı bilirse de giden canların geri gelmeyeceğinin bilinci ile katılımcıların özellikle bu noktalara vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Denetimlerin daha çok yapılırsa bir daha böyle bir kaza yaşanmayacağını düşündükleri oluşabilecek yeni kaza ihtimaline karşı hala korku ve tedirginlik duydukları görülmektedir. Katılımcıların da değinmek istediği gibi iş sağlığı ve güvenliği politikalarına uyulması, denetleyici ve önleyici önlemlerin etkin bir şekilde

uygulanması gerekmektedir. Bu hedefler doğrultusunda gerçekleştirilecek olan politikalar ile birlikte iş sağlığı ve güvenliği bilincinin tüm topluma yayılması ve bu konunun öneminin herkes tarafından algılanması öngörülmektedir.

Afet yönetimi hususunda izlenecek adımlarda standartlaşmış çerçevelerdense geçmiş yıllarda yaşanmış olan afetlerden elde edilen tecrübelerin ön planda olması gerektiği bilgisi elde edilmiştir. Toplumsal farkındalık yaratmak adına etkili eğitim faaliyetlerinin uygulanması gerektiği görülmüştür. Sivil toplum kuruluşları ve sosyal devletin görev ve sorumluluklarını net bir biçimde bilmeleri gerektiği, afet yönetiminde planlama, müdahale ve iyileştirmede koordinasyon içerisinde olmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Afet alanında sosyal devlet açısından ilgili yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi, daha iyi bir yönetim sürecinin yaşanması büyük önem arz etmektedir. Afet duyarlılığının, acil durum tatbikatlarının ve eğitimlerinin artırılmasının olumlu sonuçlar doğuracağı düşünülmektedir.

Yapılan çalışmada yakın çevresinden destek alamayan katılımcıların afetin etkilerini atlatmakta güçlük yaşadığı ve bu durumun onları yalnızlaşmaya ittiği tespit edilmiştir. Dini yönelimleri nedeni ile almış olduğu hizmetleri sorgulamayan katılımcıların ise almış olduğu hizmetlere ilişkin eleştiride bulunmaktan kaçındıkları görülmüştür. Bu durumun yaşamış oldukları olayla başa çıkma hususunda olumlu ve destekleyici bir yanının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ruh sağlığını iyileştirme hususunda verilen hizmetleri yeterli bulmadığı tespit edilmiştir. Afetzedelerin psikolojik açıdan güçlendirilmesi, sosyal çevresi ile ilişkisinin geliştirilmesi, verilen yardımların adil bir şekilde ulaştırılabilmesinde sosyal hizmet müdahaleleri büyük önem arz etmektedir. Bulgular doğrultusunda afet yönetimi hususunda çalışacak sosyal çalışmacılara, verilen hizmetlerde planlama ve politika üreten araştırmacılara rehberlik edecek öneriler maddeler halinde sunulmuştur:

- Sosyal çalışmacılar afet esnasında afetzedelere ilk aşamada ısınma, beslenme, korunma, tahliye gibi müdahaleleri uygulamalıdır. Afetzedeleri temel hizmet gereksinimlerini sağlayabilecek kaynaklar ile buluşturabilmek başlangıç aşamasında büyük önem arz etmektedir.

- Sosyal alışmacılar hızlı ve etkili müdahalelerde bulunabilmek adına koordine olabilmeli sosyal devlet ve sivil toplum kuruluşlarını içerisinde barındıran bir iletişim ağı kurmalıdır.
- Sosyal açıdan iyilik halini sağlayabilmek adına etkili psikososyal müdahaleler gerçekleştirilmelidir. Bu müdahaleleri gerçekleştirirken sosyal çalışmacılar tarafından profesyonel bir tutum sergilenmeli ve gerçekçi stratejiler oluşturulmalıdır.
- Yapılan müdahalelerde hizmet verilen kesimin yaş, cinsiyet ve bunun gibi demografik bilgileri göz önünde bulundurulmalı verilen sosyal ve duygusal tepkilerin bütüncül bir anlayış ile en aza indirilmesi sağlanmalıdır.
- Afet öncesinde insanların afetlere karşı hazırlıklı olabilmeleri adına, afete hazırlık eğitimleri vermek, toplumda farkındalık yaratmak, gerekli tatbikatları yapmak gibi kapsayıcı önlemler alınmalıdır. Bu nlemler konusunda sosyal hizmetin mesleki çalışmaları büyük önem taşımaktadır.
- Afetler toplumsal şiddet, evre kirliliği gibi birçok kriz durumunu da beraberinde getirebilmektedir. Sosyal refahı arttırma konusunda sosyal çalışmacılar afetzedelere mikro ve makro düzeyde müdahalelerde bulunmalıdırlar. Yapmış oldukları etkinliklerde bireylerin korunmasına ve geliştirilmesine öncelik vermelidirler. Sağlanacak olan yardımların etkin bir şekilde dağıtılması adına profesyonel bir rol üstlenmelidirler. Afetzedelerin yaşamış oldukları umutsuzlukları en aza indirgeyip daha iyimser bir bakış açısı sağlamalarında yardımcı olmalıdırlar.
- Bu alışma da ortaya çıkan en önemli sonuçlardan birisi de afetten en fazla çocukların etkilenmiş olmasıdır. Aynı zamanda kadınlar ve engelliler de dezavantajlı olarak ele alabileceğimiz gruplarda yer almaktadır. Buradan hareketle sosyal politika uygulayıcıları afet riskini en aza indirmede farklı gruplar özelinde ayrıntılı bir çalışma planı hazırlamalıdırlar.
- Sivil toplum kuruluşları ve sosyal devlet toplumsal dayanışmayı sağlayarak ekonomik, sosyal ve psikolojik müdahalelerde bulunmalıdırlar. Bu

müdahaleler ile birlikte sosyal refahın sağlanacağı, ortaya çıkabilecek negatif tutumların en aza indirileceği ve afetzedelerin en az zarar ile bu süreci yaşayacağı düşünülmektedir. Afetin her safhasında ilgili planlamalar yapılmalı bu planlar özelinde ilgili yönlendirmeler gerçekleştirilmelidir.

- Afet sürecinde uygulanacak olan planlamalara ilişkin yeni yönetmeliklerin ve yasaların oluşturulması veya var olan düzenlemelerin geliştirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Farkındalık eğitimleri verilerek toplumun kapasitesinin güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu eğitimlerin gerçekleştirilebilmesi ve etkili afet yönetimi sürecinin oluşturulabilmesi adına sosyal devlet tarafından ayrılmış olan bütçenin arttırılabilmesi ve nitelikli sosyal çalışanların sayısının yükseltilmesi hedeflenebilir.

7. KAYNAKLAR

- Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği (APHB). Soma Dayanışma Ağı (SOMADA) Projesi Kapanış Raporu. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/18111264-Afetlerde-psikososyal-hizmetler-birligi-aphb-soma-dayanisma-agi-somada-projesi-kapanis-raporu.html> (Erişim tarihi: 05.03.2024)
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB). Sosyal Sektörde Stk'larda Nitelikli Hizmet Sunumunun Artırılması Rehberi. Erişim adresi: <https://aile.gov.tr/abdldb/faaliyetler/projeler/kamu-stk-ciktilari/> (Erişim tarihi: 18.03.2024)
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). 2014 Yılı Faaliyet Raporu. <https://www.csgeb.gov.tr/media/36156/2014-yili-faaliyet-raporu.pdf>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB). 2014 Yılı Kurumsal Mali Durum ve Beklentiler Raporu. <https://www.aile.gov.tr/Uploads/sgb/uploads/pages/arge-raporlar/2014-yili-kurumsal-mali-durum-ve-beklentiler-raporu-temmuz-2014.pdf>
- Akalın, G. (1986). *Kamu Ekonomisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Akbaş, E. (2016). *Toplum ve Sosyal Hizmet*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi AÖF Yayını.
- Akpınar, A., Yaylacı, F. G., Gedik, B. H., Öner, S. G. I., Paksoy, A. F., Özçelik, A. O., Mazlum, S. C., Açma, B. ve Yaylacı, A. F. (2018). *Yeni Toplumsal Hareketler*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını.
- Akyel, R. (2007). *Afet Yönetim Sistemi: Türk Afet Yönetiminde Karşılaşılan Sorunların Tespit ve Çözümüne İlişkin Bir Araştırma (Doktora Tezi)*. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akyıldız, F. (2009). Sosyal Devlet Tarihe Gömölürken “Kamu Yararı” ve “Sosyal Hizmet” Kavramlarını Yeniden Düşünmek. *Kamu Yönetimi Forumu*, 1, 08-10.
- Alper, Y., Tokal, A. ve Özdemir, M. Ç. (2019). *Sosyal Politika II*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını.
- Altun, F. (2014). *Afetlere Yönelik Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmetler (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Altun, F. (2016). *Afetlerde Psikososyal Hizmetler: Marmara ve Van Depremleri Karşılaştırmalı Analizi*. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(8-9), 183-197.
- Anadolu Ajansı (AA). Soma'daki çocuklara yaz okulu. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/somadaki-cocuklara-yaz-okulu/155373> (Erişim tarihi: 09.03.2024)
- Anadolu Ajansı (AA). Soma'da facia sonrası devletten 24 milyon TL destek. Erişim adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/somada-facia-sonrasi-devletten-24-milyon-tl-destek/570142> (Erişim tarihi: 11.04.2024)

- Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV). AÇEV 2018 Faaliyet Raporu. https://www.acev.org/wp-content/uploads/2019/12/acev_2018_TR_FR-v4.pdf
- Arslaner, N. & Hamdemir, B. (2007). Küreselleşmenin Sivil Toplum Siyaseti. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 12-23.
- Aslan, S. (2010). Sivil Toplum: Kavramsal Değişim ve Dönüşüm. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 188-212.
- Atatanır, H. (2016). Türkiye’de Yoksulluk, Sosyal Yardım ve Sivil Toplum: Hak Temelli Yaklaşım Açısından Bir Değerlendirme (Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydemir, A. (2021). Afet Yönetim Sisteminin İncelenmesinde Gönüllülük Hizmetleri ve Bazı Sivil Toplum Kuruluşları. *Afet ve Risk Dergisi*, 4(2), 387-394.
- Aydın, M. K. (2017). Sosyal Devletin Temelleri. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 11-19.
- Bağbancı, S. (2015). Doğal Afetlerin Afetzedeler Üzerine Psikolojik Etkileri: Trabzon İli Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi.
- Baybora, D., Oral, A. İ., Gerek, H. N., Senyen, K. E. T., Akın, L., Ekmekçi, Ö. ve Piyal, B. (2019). İş Sağlığı ve Güvenliği. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını.
- Bayhan, V. (2002). Demokrasi ve Sivil Toplum Örgütlerinin Engelleri: Patronaj ve Nepotizm. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 1-13.
- Bedir, E., Bülbül, G. O., Özaydın, M. M., Kurnaz, I., Işık, V., Metin, B., Alper, Y. ve Tokol, A. (2018). Sosyal Politika. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını.
- Bedir, E., Bülbül, G. O., Özaydın, M. M., Metin, B., Kurnaz, I. ve Işık, V. (2018). Sosyal Politika I. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayını.
- Bektaş, İ. (2014). Sivil Toplum Kuruluşlarında Yönetim ve Yönetim Sorunları, İstanbul: Semerci Yayınları.
- Betil, İ. (2010). Sivil Toplum, Sosyal Sermaye, Sosyal Girişimcilik. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 5 (1), 21-25.
- Buzkan, S., & Ofluoğlu, G. (2007). Zonguldak Taşkömür Havzası İş Kazalarının Sayısal Analizi. *Kamu-iş Dergisi*, 9(3).
- Cansel, E. (1969). Sosyal Devlet ve Aile. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(3), 11-21.
- Cumhuriyet. İyilik Melekleri Soma’da. Erişim adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/iyilik-melekleri-somada-171755> (Erişim tarihi: 05.03.2024)
- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD). Soma’ya Destek Projesi. Erişim adresi: <https://www.cydd.org.tr/sayfa/somaya-destek-projesi-76/> (Erişim

tarihi: 05.03.2024)

- Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği (ÇYDD). Soma'ya oyun parkı açıyoruz. Erişim adresi: <https://www.cydd.org.tr/haber/somaya-oyun-parki-aciyoruz-167/> (Erişim tarihi: 05.03.2024)
- Çakı, F. (2020). Afet Yönetişiminde Sivil Toplum ve Güven Algıları. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 6(12), 1-45.
- Çakır, M. (2017). Geçmişten günümüze “sosyal adalet”. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(2), 560-572.
- Çelebi, A. K. (2003). *Liberal Ekonomik Düşünce ve Kamu Kesiminin Büyüklüğü Sorunu*, Manisa: Emek Matbaası, 2, 1-180.
- Çevik, H. H. (1998). Kamu Hizmetlerinin Üretilmesinde ve Sunulmasında Sosyal Refah Çoğulculuğu. *Türk İdare Dergisi*, 109-122.
- Çiçek, Ö., & Öçal, M. (2016). Dünyada ve Türkiye’de İş Sağlığı ve İş Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 5(11), 106-129.
- Darüşşafaka Cemiyeti. 2014 Faaliyet Raporu. <https://cdn.darussafaka.org/c/uploads/reports/5c80fff789b3275d50858750/attachment-b2551210a4aea96cdb3c885d41f93046.pdf>
- Darüşşafaka Cemiyeti. Darüşşafaka Cemiyeti’nden Soma Açıklaması. Erişim adresi: <https://www.darussafaka.org/haberler/darussafaka-cemiyeti-nden-soma-aciklamasi> (Erişim tarihi: 04.03.2024)
- Demirbilek, Ö. (2023). Afetlerde Gönüllülük: Bir Karma Yöntem Araştırması (Doktora Tezi). Gümüşhane: Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Derin, L., Varol, N. & Uymaz, S. (2017). Türkiye’deki Kömür Madeni Kazalarına İlişkin Değerlendirme. *Resilience*, 1 (1),47-53.
- Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS). (2023). İstatistikler. Erişim adresi: <https://www.siviltoplum.gov.tr/dernekler-bilgi-sistemi-derbis> (Erişim tarihi: 05.01.2024).
- Doğan Yıldırım. Soma Maden Kazasından Sonra Sağlanan Haklar. <https://doganyildirim.av.tr/userfiles/files/soma-maden-kazasindan-sonra-saglanan-haklar.pdf>
- Doğuş Grubu. 2014 Kurumsal Sorumluluk Raporu. https://www.dogusgrubu.com.tr/DogusGrubu_Files/20201218144958908_dogus-group-corporate-responsibility-report-2014.pdf
- Erken, B. (2020). Hegel’de Sivil Toplum ve Devlet Üzerine Teorik Bir İnceleme. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 33-53.
- Euronews. Küresel Refah Endeksi 2021: Türkiye 167 ülke içinde 93. sırada. Erişim adresi: <https://tr.euronews.com/2022/09/23/kuresel-refah-endeksi-2021-turkiye-167-ulke-icinde-93-sirada> (Erişim tarihi: 05.01.2024).
- Ezer, B. (2016). Tarihçesi ve Bugünü ile Birleşik Krallık Sosyal Güvenlik

Sisteminin Esasları. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(3), 87-122.

Fenerbahçe Futbol A.Ş. 2014 Ara Dönem Faaliyet Raporu. https://www.fenerbahce.org/FB/media/FB/pic_lib/fbsportif/fener-2014-1c-yk-fr_1876872.pdf

Fenerbahçe Spor Kulübü. Dortmund Derneğimiz Soma için yardım kampanyası başlattı. Erişim adresi: <https://fenerbahce.org/haberler/arsiv/dortmund-dernegimiz-soma-icin-yarim-kampanyasi-baslatti> (Erişim tarihi: 04.03.2024)

Genç Hayat Vakfı. Genç Hayat Vakfı 2017 Yılı Faaliyet Raporu. <https://genchayat.org/wp-content/uploads/2020/03/ghv2017-rev2020.pdf>

Gezgin, M. (2018). Türkiye’de Afet Yönetimi Politikası ve Sorunları: Soma Maden Kazası Örneği (Doktora Tezi). Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gönenç, A. (2001). *Sivil Toplum Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi*. İstanbul: Alt Kitap, 1-162.

Güler, E. (2012). Afet Yönetimi Cumhuriyet Dönemi Afet Yönetimi Mevzuatı ve Uygulaması (Doktora Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneş, M. (2014). Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Sarkacı: Devlet Vesayetinden Vesayetçi Demokrasiye. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 101-117.

Güven, E. D. (2019). Yetişkinlerde Travma Sonrası Gelişimin Yordanması: Soma Maden Kazası Örneği. (Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hürriyet. Fenerbahçe’den Somalı öğrencilere yardım eli. Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/eg/fenerbahceden-somali-ogrencilere-yarim-eli-26621261> (Erişim tarihi: 06.03.2024)

İçişleri Bakanlığı. İstatistikler. Erişim adresi: <https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-gore-derneklerdeki-calisan-sayilari#> (Erişim tarihi: 05.01.2024)

İnsani Yardım Vakfı (İHH). İHH Soma’da aş ve umut dağıttı. Erişim adresi: <https://ihh.org.tr/haber/ihh-somada-as-ve-umut-dagitti-2327> (Erişim tarihi: 05.03.2024)

İnsani Yardım Vakfı (İHH). İHH’den Soma ve Ermenek’te anlamlı iftar. Erişim adresi: <https://ihh.org.tr/haber/ihhdan-soma-ve-ermenekte-anlamli-iftar> (Erişim tarihi: 05.03.2024)

İnsani Yardım Vakfı (İHH). Milletimizin başı sağolsun. Erişim adresi: <https://ihh.org.tr/haber/milletimizin-basi-sagolsun-2317> (Erişim tarihi: 05.03.2024)

İnsani Yardım Vakfı (İHH). Soma’nın yetimlerine öğrenciler el uzatacak. Erişim adresi: <https://ihh.org.tr/haber/somanin-yetimlerine-ogrenciler-el-uzatacak-2330> (Erişim tarihi: 04.03.2024)

- İstanbul Üniversitesi. Soma'daki Maden Kazasında Hayatını Kaybeden İşçilerimizin Yakınları İçin Yardım Kampanyası. Erişim adresi: <https://www.istanbul.edu.tr/tr/haber/somadaki-maden-kazasinda-hayatini-kaybeden-iscilerimizin-yakinlari-icin-yardim-k-66005400540036005800670048004B006400520049003100> (Erişim tarihi: 04.03.2024)
- Jalali, R. (2002). Civil society and the state: Turkey after the earthquake. *Disasters*, 26(2), 120-139.
- Kadın Sağlıkçılar Eğitim ve Dayanışma Vakfı (KASAV). Soma Dayanışma Projesi (2014-2015). Erişim adresi: <https://kasav.org.tr/2014/04/21/soma-dayanisma-projesi-2014-2015/> (Erişim tarihi: 05.03.2024)
- Kara, Y. (2019). Makro Sosyal Hizmet Çerçevesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Önemi. *Aurum Journal of Social Sciences*, 4 (2), 155-169.
- Karaağaç, H. (2023). Hastane Afet Yönetim Sürecinde Tıbbi Sosyal Hizmet Uygulamaları: Kahramanmaraş Depremleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Afet ve Risk Dergisi*, 6(3), 1154-1166.
- Karaahmetoğlu, A. (2019). 6331 sayılı iş sağlığı ve güvenliği kanunu bağlamında Soma madenlerinin iş sağlığı ve güvenliği açısından değerlendirilmesi. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 76, 89-128.
- Karagöz, S. (2020). Türkiye’de Sosyal Devletin Sosyal Yardım Bağlamında Değerlendirilmesi. *Ekonomi İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 146-169.
- Kaya, E. (2009). Yoksullukla Mücadelede Avrupa’nın ve Türkiye’nin Sosyal Yardım Modeli. (Yayımlanmamış Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi). T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kaya, İ. (2013). Sosyal Sorunlar, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi AÖF Yayımları.
- Kayalıdere, G. (2014). Sosyal Devlet Anlayışı Çerçevesinde Türkiye’de Sosyal Koruma Harcamalarının Gelişimi ve Yoksulluk. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi* 2(2), 57-75.
- Kayalıdere, G., & Şahin, H. (2014). Sosyal devlet anlayışı çerçevesinde Türkiye’de sosyal koruma harcamalarının gelişimi ve yoksulluk. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 57-75.
- Kaynak, Ç. R. (2017). Sosyal adalet, eşitlik ve sosyal hizmet. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 252-260.
- Kızılay. Tarihçemiz. Erişim adresi: <https://www.kizilay.org.tr/kurumsal/tarihcemiz#:~:text=K%C4%B1z%C4%B1lay%2C%20t%C3%BCzel%20ki%C5%9Fili%C4%9Fe%20sahip%2C%20%C3%B6zel,Genel%20merkez%20ve%20%C5%9Fubelerden%20olu%C5%9Fur> (Erişim tarihi: 05.03.2024)
- Kızılay. Türk Kızılayı’ndan Soma’ya Psikososyal Destek. Erişim adresi: <https://www.kizilay.org.tr/Haber/SubeHaberDetay/1342> (Erişim tarihi: 03.03.2024)
- Kızılay. Türk Kızılayı’nın Soma’daki Ailelere Desteği Sürüyor. Erişim Adresi:

- <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/1359> (Erişim tarihi: 05.03.2024)
- Kocasoy, G. (2020) Soma Maden Faciası ve Yeraltı Maden Ocaklarında Alınması Gereken Önlemler, Katı Atık Kirlenmesi Araştırma ve Denetimi Türk Milli Komitesi (KAKAD) Boğaziçi Soma Araştırma Grubu Raporu.
- Konhaber. Soma'daki maden şehitleri anılıyor. Erişim adresi: https://www.konhaber.com/guncel/soma_daki_maden_sehitleri_aniliyor-1768477h?ysclid=lthstklr9x665580659#google_vignette (Erişim tarihi: 08.03.2024)
- Kula, A. F. (2022). Afet Öncesi Zarar Azaltma Faaliyetlerinin İnsani Yardım Lojistiğindeki Etkisinin En İyileme Kullanılarak İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Konya Teknik Üniversitesi.
- Manisa Büyükşehir Belediyesi. 2015 Yılı Faaliyet Raporu. https://manisa.bel.tr/t35_mali-hizmetler-dairesi-baskanligi.aspx?sayfa=icerik&sid=8
- Manisa Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü. Maden Şehitleri Kızlarına Kamp Morali. Erişim adresi: <https://manisa.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/45415/madensehitlerikizlarinakampmorali.aspx> (Erişim tarihi: 07.03.2024)
- Manisa Valiliğı. Soma Maden Şehidi Ailelerine Yapılan Konutlar Gelecek Yaz Teslim Edilecek. Erişim adresi: <http://www.manisa.gov.tr/soma-maden-sehidi-ailelerine-yapilan-konutlar-gelecek-yaz-teslim-edilecek> (Erişim tarihi:15.11.2023)
- Mazlumder İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneğı. Soma Maden Faciası Hakkında İnceleme ve Gözlem Raporu. <https://istanbul.mazlumder.org/webimage/files/soma-raporu-2015-soma-report.pdf>
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Soma Projesi. Erişim adresi: <https://oygm.meb.gov.tr/www/soma-projesi/icerik/479> (Erişim tarihi: 09.03.2024)
- Milliyet. Türkiye Vodafone Vakfı, Somali Genç Kızları Ağırladı. Erişim adresi: <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/istanbul/turkiye-vodafone-vakfi-somali-genc-kizlari-agirladi-11534875> (Erişim tarihi: 06.03.2024)
- NTV. Doğuş Grubu'ndan Soma'ya 306 konut. Erişim adresi: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/dogus-grubundan-somaya-306-konut,QZWXV0clz0OAU202FeSMjw> (Erişim tarihi: 04.03.2024).
- Okur, N. (2008). Avrupa Birliğı Sürecinde Türkiye'de Sosyal Devletin Geleceğı. (Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özaydın, M. (2015). Refah Devletinin Krizi, Sosyal Politikanın Dönüşümü ve Yükselen Sivil Toplum. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi* ,2 (3), 75-91.
- Özçelik, E. (2020). Afetlerde Sosyal Hizmetler. *Afet ve Risk Dergisi*, 3(1), 46-55.

- Özdemir, A. & Şahinöz, T. (2022). Toplumda Afet Farkındalığı Oluşturmaya Yönelik Kullanılan Araçlar: Nitel Bir Çalışma. *Afet ve Risk Dergisi*, 5 (1) ,78-93.
- Özdemir, S. (2010). “Kar Gütmeyen Kuruluşlar” (KGK) ve Sosyal Refah'ın Sağlanmasında Artan Rolü. *Journal of Social Policy Conferences*, (48). 129-161.
- Özkul, B., & Karaman, E. (2007). Doğal afetler için risk yönetimi. *Afet Sempozyumu*, 5(7), 251-260.
- Özkul, O. (2017). Demokratik Hakların Gelişmesinde Sivil Toplum Düşüncelerinin Katkısı. *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6(14), 10-24.
- Öztürk, H. & Gül, H. (2012). Sosyal Belediyecilik Sosyal Devlete ve Sosyal Haklara Bir Alternatif mi? IV. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, 205-220.
- Rakıcı, C., & Kurşun, A. (2016). Sosyal Refah Devletinin Tarihi Süreci ve Günümüz Bazı Refah Devletlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Ekonomi ve Yenilik Dergisi*, 2(2), 135-156.
- Sarıipek, D. (2017). “Hak Temelli” Sosyal Politikadan “Hayırseverlik Temelli” Sosyal Politikaya Geçişte Sivil Toplum Örgütlerinin Rolü. *İnsan ve İnsan*, 4 (11), 81-99.
- Selcik, O. & Güzel, B. (2016). Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (46), 461-469.
- Sivil Toplum Afet Platformu. Sivil Toplum Afet Platformu: Soma için Bilgi Paylaşımı Toplantı Raporu. (21.05.2014)
- Soma Belediyesi. 2014 Faaliyet Raporu. Erişim adresi: [2jyee+Soma_14_FR.pdf](https://sp.gov.tr/2jyee+Soma_14_FR.pdf) (sp.gov.tr)
- Somagündem. Madenci yakınları Çanakkale’de. Erişim adresi: <https://www.somagundem.com/madenci-yakinlari-canakkalede.html> (Erişim tarihi: 09.03.2024)
- SonDakika. Soma Faciasında Yakınlarını Kaybedenler Dernek Kurdu. Erişim adresi: <https://www.sondakika.com/genel/haber-soma-faciasinda-yakinlarini-kaybedenler-dernek-10476292/?ysclid=ltiu0jahot967821599> (Erişim tarihi: 08.03.2024)
- Şahin, A. U. (2020). Afet Yönetimi ve Planlaması Perspektifinden Türkiye Afet Müdahale Planının Değerlendirilmesi. *Resilience*, 4 (1), 129-158.
- Şahin, O., & Akboğa, S. (2019). Türkiye’de Devlet-Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi ve Sivil Toplum Kuruluşlarına Katılım. *International Journal of Political Science and Urban Studies*, 7(2), 405-427.
- Şaylan, G. (1995). *Değişim Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, Ankara: İmge Kitapevi
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD).

- Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP). https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/2419/files/afet_mud_pl_resmig_20122013.pdf
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). 2014-2023 Maden ve Maden Atıklarından Kaynaklı Kazalar. <https://www.afad.gov.tr/kurumsal-raporlar>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). 2014 yılı İdare Faaliyet Raporu. <https://www.afad.gov.tr/kurumsal-raporlar>
- T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). Türkiye'nin Afet Yönetimindeki Başarılı Uygulamaları. <https://www.afad.gov.tr/kurumsal-raporlar>
- Talas, D. (2011). Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (29), 387-401.
- Tapan, M. G. (2023). Kahramanmaraş Depremleri Sonrası Afet Yönetiminde Sosyal Hizmet Uygulamaları. *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 18-30.
- Taşçı, F. (2017). *Türkiye'de Sosyal Politika Aktörleri: Zemin ve Uygulama*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- TBMM. Manisa'nın Soma İlçesinde, Başta 13 Mayıs 2014 Tarihinde Olmak Üzere Meydana Gelen Maden Kazalarının Araştırılarak Bu Sektörde Alınması Gereken İş Sağlığı ve İş Güvenliği Tedbirlerinin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss680-bolum-1.pdf>
- TEGV. 2014 Faaliyet Raporu. https://tegv.org/uploads/files/faaliyet_raporlari/2014_faaliyet.pdf
- Tercan, B. (2018). Türkiye'de Afet Politikaları ve Kentsel Dönüşüm. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 63-74.
- Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG). 2014 Faaliyet Raporu. <https://www.tog.org.tr/files/faaliyet-raporlari/2014-faaliyet-raporu.pdf>
- Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği (TODAP). TODAP Faaliyet Listesi 4: Ocak 2014 – Aralık 2014. Erişim adresi: https://todap.org/bolum_detay.aspx?yaziId=1642&bolumId=5 (Erişim tarihi: 08.03.2024)
- Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği (TODAP). TODAP Faaliyet Listesi 5: Ocak 2015 – Aralık 2015. Erişim adresi: https://todap.org/bolum_detay.aspx?yaziId=1643&bolumId=5 (Erişim tarihi: 08.03.2024)
- Toplumsal Dayanışma için Psikologlar Derneği (TODAP). TODAP Faaliyet Listesi 6: Ocak 2016 - Aralık 2016. Erişim adresi: https://todap.org/bolum_detay.aspx?yaziId=1735&bolumId=5 (Erişim tarihi: 08.03.2024)
- Toprak, D. & Şataf, C. (2023). Danimarka'nın Refah Göstergeleri Üzerine Bir İnceleme. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 1-16.

- Topuz, S. K. (2009). Türkiye’de Sosyal Devlet Harcamalarının Genel Eğilimi: 2001-2009, *Alternatif Politika*, 1 (1), 115-136.
- Tosun, S. (2021). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak AFAD. *Hastane Öncesi Dergisi*, 6(1), 117-134.
- Törenci, H. E. (2015). Afet Yönetimi ve Bursa’da Sağlık Sektöründe Afet Yönetimi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Törenci, S. (2015). Afet Yönetimi ve Bursa’da Sağlık Sektöründe Afet Yönetimi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Tutar, F., Tutar, E. ve Erkan, Ç. (2012). Avrupa Birliği-Türkiye İlişkilerinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 439-459.
- Tuz, A. (2010). Küreselleşme Sürecinde Refah Devletini Dönüşümü ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Türk Eğitim Vakfı (TEV).2017 Faaliyet Raporu. https://www.tev.org.tr/uploads/kurumsal/rapor/76e82034-e46d-4502-a341-5ac272b16f8d_TR.pdf
- Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği. *Soma Maden Faciası TMMOB Raporu*. Ankara: Mattek; 2014. [somaraporu_0.pdf \(tmmob.org.tr\)](https://www.tmmob.org.tr/somaraporu_0.pdf)
- Türkiye Diyanet Vakfı. 2014 Yılı Faaliyet Raporu. Türkiye Diyanet Vakfı’ndan mail yoluyla erişildi.
- Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER). Soma’da Kadınlar için Eğitim ve Üretim Merkezi açıldı. Erişim adresi: <https://kagider.org.tr/basin-odasi/haberler/soma-da-kad%C4%B1nlar-i%C3%A7in-e%C4%9Fitim-ve-%C3%BCretim-merkezi-a%C3%A7%C4%B1ld%C4%B1> (Erişim tarihi: 03.03.2024)
- Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER). Soma’da Önce Kadın Girişimi Üretim ve İşletme Kooperatifi. Erişim adresi: <https://kagider.org.tr/projeler/somada-once-kadin-girisimi-uretim-ve-isletme-kooperatifi> (Erişim tarihi: 06.03.2024)
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB). TOBB’dan, Soma için 16.8 Milyon TL. Erişim adresi: <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=19581&lst=MansetListesi> (Erişim tarihi: 09.03.2024)
- TÜSİAD. Tüsiad ve Tev Soma için Destek Fonu Oluşturdu. Erişim adresi: <https://tusiad.org.tr/tum/item/7686-tusiad-ve-tev-soma-icin-destek-fonu-olusturdu> (Erişim tarihi: 04.03.2024)
- Uğur, A., & Işık, M. (2020). Türkiye’nin Afetlere Hazırlık Politikalarının Toplum Algısı Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi: Van-Bitlis İlleri Örneği, *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 6 (1), 98-118.
- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). 102 No’lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi. Erişim adresi: https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377270/lang--tr/index.htm (Erişim tarihi: 12.03.2024)

- Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO). ILO Adil bir Küreselleşme için Sosyal Adalet Bildirgesi. Erişim adresi: https://www.ilo.org/ankara/about-us/WCMS_412373/lang--tr/index.htm. (Erişim tarihi: 13.03.2024)
- Uluslararası Mavi Hilal Vakfı (IBC). Uluslararası Mavi Hilal Vakfı Soma'da Yarları Sarıyor. Erişim adresi: <https://ibc.org.tr/TR/584/uluslararasi-mavi-hilal-vakfi-somada-yaralari-sariyor> (Erişim tarihi:05.03.2024)
- Vehbi Koç Vakfı Ansiklopedisi. Soma Yeraltı Eğitim Ocağı Projesi. Erişim adresi: <https://ansiklopedi.vkv.org.tr/Kategoriler/Projeler/Egitim/Soma-Yeralti-Egitim-Ocagi-Projesi> (Erişim tarihi: 05.03.2024)
- Vikipedi. Türkiye'deki Madencilik Kazaları Listesi. Erişim adresi: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27deki_madencilik_kazalar%C4%B1_listesi#Ayr%C4%B1ca_bak%C4%B1n%C4%B1z (Erişim tarihi: 05.01.2024).
- Yaşama Dair Vakıf. Verilerle Sivil Toplum Kuruluşları. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık; 2015. [c9b3f2a6d1595bde1124f6df6e830903.pdf](https://raporlar.org/c9b3f2a6d1595bde1124f6df6e830903.pdf) (raporlar.org)
- Yaşar, S., İnal, S., Yaşar, Ö., & Kaya, S. (2015). Türkiye'de meydana gelen maden kazalarının istatistiksel olarak incelenmesi. *Maden İşletmelerinde İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Sempozyumu*, 21-22.
- Yay, S. (2014). Sosyal Refah Devletinde Sosyal Yardımlar: Türkiye'de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Uygulaması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yay, S. (2015). Tarihsel Süreçte Türkiye'de Sosyal Devlet, *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (9), 147-162.
- Yeryüzü Doktorları & Pedagoji Derneği. Soma Oyun Terapisi Projesi Sonuç Raporu. Erişim adresi: <https://docplayer.biz.tr/2798414-Soma-cocuklari-icin-oyun-terapisi-projesi.html> (Erişim tarihi: 04.03.2023)
- Yıldırım, M. (2003). Sivil Toplum ve Devlet, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 226-242.
- Yıldırım, S. (2019). Soma Maden Kazasının Kriz Haberciliği Bağlamında İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Yılmaz, H. ve Acar, A. (2021). Sosyal Devlet Olabilmenin Anahtarı: Sosyal Politikalar Geliştirebilmek, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17 (37), 4738-4759.
- Yorulmaz, D. S., & Karadeniz, H. (2021). Afetlerin Mental Sağlığa Etkileri, *Doğal Afetler ve Çevre Dergisi*, 7 (2), 392-398.

8. EKLER

Ek – 1: Yarı Yapılandırılmış Bilgi Formu

Sosyo-Demografik Bilgiler

1. Cinsiyetiniz:

- a. Kadın
- b. Erkek

2. Yaşınız:

- a. 18 – 30 yaş
- b. 31 – 40 yaş
- c. 41 – 50 yaş
- d. 51 yaş ve üzeri

3. Eğitim Durumunuz:

- a. Okur – yazar, ilkokul mezunu değil
- b. İlkokul mezunu
- c. Ortaokul mezunu
- d. Lise mezunu
- e. Üniversite mezunu

4. Evinizde Yaşayan Birey Sayısı:

- a. 1
- b. 2
- c. 3
- d. 4
- e. 4-5 ve fazlası

5. Çalışma Durumunuz:

- a. Çalışmıyorum.
- b. Özel sektörde çalışıyorum.
- c. Kamu sektöründe çalışıyorum.
- d. Kendi işimde çalışıyorum.
- e. Emekliyim.

6. Aylık Ortalama Gelir Durumunuz:

- a. Sabit bir gelirim yok.
- b. 0 – 4000 TL arası
- c. 4001 – 5000 TL arası
- d. 5001 – 6000 TL arası

- e. 6001 – 7000 TL arası
- f. 7001 TL ve üzeri

7. Ailenizde madende çalışan var mı?

- a. Evet
- b. Hayır

8. Çalışan varsa ne kadar süredir çalışıyor?

- a. 1 yıldan az
- b. 1-2 yıl
- c. 3-4 yıl
- d. 5-6 yıl
- e. Diğer

9. Maden kazasında hangi yakınınızı kaybettiniz?

- a. Eşim
- b. Kardeşim
- c. Oğlum
- d. Diğer

Sivil Toplum ve Sosyal Devlet Algısına İlişkin Sorular:

10. Maden kazası sırasında ve sonrasında devlet kurumları dışında vakıflar ve dernekler size herhangi bir yardım yaptı mı?

11. Maden kazası sırasında ve sonrasında devlet kurumlarından ne tür hizmetler aldınız?

12. Maden kazası sırasında ve sonrasında hangi vakıflar ve derneklerden hizmet aldınız?

13. Afet sırasında ve sonrasında maden şehidi ailelerinin ruh sağlığını iyileştirme konusunda vakıf ve dernekler size ne tür destekler verdi?

14. Afet sırasında ve sonrasında maden şehidi ailelerinin ruh sağlığını iyileştirme ve geliştirme konusunda devlet kurumları size ne tür destekler verdi?

15. Afet sonrasında maden şehidi ailelerinin üzerindeki olumsuz etkiyi kontrol altına alabilme ve etkilerini en aza indirmede verilen hizmetleri yeterli buldunuz mu?

16. Afet sonrasında afetin yol açtığı maddi kayıpların telafisi ve temel ihtiyaçların

karşılanması için verilen hizmetleri yeterli buldunuz mu?

17. Sizce Türkiye’de afetler sonrası verilen yardım ve hizmetler yeterli midir?

18. Maden kazası sırasında, devlet kurumlarını mı vakıf ve dernekleri mi daha etkin buldunuz?

19. Maden kazası sonrasında devlet kurumlarını mı vakıf ve dernekleri mi daha etkin buldunuz?

20. Aldığınız hizmetler sonrası devlet kurumlarına, vakıf ve derneklere ilişkin düşünceleriniz değişiklik gösterdi mi?

21. Size göre sağlanan yardım ve hizmetlerde devlet kurumlarıyla, vakıf ve dernekleri birbirinden ayıran özellikler nelerdir?

Ek-2: Etik Kurul Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 04.01.2023-272

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SAĞLIK BİLİMLERİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
TOPLANTI TUTANAĞI

GÜNDEM: Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI'nın 2022-181 numaralı başvurusunun değerlendirilmesi

KARAR: Etik Kurulumuzun 15.12.2022 tarihinde saat 14.00'te yapılan 2022-11 sayılı toplantısında Doç. Dr. Adem BÖLÜKBAŞI danışmanlığında Tuğba ATASEVER tarafından yürütülmesi planlanan 2022-181 başvuru sayılı " **Türkiye'de Afetzedelerin Afet Sonrası Sivil Toplum Örgütlerine ve Sosyal Devlete İlişkin Algılarının Değerlendirilmesi: Soma Örneği** " konulu çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

* Etik Kurul Üyesi Doç. Dr. [REDACTED] toplantıya katılmamıştır.

Toplam 1 sayfadan oluşan bu belge, 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'nun 5. maddesi uyarınca güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

e-imzalıdır

Prof. Dr. [REDACTED]
Komisyon Başkanı

Doç. Dr. [REDACTED]

Dr. Öğr. Üyesi [REDACTED]

Doç. Dr. [REDACTED]

Dr. Öğr. Üyesi [REDACTED]

Doç. Dr. [REDACTED]

Dr. Öğr. Üyesi [REDACTED]

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5658&eD=BSD3JM5D42&eS=272> adresinden yapılabilir.

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER
Adı Soyadı: Tuğba KARABACAK
Medeni Hali: Evli
Uyruğu: T.C.
EĞİTİM
Lise: Soma Anadolu Lisesi / MANİSA
Lisans: İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Hizmet (Tam Burslu)
Yüksek Lisans: Bandırma Onyedİ Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı/BALIKESİR
YABANCI DİL BİLGİSİ
İngilizce: Orta Düzeyde
MESLEKİ DENEYİM
Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)/ SGDD-ASAM
İstanbul/ EDU Projesi (Okula Kayıt İçin Destek Programı) Ağustos 2021 – Temmuz 2022
İzmir/ Mülteci Çocuklara Yönelik Al Farah Çocuk ve Aile Destek Merkezleri Projesi Temmuz 2022- 31.12.2023
YAYINLARI
Karabacak, T., Bölükbaşı, A. (2023). Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyal Devlete Etkisi. 6.Uluslararası İnsan Çalışmaları Kongresi (Tam Metin Bildiri/Sözlü Sunum)
Karabacak, T., Bölükbaşı, A. (2023). Sivil Toplum Örgütlerinin Sosyal Devlete Etkisi. Çakır, M. (Ed). Derlemenin Derkenarı: Sosyolojik Soruşturmlar. (6-20). Ankara: Bidge Yayınları.